

Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:14

Kirsi Alila ja Tuija Portell

Leikkitoiminnasta avoimeen varhaiskasvatukseen

Avointen varhaiskasvatuspalvelujen nykytila ja kehittämistarpeet 2007

KUVAILULEHTI

Julkaisija Sosiaali- ja terveysministeriö		Julkaisun päivämäärä 28.3.2008	
Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja sihteeri) Kirsi Alila ja Tuija Portell		Julkaisun laji Selvitys	
		Toimeksiantaja Sosiaali- ja terveysministeriö	
		Toimielimen asettamispäivä	
Julkaisun nimi Leikkitoiminnasta avoimeen varhaiskasvatukseen. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen nykytila ja kehittämistarpeet 2007			
Tiivistelmä <p>Sosiaali- ja terveysministeriö ja pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCA selvittivät yhteistyönä avoimen varhaiskasvatuksen nykytilaa ja kehittämistarpeita 7.6–28.9.2007 välisenä aikana. Selvitys perustuu pääministeri Matti Vanhasen hallitusohjelman (19.4.2007) ja varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan väliraportin (STM 2007:13) toteamuksiin varhaiskasvatuspalvelujen monimuotoistamisesta. Sosiaali- ja terveysministeriössä selvityksen tuottamaa tietoa hyödynnetään muun muassa varhaiskasvatuksen kehittämisessä ja päivähoiton lainsäädännön uudistamisessa.</p> <p>Avoimia varhaiskasvatuspalveluja koskevan selvityksen aineistonkeruu toteutettiin internet-pohjaisena kyselynä. Jokaisesta Manner-Suomen kunnasta (400) pyydettiin yhtä henkilöä tallentamaan kunnan alueella toimivien eri toimijatahojen avoimia varhaiskasvatuspalveluja koskevat tiedot suomen- tai ruotsinkieliselle sähköiselle kyselylomakkeelle. Kyselyssä käytettiin pohjana Digium Enterprise -tutkimus- ja tiedonkeruuohjelmaa. Kyselyssä oli 47 kysymystä jakaantuneena kahdeksaan teema-alueeseen: 1) taustatiedot, avointen varhaiskasvatuspalvelujen 2) järjestäminen, toiminta ja suunnittelu, 3) henkilöstö, 4) yhteistyö, 5) valvonta, arviointi ja seuranta, 6) palvelujen kehittäminen, 7) toimintamuotojen määritelmät sekä 8) muuta huomioitavaa.</p> <p>Kyselyyn vastasi 52 % (N = 206) kunnista. Vastajaikunnista 50 %:ssa (N = 101) on tarjolla kunnan itsensä järjestämää avointa varhaiskasvatusta. Kaikissa kysymykseen vastanneissa suurissa (yli 75 000 asukasta) kunnissa järjestetään avoimia varhaiskasvatuspalveluja. Avoimia varhaiskasvatuspalveluja tarjoaa 82 % keskisuurista kunnista ja 34 % pienistä (alle 10 000 asukasta) kunnista. Seurakunnat järjestävät avoimia varhaiskasvatuspalveluja melkein kaikissa kyselyyn vastanneissa kunnissa (96 %). Mannerheimin Lastensuojeluliitto järjestää avointa varhaiskasvatustoimintaa 64 %:ssa vastanneista kunnista.</p> <p>Selvityksen tulosten pohjalta avoin varhaiskasvatus tulisi nostaa tasaveroiseksi toimintamuodoksi muiden varhaiskasvatuspalvelujen ohella. Avoin varhaiskasvatus kaipaa valtakunnallista määrittelyä ja toimintamuotojen selkeyttämistä eri järjestäjien toiminnoissa. Eri järjestäjätahojen välinen yhteistyö ja toimintojen koordinointi on vähäistä. Tulosten pohjalta tehdään ehdotuksia avoimen varhaiskasvatuksen kehittämiseksi. Kehittämisehdotuksia ovat ohjauksen vahvistaminen, valvonnan, arvioinnin ja tilastoinnin tehostaminen, toiminnan sisällön ja pedagogiikan sekä henkilöstön osaamisen kehittäminen, asiakkaiden osallisuuden ja vaikuttamisen lisääminen, yhteistyön kehittäminen sekä tutkimuksen ja kehittämisen lisääminen. Lisäksi esitetään leikkitoiminnan tilalle käsitettä avoin varhaiskasvatus ja uusiksi avoimen varhaiskasvatuksen toimintamuodoiksi varhaiskasvatuksen avoin toiminta, varhaiskasvatuskerho, varhaiskasvatuksen puistotoiminta ja muu avoin varhaiskasvatus.</p>			
Avainsanat (asiasanat): Avoin varhaiskasvatus, varhaiskasvatus, päivähoito			
Muut tiedot www.stm.fi			
Sarjan nimi ja numero Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2008:14		ISSN 1236-2115	ISBN 978-952-00-2552-6 (nid.) 978-952-00-2553-3 (PDF)
Kokonaissivumäärä 145	Kieli Suomi	Hinta 17,28 €	Luottamuksellisuus Julkinen
Jakaja Yliopistopainon kirjamyynti PL 4 (Vuorikatu 3 A) 00014 HELSINGIN YLIOPISTO Puhelin (09) 7010 2363 books@yliopistopaino.fi www.yliopistopaino.fi/kirjamyynti		Kustantaja Sosiaali- ja terveysministeriö	

PRESENTATIONSBLAD

Utgivare Social- och hälsovårdsministeriet, Finland		Utgivningsdatum 28.3.2008	
Författare (uppgifter om organet: namn, ordförande, sekreterare) Kirsi Alila och Tuija Portell		Typ av publikation Rapport	
		Uppdragsgivare Social- och hälsovårdsministeriet	
		Datum för tillsättande av organet	
Publikation Från lekverksamhet till öppen småbarnsfostran. Nuläge och utvecklingsbehov för öppna tjänster inom småbarnsfostran 2007			
Referat Social- och hälsovårdsministeriet och det finska kompetenscentret inom det sociala området i huvudstadsregionen SOCCA utredde i samarbete nuläge och utvecklingsbehov för småbarnsfostran under tiden 7.6–28.9.2007. Utredningen baserar sig på konstaterandena om mångformighet i tjänsterna inom småbarnsfostran i statsminister Matti Vanhanens regeringsprogram (19.4.2007) och delegationens för småbarnsfostran mellanrapport. (SHM 2007:13). Social- och hälsovårdsministeriet utnyttjar informationen i utredningen bland annat för utvecklande av småbarnsfostran och revidering av lagstiftningen inom barndagvården. Materialinsamlingen för utredningen om öppna tjänster inom småbarnsfostran genomfördes som en internetbaserad enkät. En person i varje kommun på det finska fastlandet (400) ombads lagra uppgifter om öppna tjänster inom småbarnsfostran för olika aktörer inom kommunens område på en finsk- eller svenskspråkig elektronisk enkät. Digium Enterprises program för forskning och informationsinsamling användes som underlag i enkäten. Enkäten bestod av 47 frågor indelade i åtta teman: 1) bakgrundsuppgifter, 2) organisation, verksamhet och planering, 3) personal, 4) samarbete, 5) övervakning, utvärdering och uppföljning, 6) utvecklande av tjänster, 7) definitioner på verksamhetsformer samt 8) övrigt att beakta i fråga om öppna tjänster inom småbarnsfostran. Enkäten besvarades av 52 % (N = 206) av kommunerna. Av dessa kommuner erbjöd 50 % (N = 101) öppen småbarnsfostran som kommunen själv ordnar. Samtliga stora kommuner som svarade (över 75 000 invånare) ordnar öppna tjänster inom småbarnsfostran. Av de medelstora kommunerna erbjuder 82 % och av de små kommunerna (under 10 000 invånare) 34 % öppna tjänster inom småbarnsfostran. Församlingarna ordnar öppna tjänster inom småbarnsfostran i nästan alla (96 %) de kommuner som besvarade enkäten. Mannerheims Barnskyddsförbund ordnar öppen småbarnsfostran i 64 % av dessa kommuner. Utifrån utredningens resultat borde den öppna småbarnsfostran lyftas fram till en jämbördig verksamhetsform vid sidan av tjänsterna inom småbarnsfostran. Den öppna småbarnsfostran saknar en rikstäckande definition och klarläggande av verksamhetsformerna för olika organisatörers verksamheter. Samarbetet mellan olika aktörer och koordineringen av verksamheterna är ringa. På basis av resultaten lämnas förslag till utvecklande av den öppna småbarnsfostran. Förslag till utveckling är förstärkande av handledning, effektivisering av övervakning, utvärdering och statistikföring, utvecklande av innehållet i verksamheten och pedagogiken samt personalens kunnande, ökning av klienters delaktighet och inflytande, utvecklande av samarbete samt ökad forskning och utveckling. Dessutom föreslår man att man i stället för begreppet lekverksamhet inför öppen småbarnsfostran, och som nya verksamhetsformer för öppen småbarnsfostran verksamhet inom öppen småbarnsfostran, klubb för småbarnsfostran, parkverksamhet inom småbarnsfostran och annan öppen småbarnsfostran.			
Nyckelord Öppen småbarnsfostran, småbarnsfostran, barndagvård			
Övriga uppgifter www-stm.fi/svenska			
Seriens namn och nummer Social- och hälsovårdsministeriets rapporter 2008:14		ISSN 1236-2115	ISBN 978-952-00-2552-6 (inh.) 978-952-00-2553-3 (PDF)
Sidoantal 145	Språk Finska	Pris 17,28	Sekretessgrad Offentlig
Distribution/Försäljning Universitetstryckeriets bokförsäljning PB 4 (Berggatan 3 A) FI-00014 HELSINGFORS UNIVERSITET Tfn (09) 7010 2363 books@yliopistopaino.fi www.yliopistopaino.fi/kirjamyynti		Förlag Social- och hälsovårdsministeriet	

DOCUMENTATION PAGE

Publisher Ministry of Social Affairs and Health, Finland		Date 28 March 2008	
Authors Kirsi Alila and Tuija Portell		Type of publication Reports	
		Commissioned by Ministry of Social Affairs and Health	
		Date of appointing the organ	
Title of publication From play activities to open early childhood education and care. The present state of open early childhood education and care services and related development needs 2007			
Summary <p>The Ministry of Social Affairs and Health and the Centre of Expertise on Social Welfare in Helsinki Metropolitan Area (SOCCA) examined in cooperation the present state of open early childhood education and care (ECEC) and related development needs during the period from 7 June to 28 September 2007. The study is based on the Government Programme of Prime Minister Matti Vanhanen's Cabinet (19 April 2007) and the statements in the progress report of the Advisory Board for Early Childhood Education and Care (STM 2007:13) regarding diversifying the ECEC services. The Ministry of Social Affairs and Health will use the information provided by the review among others in developing early childhood education and care and in revising the child day care legislation.</p> <p>The information for the study on open ECEC services was collected by means of an Internet-based questionnaire. One person from every municipality (400) in continental Finland was asked to record the information regarding open ECEC services provided by different actors within the municipality on an electronic questionnaire form in Finnish or Swedish. The Digium Enterprise research and data collection programme was used as the basis for the questionnaire. The questionnaire comprised 47 questions, divided in eight theme areas: 1) background information, 2) provision, operation and planning, 3) staff, 4) cooperation, 5) supervision, evaluation and monitoring, 6) development of services, 7) definitions of types of operation, and 8) other issues worth noting regarding early childhood education and care.</p> <p>The questionnaire was replied by 52 % (N=206) of the municipalities. Altogether 50 % (N = 101) of the municipalities that replied offer open early childhood education and care organised by the municipality itself. Open ECEC services are organised in all the largest municipalities (more than 75,000 inhabitants) that replied to the questionnaire. Open ECEC services are provided by 82 % of the medium-sized and 34 % of the small (less than 10,000 inhabitants) municipalities. Parishes organise open ECEC services in almost all the municipalities (96 %) that replied to the questionnaire. The Mannerheim League for Child Welfare organises open ECEC activities in 64 % of the municipalities that responded to the questionnaire.</p> <p>Judging from on the results of the study, the status of open early childhood education and care should be raised so as to be equal to the other ECEC services. Open early childhood education and care needs to be defined at the national level and its forms in the activities of different providers should be clarified. There is not much collaboration and coordination between the various providers. Based on the results, proposals will be made to develop open early childhood education and care. Such proposals comprise strengthening the guidance, supervision, assessment and statistics, development of the content and pedagogy of activities and of staff skills, increasing the involvement and influence of clients, development of collaboration, and increasing research and development. Furthermore, it is proposed that the concept 'play activities' should be replaced by 'open early childhood education and care' and that the new types of activity should be open ECEC activities, ECEC clubs, ECEC park activities and other open early childhood education and care.</p>			
Key words Child day care, early childhood education and care, open early childhood education and care			
Other information www.stm.fi/english			
Title and number of series Reports of the Ministry of Social Affairs and Health 2008:14		ISSN 1236-2115	ISBN 978-952-00-2552-6 (pb.) 978-952-00-2553-3 (PDF)
Number of pages 145	Language Finnish	Price 17,28	Publicity Public
Distributor/Orders Helsinki University Print Bookstore P.O. Box 4 (Vuorikatu 3 A) FI-00014 HELSINKI UNIVERSITY, FINLAND Tel +358 9 7010 2363 books@yliopistopaino.fi , www.yliopistopaino.fi/bookstore		Financier Ministry of Social Affairs and Health	

SISÄLLYS

1	Johdanto	11
2	Avoin varhaiskasvatus historiasta nykypäivään.....	12
2.1	Leikkitoiminnasta avoimeen varhaiskasvatukseen.....	12
2.2	Leikkitoiminnan toimintamuodot muotoutuvat.....	15
2.3	Avoimen varhaiskasvatuksen henkilöstö	18
2.4	Tutkimusta, selvityksiä ja kehittämistä	21
2.5	Tilastointi	26
2.6	Ruotsin avoin varhaiskasvatus.....	27
3	Kyselyn toteuttaminen	29
4	Kyselyyn vastanneiden taustatiedot.....	30
5	Avointen varhaiskasvatuspalvelujen toteuttamisen nykytila	35
5.1	Järjestäminen, toiminta ja suunnittelu	35
5.2	Henkilöstö	51
5.3	Yhteistyö	57
5.4	Valvonta, arviointi ja seuranta.....	59
5.5	Toimintamuotojen määritelmät	62
6	Avointen varhaiskasvatuspalvelujen kehittäminen.....	65
6.1	Kehittämistarpeet.....	65
6.2	Kehittämishankkeet.....	67
7	Ehdotukset avoimen varhaiskasvatuksen määrittelyiksi ja toimintamuodoiksi	69
7.1	Avoin varhaiskasvatus.....	69
7.2	Avoimen varhaiskasvatuksen rajoituksia.....	72
8	Johtopäätökset	73
9	Ehdotukset kehittämistoimenpiteiksi.....	85
	LÄHTEET.....	88

LIITTEET:

Liite 1:	Sosiaalivaltion (yleiskirje A3/1984/pe) esittämät ohjeistukset leikkitoiminnan henkilöstön kelpoisuuksiin	91
Liite 2:	Kyselylomake.....	92
Liite 3:	Kyselyyn vastanneet kunnat aakkosjärjestyksessä.....	120
Liite 4:	Vastaajan toiminimike tai virkanimike	122
Liite 5:	Vastanneiden kuntien lukumäärä suhteessa kaikkiin Manner-Suomen saman kokoisiin kuntiin.....	122
Liite 6:	Vastausprosentit lääneittäin suhteessa läänin kuntamäärään.....	123

Liite 7:	Vastausprosentit osaamiskeskuksittain suhteessa osaamiskeskusten kuntamääriin.....	123
Liite 8:	Avointen varhaiskasvatuspalvelujen toimintamuotojen määritelmien vastaavuus- maininnat sekä toiminnasta käytetyt muut nimikkeet	124
Liite 9:	Syyt, miksi kunta ei itse järjestä avoimia varhaiskasvatuspalveluja (kuntakoko 10 000– 75 000 asukasta)	126
Liite 10:	Syyt, miksi kunta ei itse järjestä avoimia varhaiskasvatuspalveluja (kuntakoko alle 10 000 asukasta)	126
Liite 11:	Avointen varhaiskasvatuspalvelujen järjestäminen alle kouluikäisille lapsille tai lapsille ja aikuisille kunnan alueella	127
Liite 12:	Avointen varhaiskasvatuspalvelujen toiminta lasten iän mukaan	127
Liite 13:	Avointen varhaiskasvatuspalvelujen tarpeellisuus	128
Liite 14:	Avointen varhaiskasvatuspalvelujen tavoitteet (jokainen järjestävä taho merkitsi 3 tärkeintä tavoitetta).....	129
Liite 15:	Avointen varhaiskasvatuspalvelujen määrän riittävyys kunnan alueella	130
Liite 16:	Avointen varhaiskasvatuspalvelujen määrän kehittyminen tulevaisuudessa	130
Liite 17:	Vertaisryhmätoiminnan muodot.....	131
Liite 18:	Vanhempien/aikuisten mahdollisuus saada avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa tukea lasten hoitoon ja kasvatukseen tai vanhemmuuteen	131
Liite 19:	Asiakkailta perityn maksun peruste avointen varhaiskasvatuspalvelujen käyttämisestä ..	132
Liite 20:	Ruokailun järjestäminen avoimen varhaiskasvatustoiminnan aikana	132
Liite 21:	Avointen varhaiskasvatuspalvelujen tarjonta ympäri vuoden, koulujen toiminta-aikoi- na ja/ tai kesällä järjestävän tahon mukaan	133
Liite 22:	Avointen varhaiskasvatuspalvelujen tarjonta toiminnan mukaan	133
Liite 23:	Avointen varhaiskasvatuspalvelujen järjestämisen tiheys.....	134
Liite 24:	Avoimista varhaiskasvatuspalveluista tiedottaminen	134
Liite 25:	Järjestävät tahot, jotka ovat tehneet tai joilla on tekeillä avointen varhaiskasvatuspalve- lujen varhaiskasvatussuunnitelma	135
Liite 26:	Avointen varhaiskasvatuspalvelujen henkilöstölle tehdyt täydennyskoulutussuunni- telmat	135
Liite 27:	Avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin kohdennetun täydennyskoulutuksen määrä	135
Liite 28:	Avointen varhaiskasvatuspalvelujen henkilöstön täydennyskoulutustarpeiden aihe- alueet	136
Liite 29:	Erityisen tuen tarpeen huomaaminen	137
Liite 30:	Lapsen ja/tai perheen tukitoimiin ohjaaminen	137
Liite 31:	Erityisen tuen tarpeen huomioiminen toiminnan suunnittelussa	138
Liite 32:	Avoimia varhaiskasvatuspalveluja järjestävien tahojen tekemä yhteistyö.....	138
Liite 33:	Avoimia varhaiskasvatuspalveluja järjestävien tahojen keskinäinen yhteistyö	139
Liite 34:	Seudullisen yhteistyön muodot	139
Liite 35:	Tilastot ja seuranta.....	140
Liite 36:	Palautteen kerääminen toimijatahoittain eriteltynä	140
Liite 37:	Avointen varhaiskasvatuspalvelujen nimikkeet ja toiminnan sisällöt	141

Kuvat

Kuva 1:	Selvitykseen vastanneet kunnat.....	31
---------	-------------------------------------	----

1 Johdanto

Pääministeri Matti Vanhasen hallitusohjelmassa (19.4.2007) todetaan, että perheille luodaan aitoja mahdollisuuksia valita lapsilleen paras hoitomuoto. Hallitusohjelman mukaan varhaiskasvatuspalveluja kehitetään monimuotoisemmiksi lisäämällä osa-aikaisen hoidon mahdollisuutta sekä avoimia päiväkoteja ja kerhotoimintaa. Myös varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan väli- ja loppuraporteissa¹ nähdään varhaiskasvatuspalvelujen monimuotoistaminen yhtenä tärkeimmistä kehittämiskohteista.

Avoim varhaiskasvatustoiminta on tällä hetkellä käsitteiltään, organisoinniltaan ja toimintamuodoiltaan hyvin moninaista ja kirjavaa. Neuvottelukunnan loppuraportin mukaan tarvitaan selkeää käsitteen määrittelyä siitä, mikä on palvelun kohderyhmä ja mitkä ovat nimenomaan varhaiskasvatuksen avoimet palvelut. Käsitteen määrittelyllä voidaan neuvottelukunnan mukaan selkiinnyttää jo palvelujen suunnitteluvaiheessa milloin on kyse varhaiskasvatuksesta, milloin sosiaalityöstä ja milloin esimerkiksi terapeuttisista palveluista.

Avoimista varhaiskasvatuspalveluista on aikaisemmin kerätty hyvin vähän valtakunnallista tutkimustietoa. Sosiaalhallitus julkaisi vuonna 1982² raportin leikkitoiminnan kehittämisestä, jossa otoksena oli 130 kuntaa. Avoimen varhaiskasvatustoiminnan nykytilaa on sivuttu sosiaali- ja terveysministeriön toteuttamissa lasten päivähoiton tilannekatsauksissa vuosina 1997, 2001 ja 2005.³ Sosiaali- ja terveysministeriö yhteistyössä Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCAn kanssa selvitti nyt ensimmäistä kertaa valtakunnallisesti avointen varhaiskasvatuspalvelujen nykytilaa ja kehittämistarpeita. Selvityksen tavoitteena oli lisäksi tarkentaa avointen varhaiskasvatuspalvelujen eri toimintamuotojen nimikkeitä ja määritelmiä sekä niiden sisältöjä. Sosiaali- ja terveysministeriössä selvityksen tuottamaa tietoa hyödynnetään muun muassa päivähoiton lainsäädännön uudistamisessa ja varhaiskasvatuspalvelujen kehittämisessä.

Avoimien varhaiskasvatuspalvelujen selvitystä varten kutsuttiin koolle työryhmä, jonka jäseninä toimivat varhaiskasvatussihteeri Heljä Petäjä Kirkkohallituksesta, lapsi- ja perhetoiminnan päällikkö Anne Viinikka Mannerheimin Lastensuojeluliitosta (MLL), kehittämispäällikkö Anna-Leena Välimäki ja projektisuunnittelija Marjatta Kekkonen Stakesista, varhaiskasvatuksen erityissuunnittelija Tuija Portell Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCasta, erityisasiantuntija Anna-Maija Haliseva-Lahtinen Suomen Kuntaliitosta, sekä ylitar kastajat Kirsi Alila ja Tarja Kahiluoto sosiaali- ja terveysministeriöstä. Työryhmän tehtävänä oli kommentoida kyselylomaketta ja tulosten raportointia sekä tuottaa selvitykselle taustaineistoa. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen selvityksestä ja sen raportoinnista ovat vastanneet Kirsi Alila ja Tuija Portell. Selvityksen tekeminen on työllistänyt myös kaksi korkeakouluharjoittelijaa, SOCCassa Taina Kuisman ja sosiaali- ja terveysministeriössä Kirsti Päärnilän.

¹ Varhaiskasvatuksen kehittämisen suuntaviivoja lähivuosille. STM selvityksiä 2007:13., Alila K. & Kronqvist E-L. STM selvityksiä 2007:72.

² Leikkitoiminnan kehittäminen. Sosiaalhallitus 3/1982.

³ Lasten päivähoiton selvitys syyskuu 1997. STM selvityksiä 1998:20., Lasten päivähoiton tilannekatsaus tammi-kuu 2001. STM selvityksiä 2002:14., Färkkilä N., Kahiluoto T. & Kivistö M. STM selvityksiä 2006:16.

Raportin rakenne ja eteneminen noudattelee pääsääntöisesti selvityksen teema-alueita. Kunkin teema-alueen tulokset esitetään omina kokonaisuuksinaan. Raportin alussa, luvussa 2 luodaan selvitystä taustoittava katsaus avoimen varhaiskasvatuksen historiaan, käsitteiden muodostumiseen, henkilöstöön, tilastointiin, tutkimukseen ja kehittämiseen. Luvut 3–6 keskittyvät kuvaamaan kyselyn toteuttamista ja nykytilaa selvityksen tulosten valossa. Luvussa 7 esitetään ehdotukset avoimen varhaiskasvatuksen määritelmiksi ja toimintamuodoiksi. Raportin lopussa ovat johtopäätökset sekä yhteenvedonomaista pohdintaa avointen varhaiskasvatuspalvelujen nykytilasta ja kehittämistarpeista. Viimeisessä luvussa 9 esitetään kokoavasti selvityksen tulosten ja johtopäätösten kautta johdetut ehdotukset avoimen varhaiskasvatustoiminnan kehittämistoimenpiteiksi.

2 Avoin varhaiskasvatus historiasta nykypäivään

2.1 Leikkitoiminnasta avoimeen varhaiskasvatukseen

Leikkitoimintaa tai avointa varhaiskasvatusta järjestävät seurakunnat, kunnat, järjestöt ja yksityiset palvelun tuottajat joko itsenäisesti tai yhteistyönä. Seurakunnan rooli avoimen varhaiskasvatuksen järjestäjänä on valtakunnallisesti vahva.

Avoimesta varhaiskasvatuksesta on käytetty ainakin 1970-luvun alusta asti yleisesti nimitystä leikkitoiminta. Leikkitoiminnasta on 2000-luvulla alettu kuitenkin käyttää laajemmin yleiskäsitettä avoin varhaiskasvatus. Vuonna 1984⁴ leikkitoiminnan muodot ryhmiteltiin leikkipuistoihin, leikkikerhoihin, leikkivälinelainaamoihin ja avoimiin päiväkoteihin. Tulisiko leikkitoiminta korvata valtakunnallisesti käsitteellä avoin varhaiskasvatus? Miten avoin varhaiskasvatustoiminta ja sen eri toimintamuodot tulisi nykypäivänä määritellä? Mikä on avointa varhaiskasvatusta ja mikä taas ei?

Avoimen varhaiskasvatustoiminnan määrittely ei ole yksinkertaista. Yhtenä syynä voidaan pitää eri järjestäjien antamia määritelmiä ja toimintamuotoja. Toimintamuodot ja määritelmät vaihtelevat niin alueellisesti kuin kunnallisestikin. Eroja määrittelyihin on tuonut myös avoimessa varhaiskasvatustoiminnassa tavoitteena alusta asti ollut paikallisten tarpeiden huomiointi. Kolmanneksi, avoimessa varhaiskasvatustoiminnassa toimintamuotojen määrä on nykyään suuri ja määrittelemätön. Se aiheuttaa hankaluutta kokonaisuuden hallitsemiseen niin toimintamuotojen määrän kuin niiden sisällön määrittelynsuhteen. Hankaluutta aiheuttaa myös varhaiskasvatuksen ja esimerkiksi perhetyön rajapintojen määrittelemättömyys. Käsitteiden määrittely tai niiden käyttö valtakunnallisesti, paikallisesti tai eri järjestäjien kesken ei ole yhtenäistä.

Mitä vuodesta 1973 voimassa ollut **päivähoitolaki** eri vaiheissaan sanoo leikkitoiminnasta tai avoimesta varhaiskasvatustoiminnasta? Päivähoitolaista⁵ ei löydy sanamuotoa avoin varhaiskasvatus vaan käsite *leikkitoiminta*. Lain nykyisen muodon mukaan

⁴ Lasten päivähoito. Sosiaalhallitus A 3/1984/pe.

⁵ L 36/1973.

lasten päivähoidolla tarkoitetaan lapsen hoidon järjestämistä päiväkotihoidona, perhepäivähoitona, leikkitoimintana tai muuna päivähoitotoimintana. Päiväkotihoidoa voidaan järjestää tätä tarkoitusta varten varatussa tilassa, jota kutsutaan päiväkodiksi. Perhepäivähoitoa voidaan järjestää yksityiskodissa tai muussa kodinomaisessa hoitopaikassa, jota kutsutaan perhepäiväkodiksi. Leikkitoimintaa ja muuta päivähoitotoimintaa voidaan järjestää tätä tarkoitusta varten varatussa paikassa.

Tarkemmin ei kuitenkaan selviä, mitä leikkitoiminnalla tai muulla päivähoitotoiminnalla tarkoitetaan. Hallituksen esityksen⁶ mukaan lasten päivähoitoon kuuluva leikkitoiminta on päiväkodin ja perhepäivähoidon ohella eräs päivähoiton muodoista. Leikkitoiminta määriteltiin vuonna 1972 seuraavasti:

Leikkitoiminta on sisällä tai ulkona tapahtuvaa lasten leikin ja toiminnan ohjausta ja valvontaa tätä tarkoitusta varten varatussa paikassa.

Lakiehdotuksessa vuonna 1972 varattiin mahdollisuus järjestää päivähoitoa päiväkoti-, perhepäivähoito- ja leikkitoiminnan lisäksi myös muuna päivähoitotoimintana. Tällöin määriteltiin muun päivähoiton tarkoittavan esimerkiksi päiväkodin hyväksymistä kokeilulaitokseksi.

Vuoden 1985 hallituksen esityksestä⁷ löytyy maininta, jossa kerrotaan päiväkotien toiminnan monipuolistuneen: oli kehitetty kiertävän päiväkodin ja avoimen päiväkodin malli. Hallituksen esityksessä määriteltiin myös, että leikkitoiminnan järjestämisestä antaa ohjeet sosiaalhallitus. Tämä pykälä kumottiin vuonna 1990,⁸ ja sosiaali- ja terveystieteiden ministeriölle tuli oikeus antaa määräykset ja ohjeet lasten päivähoiton järjestämisestä.

Hallituksen esityksessä vuodelta 1990⁹ on haluttu muuttaa lakia lasten päivähoitosta eri päivähoitomuotojen osalta joustavammaksi sekä tehdä joustavammaksi myös vaihtoehtoisten päivähoitomuotojen toteuttaminen kunnissa. Hallituksen esitys ei edelleenkään avaa sen enempää leikkitoiminnan kuin muunkaan päivähoitotoiminnan käsitettä. Hallituksen esityksen ehdotetuissa muutoksissa mainitaan, että kunnat voivat muuna päivähoitotoimintana toteuttaa niiden tarpeet ja erityisolosuhteet huomioon ottaen vaihtoehtoisia päivähoitomuotoja. Lähtökohtana voi olla toimintojen kehittäminen nykyisiä muotoja yhdistämällä ja uusia päivähoitomuotoja luomalla. Hallituksen esityksen nykyisen tilanteen kuvauksesta löytyy maininta siitä, että avoimesta päiväkodista ei ole laissa säännöksiä.

Päivähoitolain lisäksi avoimen toiminnan järjestämistä ja kehittämistä ohjaavat myös sosiaalihuoltolaki¹⁰, lastensuojelulaki¹¹ ja perusopetuslaki¹² koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan osalta.

Valtioneuvoston päätöksessä varhaiskasvatuksen **valtakunnallisista linjauksista**¹³ mainitaan, että muuta varhaiskasvatustoimintaa on esimerkiksi seurakuntien ja järjestöjen kerhotoiminta tai kuntien lapsille ja lapsiperheille järjestämä avoin varhaiskasvatustoiminta eri muotoineen.

⁶ HE 138/1972.

⁷ HE 182/1985.

⁸ HE 233/1990.

⁹ HE 13/1990.

¹⁰ L 710/1982.

¹¹ L 417/2007.

¹² L 608/1998.

¹³ Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. STM 2002:9.

Nämä varhaiskasvatuspalvelut ja muu lasten ja perheiden palvelu- ja tukijärjestelmä toimivat kokonaisuutena lasten varhaiskasvatuksen ja samalla myös vanhemmuuden tukena. Linjauksissa avoin varhaiskasvatus nähdään yhtenä vaihtoehtona varhaiskasvatuksen kokonaisuuden toteuttamisessa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden¹⁴ mukaan varhaiskasvatusta järjestetään varhaiskasvatuspalveluissa, joita ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä erilainen avoin toiminta. Varhaiskasvatuspalveluja tuottavat kunnat, järjestöt, yksityiset palveluntuottajat ja seurakunnat.

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisemassa Päivähoitoselvityksessä vuodelta 2005¹⁵ avoin varhaiskasvatustoiminta määritellään oheisen tekstin mukaisesti. Tässä määritelmässä leikkitoiminnan rinnalla käytetään jo käsitettä avoin varhaiskasvatus.

Leikkitoiminta on kunnan tarjoamaa avointa varhaiskasvatusta. Se tarjoaa toimintamahdollisuuksia ja tukea muun muassa kotona oleville lapsille sekä heidän vanhemmilleen, perhepäivähoitajille ja heidän lapsiryhmilleen sekä pienille koululaisille.

Varttua¹⁶ määrittelee avoimen varhaiskasvatuspalvelun seuraavasti:

Kuntien avoin varhaiskasvatus on suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa, joka tarjoaa monimuotoisia palveluja, kuten avoimia päiväkoteja, kerho- ja leikkitoimintaa sekä leikkipuistoja ja perhekerhoja. Palvelumuodot ja niiden nimitykset vaihtelevat kunnittain. Palvelujen yleisenä tavoitteena on tarjota kotihoidossa oleville tai vähän päivähoitoa tarvitseville lapsille ja heidän vanhemmilleen sosiaalisia kontakteja, monipuolista toimintaa yhdessä muiden lasten ja vanhempien kanssa ja kasvatuksellista tukea. Toiminnan sisällöissä voidaan painottaa esimerkiksi musiikkia, kädentaitoja, ympäristökasvatusta ja liikuntaa. Leikin osuus toiminnassa on keskeinen. Kuntien tarjoama kerhomuotoinen toiminta on pääsääntöisesti maksullista.

Seurakuntien¹⁷ tarjoama varhaiskasvatustoiminta perustuu kirkon varhaiskasvatuksen perusteisiin, joissa painotetaan kristillistä kasvatusta. Yleisesti kirkon lapsityöllä pyritään tukemaan lapsen kokonaiskehitystä ja kodeissa tapahtuvaa kristillistä kasvatusta. Yhteistyötä lapsen perheen kanssa pidetään tärkeänä. Palvelumuodoiltaan seurakuntien varhaiskasvatus on monimuotoista. Perhekerhot, aikuinen–lapsi-kerhot ja avoimet kerhot tarjoavat yhdessä olemisen ja kokemisen hetkiä lapselle ja aikuisille. Suosittuja ovat 4–6-vuotiaille tarkoitettut päiväkerhot, joita pidetään muutaman kerran viikossa parin tunnin ajan. Päiväkerhotoiminnalla on hoidollinen, kasvatuksellinen ja diakoninen tehtävä. Seurakunnan kerhotoimintaa ovat myös pyhäkoulu sekä aamu- ja iltapäivätoiminta, joiden tavoitteena on tarjota lapselle huolenpitoa, turvaa ja ohjausta.

Useat eri **järjestöt ja yhdistykset**¹⁸ tarjoavat lapsille ja heidän perheilleen monenlaista avointa varhaiskasvatustoimintaa, mm. leirejä, kerhoja, kahvilatoimintaa sekä erilaisia tapahtumia.

¹⁴ Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Stakes oppaita 56:2005.

¹⁵ Färkkilä ym. STM selvityksiä 2006:16.

¹⁶ www.varttua/stakes.fi.

¹⁷ www.evl.fi

¹⁸ Mm. MLL, 4H -kerho.

Palvelujen yleisenä tavoitteena on edistää lasten ja lapsiperheiden hyvinvointia ja perusturvallisuutta.

Sosiaalialan sanastossa¹⁹ leikkitoiminta ja avoin päiväkotitoiminta on määritelty erikseen vaikka avoin päiväkotitoiminta on sisällytetty myös leikkitoiminnan käsitteeseen.

Leikkitoiminta on sosiaalipalveluna järjestettävää lasten ohjattua ja valvottua virike-toimintaa. Leikkitoimintaa ovat leikkikenttä- ja kerhotoiminta sekä avoin päiväkoti-toiminta. Leikkitoiminnasta ei peritä hoitopäivämaksua, mutta voidaan periä esimerkiksi kerhomaksu.

Avoin päiväkotitoiminta määritellään lapsille ja heidän vanhemmille järjestetyksi viri-ke-toiminnaksi sitä varten järjestetyissä tiloissa.

2.2 Leikkitoiminnan toimintamuodot muotoutuvat²⁰

Leikkitoiminnalla on pitkät juuret Suomen päivähoidon historiassa. Leikkipuistotoimintaa suunniteltiin jo 1800-luvun loppuvuosina, mutta aloitus siirtyi 1900-luvun puolelle.

Kesäleikkipuistotoiminta. Suomen voimisteluopettajainliitto aloitti 1914 kesäleikkipuistotoiminnan yli 4-vuotiaille lapsille Helsingissä. Alle 4-vuotiaat olivat tervetulleita aikuisen kanssa. Malli toimintaan otettiin Saksasta ja Yhdysvalloista. Kesäleikkipuistotoiminnan tarkoituksena oli tarjota köyhien ja vähävaraisten perheiden lapsille mahdollisuuksia ulkoilla tarpeeksi ja turvallisesti. Lisäksi toiminnan tarkoituksena oli taistella lasten tuberkuloosia vastaan. Leikkipuiston toiminta oli sekä ohjattua että vapaata. Toiminnan ohjaajina olivat voimistelun-, kansakoulun- ja lastentarhanopettajat sekä nuorisoohjaajat. Ruokailu alkoi kuulua mukaan toimintaan vuodesta 1919 alkaen. Alusta alkaen leikkipuistotoiminnan yhtenä perusideana oli ottaa huomioon käyttäjien tarpeet ja paikallisuus toiminnan suunnittelussa, tästä syystä leikkipuistotoiminta muotoutui hyvin erilaiseksi eri puolilla Suomea. Vuonna 1951 toiminta muuttui kokovuotiseksi.

Puistotätitoiminta. Sodan jälkeen vuonna 1943 syntyi yksityinen lasten ulkoiluttaja- ja puistotätitoiminta Helsingissä Työvalmius-yhdistyksen toimesta. Tarkoituksena oli auttaa lastenhoidossa pienten lasten äitejä, jotka joutuivat seisomaan pitkiä aikoja muun muassa ruokajonoissa. Puistotätitoiminta keskittyi kaupungin omistamiin puistoihin, joihin lapsen saattoi jättää hoitoon. Puistot saattoivat olla hyvin niukasti varustettuja. Huonolla ilmalla työvalmiusnaiset ylläpitivät ”lastensäilytysasemia”, joissa saattoi olla jopa yli sata lasta. Puistotätitoiminnan kulta-aikaa olivat 1960- ja 1970-luvut, mutta toiminta ei edelleenkään ole kokonaan hiipunut. Puistotädit määrittivät itse, ottavatko yhden vai kaksi ryhmää päivässä hoitoonsa. He määrittivät myös itse lapsimääränsä ja heillä saattoi olla vastattavana 15–28 lapsen ryhmiä, joiden toiminta-aika oli yleensä 2–3 tuntia. Toiminta oli yleisemmin suunnattu yli 4-vuotiaille.

¹⁹ Ks. www.sosiaaliportti.fi.

²⁰ Lähteinä luvussa 2.2: Kuisma 2007, Etelä-Suomen lääninhallitus 103/2006, Sisäasiainministeriö 27/2006, STM 2004:16, Välimäki 1998, Sosiaalihalitus 3/1982, 8/1982, 1/1988, 2/1988, A 3/1984/pe, Hänninen & Valli 1986, Huttunen & Turja 1982.

Kerhotoiminta. Lasten kerhotoiminnalla on monia nimityksiä ja muotoja. Puhutaan esimerkiksi leikkikerhoista, leikkikouluista tai kerhotoiminnasta. Leikkikoulujen historia yltää 1700-luvulle asti, ja niiden uskotaan olevan Hollannista peräisin. Leikkikoulut yleistyivät Suomessa 1960-luvulla. Esimerkiksi Mannerheimin Lastensuojeluliiton leikkikoulujen määrä kasvoi vuosina 1960–1972 muutamasta 170:een. Syy tähän määrään oli päivähoitomahdollisuuksien vähyys ja tarpeen jatkuva kasvu. Leikkikoulutoiminta oli nimensä mukaisesti leikinomaista aikuisen ohjaamaa toimintaa. Henkilöstön koulutusta tai tiloja ei säädelty mitenkään.

Mannerheimin Lastensuojeluliiton²¹ toimesta oli jo 1920–40-luvuilla monenlaista kerhotoimintaa, tyttö- ja poikakerhoja, uimakouluja, maatalouskerhoja ja askartelu- ynnä muita käden- taitojen kerhoja. Kerhotoiminnan tavoitteena oli kasvattaa nuoria ahkeriksi ja jaloja harrastuksia omaaviksi kansalaisiksi. Kerhotoiminnan alkuvuosina painottui erityisesti kerhojen ammattikasvatuksellinen rooli. 1950-luvulla tuli myös vanhemmille suunnattuja kasvatuskerhoja. 1960-luvulla kerhomuodoiksi vakiintuivat erilaiset askartelu-, satu- ja leikkikerhot sekä myös isä–poika-kerhot. 1970-luvulla säilyivät yhä harrastuskerhot ja uusina mukaan tulivat liikunta-, musiikki- ja taidekerhot. MLL:ssä nostettiin 1980-luvulla taidekasvatus voimakkaasti lasten toimintaan. Samaan aikaan alkoi muotoutua neljä peruserhotyyppiä: musiikki-, liikunta-, taide- ja erilaiset leikkikerhot.

Leikkikerhot. Sosiaalihuoltolain²² ohjeissa 1980-luvun lopussa leikkikerhotoiminnalla tarkoitettiin lasten ryhmämuotoista toimintaa, johon lapsi osallistui muutaman tunnin kerrallaan yleensä ilman aikuista ja johon piti ilmoittautua etukäteen. Kerhotoimintaa on ollut myös ”avoimena kerhona”, johon vanhemmat tai muu lasta hoitava aikuinen olivat tervetulleita mukaan. Avoimessa kerhossa oli myös mahdollista järjestää vain vanhemmille suunnattua toimintaa sillä aikaa kun lapset leikkivät. Leikkikerho kokoontui yleensä kerran viikossa, toiminta oli osin ohjattua ja osin vapaata. Leikkitoiminnan henkilöstön koulutukseen tai tiloihin ei laadittu normittavia raameja. Ruotsissa laadittiin vuonna 1951 komiteamietintö leikkikenttätöiminnasta, jossa painotettiin toiminnan suunnittelun merkitystä ja normitettiin toiminnan suunnittelua ikäryhmittäin sekä lasten ja aikuisten suhdetta.

Päiväkerhot. Seurakunnat ovat olleet kerhojen suurimpia tarjoajia. Seurakunnan päiväkerhotoiminta alkoi 1940-luvulla. Säännölliseksi 4–7-vuotiaille lapsille tarkoitetuksi toiminnaksi se muuttui vuonna 1971 ja laajeni muodoltaan myös perhe- ja äiti–lapsi-kerhoihin. Toiminta toteutettiin pääosin seurakuntien omissa tiloissa. Lastenohjaajille ja toiminnanohjaajille, jotka vastasivat toiminnan suunnittelusta ja kerhojen toiminnan ohjauksesta, annettiin piispainkokouksessa 1970 koulutusta koskevat päätökset. Lastenohjaajan tuli olla suorittanut vaadittava kolmen kuukauden peruskoulupohjainen kurssi, toiminnanohjaajien tuli olla peruskoulutukseltaan lastentarhanopettajia, nuoriso-ohjaajia tai sosiaalikasvattajia. Seurakunnan kerhojen tehtäväksi koettiin lasten yksilöllisen kehityksen tukeminen ja sosiaalisten taitojen harjaannuttaminen sekä uskonnollisen kasvatuksen antaminen.

Leikkivälinelainaamot. Pääsääntöisesti suomalainen leikkitoiminta näyttää rantautuneen ensimmäisenä Suomessa Helsinkiin, mutta Suomen ensimmäinen leikkivälinelainaamo avattiin kuitenkin Kuopiossa vuonna 1971. Samana vuonna Samfundet Folkhälsan perusti vammaisia lapsia varten leluston Helsinkiin. Samaan aikaan leikkivälinelainaamot levisivät Yhdysvaltojen kautta muualle Eurooppaan. Leikkivälinelainaamoita pitivät yllä kuntien lisäksi MLL ja

²¹ Tekstin tiedot saatu Anne Viinikalta, MLL:n lapsi- ja perheterotoiminnan päälliköltä.

²² Lasten leikkitoiminta. Sosiaalihuoltolain 2/1988.

seurakunnat. Niille määriteltiin²³ sosiaalinen, taloudellinen ja kasvatuksellinen tehtävä. Sosiaalista tasa-arvoa lisättiin tarjoamalla kehittäviä leikkivälineitä kaikille lapsille varallisuudesta huolimatta ja taloudellinen tehtävä liittyi saman leikkivälineen saamiseen useamman lapsen käyttöön. Kasvatuksellinen tehtävä tarkoitti leikkivälineen valitsemisen oppimista ja solidaarisuuden harjoittelemista kun leikkiväline palautetaan toiselle lapselle. Leikkivälinelainaamot vähenivät 1980-luvulla määrärahojen riittämättömyyden vuoksi, lisäksi henkilökunnan ja tilojen saamisessa oli ongelmia.

Avoimet päiväkodit saapuivat Ruotsin kautta Suomeen 1970-luvun lopussa. Avoin päiväkotitoiminta alkoi Suomessa sosiaalihuollon koordinoimana kokeilutoimintana vuonna 1978.²⁴ Tuolloin avattiin 11 ensimmäistä avointa päiväkotia eri paikkakunnilla. Kokeilu kesti vuoteen 1983. Avointen päiväkotien katsotaan saaneen alkunsa kuitenkin 1970-luvun alkupuolella Englannissa esiopetuskokeilujen myötä. Englannissa painotettiin kasvatustyön tukemisen merkitystä ja vanhemmat ja ammattikasvattajat haluttiin saada lähemmäs toisiaan. Avoimet päiväkodit luettiin osaksi leikkitoimintaa Suomessa vuodesta 1984. Suomessa avointen päiväkotien tehtävänä oli kasvatuseuvonnan antaminen ja lapsiperheiden eristäytyneisyyden vähentäminen. Tärkeäksi koettiin vanhempien ja muiden lapsia hoitavien aikuisten aktivoiminen ja rohkaiseminen osallistumaan kasvatusta koskevaan keskusteluun yhdessä ammattikasvattajien ja muiden aikuisten kanssa. Toiminnan tarkoituksena oli, että lapsi on koko ajan oman aikuisensa vastuulla, eikä toimintaan tarvinnut ennakkoilmoitusta. Aikuisille saattoi olla omaa ohjelmaa toiminnan aikana lasten leikkiessä ja askarrellessa. Toiminnan sisältö vastasi täten läheisesti avoimia kerhoja tai leikkipuistotoimintaa. Avoimia päiväkoteja perustettiin lähinnä niihin kuntiin, joissa ei ollut ympärivuotista leikkipuistotoimintaa. Avoimet päiväkodit olivat usein myös osa tavallista päiväkotia. Sitovia ryhmämitoituksia ei tehty lasten ja aikuisten välisen määrän suhteen. Ryhmässä tuli kuitenkin olla kaksi hoito- tai kasvatushenkilöä. Ryhmän koko vaikutti siihen, tuliko heidän lisäksi olla myös muuta henkilökuntaa. On arvioitu,²⁵ että avoimista päiväkodeista tuli vartenotettava vaihtoehto lasten päivähoitolle lasten kotihoidontuen myötä.

Vanhempien toivottiin jo leikkitoiminnan alusta alkaen osallistuvan aktiivisesti leikkipuistotoimintaan. Tästä syystä heidän haluttiin pääsevän vaikuttamaan toiminnan sisältöihin ja myös toteuttamaan toimintaa. Sosiaalihuolto²⁶ ohjeisti 1988 leikkipuistot tekemään päivä- ja viikkosuunnitelmia, jotka olisivat toimintaan osallistuvien näkyvillä. Näin vanhemmat pystyivät valitsemaan itselleen mieleisen toiminnan. Sosiaalihuollon asiakirjoissa kuntia ohjeistettiin 1980-luvulla tekemään ”etsivää työtä”, jolla alueen asiakkaille tiedotettiin palvelusta ja tarjottiin leikkitoiminnan muotoja heidän käytettäväkseen.

Leikkitoiminta. Vuonna 1973 leikkitoiminta hyväksyttiin valtionavustukseen oikeuttavaksi toiminnaksi ja se sisältyi myös samana vuonna voimaan tulleeseen päivähoitolakiin. Valtionosuusjärjestelmään leikkitoiminta sisällytettiin vuonna 1984. Leikkitoiminnan tarjoaminen yleistyivät 1970-luvulla päivähoitolain säätämisen jälkeen. Leikkitoiminnan toimipisteitä oli 739 vuonna 1975 ja vuonna 1980 jo reilusti kaksinkertainen määrä, 1 598 toimipistettä. Vuonna 1986 päivähoiton kasvatushenkilöstöstä kolme prosenttia työskenteli leikkitoiminnan toimipisteissä. Toimipisteitä oli tuolloin 2 300.

²³ Leikkivälinelainaamotoiminta. Sosiaalihuolto 8/1982. ja Lasten päivähoiton vaihtoehdot. Sosiaalihuolto 1/1988.

²⁴ 1978 avattiin ensimmäiset 11 avointa päiväkotia kokeiluna vuoteen 1983 asti. (Lasten leikkitoiminta. Sosiaalihuolto 1988).

²⁵ Lasten päivähoiton vaihtoehdot. Sosiaalihuolto 1/1988.

²⁶ Lasten leikkitoiminta. Sosiaalihuolto 2/1988.

Vielä 1980-luvun lopussa leikkitoimintaa käsitteleviin asiakirjoihin kirjattiin, että leikkitoiminta on kasvava päivähoiton toimintamuoto. Kunnat kuitenkin lakkauttivat voimakkaasti avointa varhaiskasvatustoimintaa 1990-luvulla taloudellisessa puristuksessa. Myös subjektiivisen päivähoito-oikeuden voimaan tulo ensin alle 3-vuotiaiden lasten päivähoiton osalta ja vuonna 1996 kaikkien alle kouluikäisten lasten osalta aiheutti kuntien voimavarojen kohdentamisen lakisääteisten palvelujen tuottamiseen. Resurssit leikkitoiminnan kehittämiseen vähenivät. 2000-luvulle tultaessa ja uuden vuosituhannen alussa avointen varhaiskasvatuspalvelujen järjestäminen on jälleen lisääntynyt. Kuntia kannustetaan kehittämään päivähoito- ja varhaiskasvatuspalveluja monimuotoisemmiksi.²⁷ Perheille halutaan antaa enemmän vaihtoehtoja perinteisen päiväkotijärjestelmän ja perhepäivähoitotoiminnan sekä kokopäivä- ja osapäivähoiton lisäksi. Palvelun järjestämisessä korostetaan perheiden tarpeiden huomioimista. Joissakin kunnissa tehdäänkin ennakoivaa asiakastarpeiden kartoittamista palvelun suunnittelua ja toteuttamista varten. Avoimen varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat myös monipuolistuneet. Palvelun perheisiin liittyvä painotus näkyy viime vuosina lisääntyneissä perhekeskus-, kahvila- ja -ryhmätoiminnoissa.

2.3 Avoimen varhaiskasvatuksen henkilöstö

Avoimen varhaiskasvatuksen²⁸ valtakunnallisesta henkilökunnan kokonaismäärästä on vaikea saada selkeää ja yhtenäistä tietoa. Lääninhallituksen peruspalvelujen arvioinnin²⁹ tulosten mukaan vuonna 2005 Länsi-Suomen läänissä oli 110 kunnallista leikkitoiminnan työntekijää, Oulun läänissä 70, Itä-Suomen läänissä 18, Lapin läänissä 10 ja Etelä-Suomen läänissä 400. Yhteensä tämä tekee koko Manner-Suomea ajatellen 608 kunnallista leikkitoiminnan työntekijää.

Leikkitoiminnan henkilökunnan tehtävänimikkeistössä ei ole valtakunnallisesti yhtenäistä linjaa. Lääninhallituksen tekemän selvityksen³⁰ mukaan vuonna 2005 leikkitoiminnan piirissä oli käytössä useita ammattinimikkeitä, joista yleisimpiä olivat leikinohjaaja, lähihoitaja ja lastenhoitaja. Toiminnasta vastaavana toimi pääsääntöisesti pedagogisen koulutuksen saanut lastentarhanopettaja.

Sosiaalhallituksen oppaasta vuodelta 1988³¹ ilmenee, että leikkitoiminnan kehittyessä ja laajentuessa henkilöstön nimikkeitä tarkistettiin useaan otteeseen. Lasten leikin ja toiminnan ohjaaja muuttui leikinohjaajasta asetusmuutoksella vuonna 1987 leikkitoiminnan ohjaajaksi. Leikkitoiminnan yksiköissä tuli olla vastaava leikkitoiminnan ohjaaja, jos toimipisteessä työskenteli useampi leikinohjaaja. Hallinnollisena vastuuhenkilönä tuli toimia leikkitoiminnan tarkastaja, kasvatustoimen tarkastaja tai perhepäivähoiton ohjaaja. Lisäksi 1980-luvulla esitettiin, että edellisten lisäksi olisi muuta henkilökuntaa, joka lähinnä koostuisi apputyövoimasta, muun muassa siivoushenkilöstöstä, opiskelijoista ja harjoittelijoista. Leikkitoiminnan henkilöstön ammattikuvia, ammatti-identiteettiä ja työnkuvaa pidettiin epäselvinä ja vakiintumattomina johtuen erilaisista toimintamuodoista, suurista eroista alueellisissa työtavoissa ja kirjavista koulutustaustoista sekä useista erilaisista pätevyyksistä.

²⁷ Ks. esim. hallitusohjelma, varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan väliraportti STM 2007:13 ja varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan loppuraportti, STM 2007:72.

²⁸ Tilastoissa leikkitoiminnan henkilöstö.

²⁹ Peruspalvelut Etelä-Suomen läänissä 2005. Arviointiraportti 103/2006.

³⁰ Lääninhallitusten keskeiset arviot peruspalvelujen tilasta 2005. Sisäasiainministeriön julkaisut 27/2006.

³¹ Lasten leikkitoiminta. Sosiaalhallitus 1988.

Henkilöstön määrän lisäksi leikkitoiminnan henkilöstön koulutuksia ei saa selville tilastoista. Tästä esimerkkinä on oheinen Etelä-Suomen läänin koskeva tieto. Lääninhallituksen 2005 tekemän peruspalveluselvityksen mukaan Etelä-Suomen läänissä leikkitoiminnan henkilöstön määrä oli 393 henkilöä, joista 138 oli lähi-, päivä- ja lastenhoitajia sekä lastenohjaajia. Muulla koulutuksella toimintaa toteutti 255 henkilöä. Näistä 32 oli lastentarhanopettajia ja 7 sosionomin (AMK) tai sosiaaliskasvattajan tutkinnon omaavaa henkilöä. Leikkitoiminnan piirissä Etelä-Suomen lääninhallituksen alueella toimi vuonna 2005 täten 216 henkilöä, joiden koulutuksesta ei ole tarkempaa tietoa. Kuusikkokuntien³² vertailussa lastentarhanopettajien osuus leikkitoiminnan henkilöstöstä vaihteli 2–67 %:n välillä.

Päivähoidon henkilöstön koulutusta sääntelee laki³³ ja asetus³⁴ sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista. Lisäksi asetus lasten päivähoidosta³⁵ sääntelee lasten ja aikuisten välistä suhdelukua. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen henkilökunnan kelpoisuuksista, henkilöstörakenteesta tai mitoituksista ei ole erillisiä säännöksiä nykyisessä lainsäädännössä. Kunnat ja muut järjestäjät ovat voineet itse määrittellä millä tavalla koulutettua väkeä he palkkaavat avoimeen varhaiskasvatukseen ja millaisia mitoituksia lasten ja aikuisten välillä eri avoimen varhaiskasvatuksen toiminnoissa käytetään.

Kunnat. Sosiaalihuolto ohjeisti kuntia leikkitoiminnan kelpoisuuksissa vuonna 1988.³⁶ Leikkitoiminnan ohjaajalta leikkikerhoissa ja -puistoissa edellytettiin sosiaalihuollon tuolloisen ammatillista henkilöstön kelpoisuutta koskevan asetuksen mukainen koulutus eli sama kuin päiväkodin hoito- ja kasvatustehtävissä. Lisäksi muut soveltuvat koulutukset hyväksyttiin sosiaali- ja terveysministeriön päätöksellä. Vastaavan leikkitoiminnan ohjaajan pätevyysvaatimuksia ei määritelty laissa eikä asetuksessa. Yleensä heiltä edellytettiin sama koulutus kuin leikinohjaajilta. Avoimen päiväkodin johtajalta edellytettiin päiväkodin johtajalta vaadittavaa kelpoisuutta.

Sosiaalihuolto piti henkilöstömitoitusten laatimista tärkeänä jo vuonna 1982 ja esitti mitoituksia eri leikkitoiminnan toimintamuotoihin muun muassa niin, että päiväkerhossa voisi olla enintään 20 lasta. Yhtä ohjaajaa kohti saisi olla enintään 15 alle kouluikäistä lasta ja kaksi ohjaajaa (tai ohjaaja ja päiväkerhoapulainen) voisi vastata 20 lapsesta. Koululaisille riitti selvityksen esityksen mukaan yleensä yksi ohjaaja. Leikkipuistoissa alle 50 lapsen ryhmään riitti sosiaalihuollon mukaan leikinohjaaja ja apulainen. Jos lapsia oli 50–100, ohjaajia tuli olla kaksi. Sosiaalihuolto piti selvityksessä tavoitteenaan yhtenäisen ammatillisen peruskoulutuksen saamista leikkitoiminnan ohjaajille ja leikinohjaajille. Perustutkinnoksi esitettiin päivähoidon hoito- ja kasvatustehtävissä toimivan henkilöstön koulutusta. Leikkitoiminnan ohjaajana ja vastaavana leikinohjaajana toimiville esitettiin lastentarhanopettajan tutkintoa. Raportissa korostettiin myös henkilöstön mahdollisuutta jatkuvaan täydennyskoulutukseen.

Lääninhallitus selvitti peruspalvelujen arvioinnissa sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön määrien lisäksi kelpoisuuksia.³⁷ Leikkitoiminnan osalta tulokset näyttävät, että vakinaisessa

³² Kuusikkokuntien selvitys. Ks. www.kuusikkokunnat.net.

³³ L 272/2005.

³⁴ A 608/2005.

³⁵ A 239/1973.

³⁶ Liite 1: Sosiaalihuollon (yleiskirje A3/1984/pe) esittämät ohjeistukset leikkitoiminnan henkilöstön kelpoisuuksiin.

³⁷ Tilanne 31.10.2005.

työsuhteessa olevien pätevien³⁸ määrä on Etelä-Suomen ja Oulun lääneissä lähes 70 %, Länsi-Suomen ja Itä-Suomen lääneissä yli 50 % ja Lapin läänissä vajaat 80 %.

Joillakin kunnilla³⁹ on omia linjauksia avoimen toiminnan henkilökunnan kelpoisuusehdoista. Kuusikkokunnat⁴⁰ vaativat avoimessa päiväkodissa ja kunnallisessa kerhotoiminnassa henkilöstöltä päivähoiton kelpoisuusvaatimusten mukaista koulutusta. Asukas- tai leikkipuistossa sen sijaan sovelletaan henkilöstön koulutuksessa lakia sosiaalihuollon kelpoisuusvaatimuksista.

Kirkkohallituksen tietojen mukaan heidän toiminnassaan vuonna 2006 oli 2 493 lastenohjaajaa ja 170 lapsityönohjaajaa. Lastenohjaajista 99 % on naisia. Alle 30-vuotiaita lastenohjaajia oli 13 %. Yli 55-vuotiaita oli 754 (30 %), mikä ennakoii seuraavien kymmenen vuoden aikana eläköityvien määrää. Lapsityön virkoihin otettavilta edellytetyt tutkinnot tai koulutus on päätetty piispainkokouksessa 2004. Pätevyysvaatimuksena lapsityönohjaajan virkaan on esimerkiksi⁴¹ kirkon nuorisotyönohjaajan tai diakonin ammattikorkeakoulututkinto, lastentarhanopettajan (kasvatustieteen kandidaatti) tutkinto sekä lisäksi kristillisen varhaiskasvatuksen erikoistumisopinnot, joiden laajuus on 20 opintoviikkoa. Lapsityönohjaajan kelpoisuuspäätöstä tullaan uudistamaan vuoden 2008 aikana.

Lastenohjaajan koulutus on kehittynyt kirkon tehtäviin kelpoistavasta kurssimuotoisesta koulutuksesta laaja-alaisen kelpoisuuden tuottavaksi ammatilliseksi perustutkinnoksi. Kurssimuotoista lastenohjaajakoulutusta annettiin 1970–80-luvuilla, ja se antoi kelpoisuuden seurakunnan lastenohjaajan tehtäviin. Vuonna 1989 koulutus siirtyi osaksi virallista ammatillisen koulutuksen järjestelmää ja kouluasteen tutkinnoksi. Se antoi kelpoisuuden seurakuntien lastenohjaajan sekä kunnissa lasten päivähoiton, leikkitoiminnan ja perhepäivähoidon tehtäviin.

Vuonna 1994 koulutus siirtyi toisen asteen lastenohjaajan perustutkinnoksi (100 opintoviikkoa = ov) ja sen pohjalta vuonna 1996 aikuisten näyttötutkintona käynnistyneeksi lastenohjaajan ammatilliseksi perustutkinnoksi (100 ov). Lapsi- ja perhetyön perustutkinto (120 ov) alkoi vuonna 2001. Tutkinnon suorittanut lastenohjaaja on kelpoinen seurakunnan lastenohjaajaksi, kuntien sosiaalihuollon (päivähoito, lastensuojelu, perhetyö) tehtäviin sekä koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaajaksi. Tämä tutkinto rinnastuu sosiaali- ja terveysalan perustutkintoon uuden sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista annetun lain 8 §:n perusteluissa.⁴²

Mannerheimin Lastensuojeluliiton koululaisten iltapäiväkerhoja sitovat samat kelpoisuusehdot kuin kunnan omia iltapäiväkerhojakin, koska MLL on tehnyt kunnan kanssa ostopalvelusopimuksen. MLL ei ole määritellyt kelpoisuusehtoja harrastekerhojen henkilöstölle. MLL:n kerhon ohjaajaksi soveltuu henkilö, jolla on joko koulutuksen tai harrastuksen tuomaa

³⁸ Lääninhallituksen luokittelun mukaan.

³⁹ Esimerkiksi Helsinki edellyttää leikkipuistotoiminnan vastaavalta ohjaajalta lastentarhanopettajan, sosiaalis-kasvattajan peruskoulun- tai liikunnanopettajan, nuorisotoimen ohjaajan, kulttuurisihteerin, sairaanhoitajan tai terveydenhoitajan tutkintoa. Ohjaajaksi ovat kelpoisia päivä-, lähi-, kodin- ja lastenhoitajat sekä lasten- ja askartelunohjaajat. (Lähde: Leikkipuiston rooli ja tehtävä 1996).

⁴⁰ Ks. www.kuusikkokunnat.net.

⁴¹ Lisäksi kasvatustieteen maisteri (luokanopettaja), sosionomi (AMK), teologian kandidaatti ja maisteri sekä kirkon nuorisotyönohjaajan, lastentarhanopettajan ja sosiaaliskasvattajan opistotasoiset tutkinnot.

⁴² Lain perustelujen mukaan sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon ohella myös muu tehtävään soveltuva tutkinto, joka laadultaan ja opintomäärältään vastaa lähihoitajan tutkintoa, tuottaa kelpoisuuden lain 8 §:ssä tarkoitettuihin tehtäviin. Esimerkiksi lastensuojelun, päivähoiton ja perhetyön tehtävissä soveltuvia tutkintoja ovat mm. lapsi- ja perhetyön perustutkinto (tutkintonimike lastenohjaaja).

kerhon teemaan liittyvää osaamista. Lisäksi ohjaajan tulee tutustua MLL:n arvoihin ja toimintaperiaatteisiin ja sitoutua noudattamaan niitä toimiessaan MLL:n nimissä. Ohjaajat tekevät työtä yleensä sivutyönään palkkiota vastaan. Ohjaajina voivat toimia paitsi ammattilaiset myös esimerkiksi lasten vanhemmat, opiskelijat tai kyseisen alan harrastajat.

Perhekahvilatoimintaa pyöritetään kokonaan vapaaehtoisvoimin, varsinaisia kelpoisuusehtoja ei ole. Toiminta perustuu vertaisuuteen, tasavertaiseen keskusteluun ja yhdessä oloon. Lapset ovat koko toiminnan ajan omien vanhempiensa vastuulla ja silmälläpidon alla. Vetäjän vastuulla on lähinnä olla paikalla ja virittää keskustelua ja tutustuttaa vanhempia keskenään, kutsua paikalle tarvittaessa asiantuntija-alustajia vanhempien toivomista aiheista, huolehtia tiloista ja siitä, että tarjoilua on saatavilla.

Lasten kerhotoiminnan tueksi piirit ja keskusjärjestöt järjestävät vuosittain sekä kerhotoiminnan sisältöihin että järjestötoiminnan yleisiin käytäntöihin liittyvää koulutusta. Nämä ovat pääasiassa lyhyitä koulutustapahtumia tai seminaaripäiviä. Varsinaista laajempaa kerhonohtajan koulutuspakettia ei ole (kuten on esim. laaja vertaisryhmänohtajan koulutuskokonaisuus). Perhekahvilavetäjille piirit järjestävät koulutusta vuosittain ns. Perhekahvilaportaanimeä kantavan koulutuskokonaisuusohjelman mukaisesti. Koulutus ei kuitenkaan ole pakollinen.

Lasten ja aikuisten määrille eri kerhoissa tai perhekahviloissa ei MLL:ssa ole asetettu virallisia suhdelukuja tai suosituksia. Ainoastaan tilapäisen lastenhoitoavun välittämisessä perheille MLL on määritellyt, kuinka monta ja minkä ikäistä lasta yksi hoitaja voi ottaa vastuulleen.

2.4 Tutkimusta, selvityksiä ja kehittämistä

Avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin liittyvää tutkimusta tai selvityksiä on vähän. Myöskään valtakunnallisia avoimeen varhaiskasvatukseen liittyviä kehittämishankkeita ei ole ollut. Kunnallisesti avoimia varhaiskasvatuspalveluja on kehitetty viime vuosina monessa kunnassa osana perhekeskushankkeita tai -kehittämistyötä. Näitä hankkeita on rahoitettu esimerkiksi sosiaali- ja terveysministeriön toimesta sosiaalialan kehittämishankkeen⁴³ aikana.

Sosiaalihalitus. *Sosiaalihalitus* julkaisi 1980-luvulla useita oppaita ja ohjeita leikkitoiminnasta ja niiden kehittämisestä, leikkivälinelainaamoista ja lasten päivähoidon vaihtoehtoista. Sosiaalihalituksen raportit ovat aikanaan toimineet kunnallista toimintaa ohjeistavana ja ohjaavana materiaalina. Sosiaalihalitus julkaisi vuonna 1982⁴⁴ leikkitoiminnan kehittämisestä raportin, jossa keskityttiin lasten leikin ja toiminnan ohjauksen ja valvonnan nykytilanteeseen ja kehittämiseen muun muassa hallinnon, toimintamuotojen, henkilöstön, toimitilojen, yhteistyön ja toiminnan järjestämisen näkökulmasta. Samana vuonna julkaistiin tutkimus leikkivälinelainaamotoiminnan⁴⁵ kokeilusta. Lasten päivähoitoa käsittelevä Sosiaalihalituksen yleiskirje ilmestyi vuonna 1984.⁴⁶ Siinä leikkitoimintaa käsiteltiin yhtenä päivähoiton muotona. Vuonna 1988 ilmestyi Lasten päivähoiton vaihtoehdot –opas,⁴⁷ joka esittelee leikkitoiminnan

⁴³ Sosiaalialan kehittämishanke vuosina 2004–2007. Ks. www.sosiaalihanke.fi.

⁴⁴ Leikkitoiminnan kehittäminen. Sosiaalihalitus 3/1982.

⁴⁵ Leikkivälinelainaamotoiminta. Sosiaalihalitus 8/1982.

⁴⁶ Lasten päivähoito. Sosiaalihalitus A 3/1984/pe.

⁴⁷ Lasten päivähoiton vaihtoehdot. Sosiaalihalituksen opas 1/1988.

eri malleja. Vuonna 1988 julkaistiin edelliseen oppaaseen liittyvä opasvihkonen,⁴⁸ johon oli koottuna tietoa leikkitoiminnan eri puolilla Suomea toteutetuista kokeiluista.

Sosiaalihuoltolain tuli laatia vuosittain viisivuotissuunnitelma lasten päivähoitojärjestämisestä. Näissä valtakunnallisissa suunnitelmissa 1970-luvun lopusta 1980-luvun lopulle edellytettiin, että suunnitelmakauden aikana kehitetään myös leikkitoimintaa. Kehittämisessä tuli kiinnittää erityistä huomiota niiden lasten kasvatukseen tukemiseen, jotka eivät ole päiväkotien varhaiskasvatukseen yhteydessä. Kuntien tuli lakisääteisesti laatia valtakunnalliseen suunnitelmaan koordinoitua päivähoitojärjestelmän suunnitelmansa niin päiväkotien, perhepäivähoidon, yksityisten päiväkotien kuin leikkitoiminnan osalta.

Leikkitoiminnan suunnittelu kuitenkin erosi muusta päivähoitojärjestelmän suunnittelusta virkakiintiöiden ja valtionosuuksien puuttumisen vuoksi. Leikkitoiminnan ei voida sanoa olleen samassa asemassa suunnittelun ja kehittämisen osalta muun päivähoitojärjestelmän kanssa eivätkä valtakunnalliset suunnitelmat ohjanneet leikkitoiminnan sisällön kehittämistä.

Valtakunnallisen ohjauksen muutokset näkyvät myös leikkitoiminnan ohjauksessa. Ohjaus muuttui normituksesta informaatio-ohjauksen lisääntymisen myötä oppaiden ja suositusten antamiseen 1980–1990-lukujen vaihteessa. Leikkitoiminnan valtakunnallinen ohjaaminen näyttää sekä normi- että informaatio-ohjauksen näkökulmasta loppuneen 1980-luvun lopun jälkeen lähes kokonaan. Sosiaalihuolto muuttui ohjausjärjestelmän muutoksen myötä 1992 Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskukseksi (Stakes).

Sosiaali- ja terveysministeriö on selvittänyt leikki- ja kerhotoimintaa sekä avointa päiväkotitoimintaa laajempien päivähoitojärjestelmien selvitusten osana kolme kertaa 1990- ja 2000-luvuilla.⁴⁹ Vuoden 1997 selvityksen mukaan suuri osa kunnista järjesti leikkitoimintaa lapsille. Viidesosa kunnista oli lisännyt leikkitoimintaa vastatakseen päivähoitolain velvoitteeseen. Kunnat katsoivat, että hyvin järjestetty leikkitoiminta vähentää muun päivähoitojärjestelmän kysyntää ja tukee vanhempia heidän kasvatustehtävässään. Avoin päiväkotitoiminta oli harvinaisempaa kuin leikki- ja kerhotoiminta, varsinkin pienissä kunnissa. Noin neljäsosassa kuntia oli avoimia päiväkoteja vuoden 1997 selvityksen mukaan. Selvityksen mukaan seurakuntien, järjestöjen ja yksityisten palvelun tuottajien järjestämä kerhotoiminta oli laajentunut yleisemmin kuin kuntien järjestämä.

Kunnat supistivat avointa varhaiskasvatustoimintaansa vuoden 1997 selvityksestä vuoden 2001 selvitykseen. Vuonna 1997 lähes 60 % järjesti leikkitoimintaa, vuonna 2001 enää 40 % kunnista ilmoitti järjestävänsä sitä. Myös avointen päiväkotien määrä oli vähentynyt. Vuonna 2001 86 % kunnista ilmoitti, ettei avointa päiväkotitoimintaa ole tarjolla. Tilanne pysyi samansuuntaisena vuoden 2005 selvityksessä.

Vuonna 2005 46 % kunnista ilmoitti järjestävänsä leikkitoimintaa tai muuta avointa varhaiskasvatustoimintaa muun päivähoitojärjestelmän lisäksi. Yleisimmät toimintamuodot olivat kerhot ja leikkipuistotoiminta, jota järjesti noin 20 % kunnista.

Sosiaali- ja terveysministeriö selvitti vuonna 2004⁵⁰ kotona olevien vanhempien lasten päivähoitotilannetta 27 kunnassa. Selvityksessä kävi ilmi, että kunnallista tai muuta leikki-, kerho-

⁴⁸ Lasten leikkitoiminta. Sosiaalihuolto 2/1988.

⁴⁹ Lasten päivähoitojärjestelmän selvitys syyskuu 1997. STM monisteita 1998:20., Lasten päivähoitojärjestelmän tilannekatsaus tammikuun 2001. STM monisteita 2002:14., Färkkilä ym. STM selvityksiä 2006:16.

⁵⁰ Väinälä A. STM selvityksiä 2004:16.

toimintaa ja/tai avointa päiväkotitoimintaa järjestettiin kaikissa kysymykseen vastanneissa kunnissa. Vastanneista kunnista reilu puolet arvioi leikki- ym. toiminnan tarjonnan olevan kysyntään nähden riittävä. Leikkitoiminnan riittävyys suhteeseen koko- ja osapäivähoidossa olevien lasten määriin ei ole selvityksen mukaan kuitenkaan selkeä. Kotona olevan vanhemman hakiessa lapselleen päivähoitopaikkaa kaikissa vastaajakunnissa arvioidaan perheen kanssa lapsen varhaiskasvatuksen ja/tai hoidon tarvetta. Päivähoidon ammattilaiset keskustelivat vanhempien kanssa perheen ja lapsen tilanteesta sekä kertovat kunnassa toimivista eri päivähoitovaihtoehdoista. Keskusteluissa pyritään korostamaan lapsen näkökulmaa, kuten lapsen oikeutta omien vanhempiensa kanssa vietettyyn aikaan. Keskustelujen merkitystä pidetään erittäin tärkeänä, vaikka vanhempien todetaankin usein tekevän yksin lopullisen päätöksen. Pääsääntöisesti kotona olevien vanhempien lapsille suositellaan kerho- tai avointa päiväkotitoimintaa sekä osapäiväistä tai -viikkoista hoitopaikkaa.

Oppilaitokset. Ilmeisesti yhtään pelkästään avoimeen varhaiskasvatustoimintaan keskittyvää väitöskirjaa tai pro gradu -tutkielmia ei ole tehty, tosin kattava tiedonhaku asiasta puuttuu. Välimäen⁵¹ lasten päivähoitojärjestelyjen muotoutumiseen Suomessa 1800- ja 1900-luvuilla liittyvässä väitöskirjassa vuodelta 1998 kuitenkin käsitellään myös leikkitoimintaa päivähoitoa täydentävänä hoitojärjestelypalveluna. Joensuun korkeakoulussa on vuonna 1982 julkaistu raportti⁵² avoimen päiväkotikokeilun kehittelystä ja tuloksista. Kasvatustieteen maisteriopintoihin liittyvä kollokviotyö⁵³ avointen varhaiskasvatustieteen palvelujen historiasta on valmistunut vuonna 2007 Helsingin yliopiston soveltavan kasvatustieteen laitoksella. Hämeen ammattikorkeakoulun yritys- ja liiketoiminnan koulutus- ja tutkimuskeskus yhteistyössä Perhevoimaha-hankkeen kanssa ovat tutkineet avoimen päiväkodin kustannusvaikuttavuutta ja perheiden näkökulmia varhaiseen tukemiseen. Hankkeen tuotoksena on syntynyt kaksi⁵⁴ opinnäytetyötä vuonna 2007.

Kunnat. Kunnallisia tai alueellisia avoimiin palveluihin liittyviä selvityksiä, tutkimuksia ja kehittämishankkeita ei kattavasti ole tiedossa. Ainakin Turussa⁵⁵ ja pääkaupunkiseudun kunnilla on omia selvityksiä ja historioita leikkitoiminnasta ja avoimesta varhaiskasvatustieteen palveluista mm. Espoossa on julkaistu vuonna 2006 raportti⁵⁶ avoimen varhaiskasvatustieteen nykytilasta ja kehittämissuunnista. Suomen kuusi suurinta kuntaa⁵⁷ ovat tehneet selvityksen vuonna 2007 avoimista varhaiskasvatustieteen palveluistaan, jossa on hyödynnetty tämän valtakunnallisen selvityksen käsitteiden määrittelyjä. Tässä kuusikkokuntien selvityksessä kysyttiin toiminnan kohdentamista eri asiakasryhmille, sen järjestämistä ja maksuja, toimintamuotoja, toimipaikkoja ja keskimääräisiä kävijämääriä, henkilöstöä ja kustannuksia. Jyväskylän kaupunki on viime vuosina kehittänyt tietoisesti ja suunnitelmallisesti avointa varhaiskasvatustieteen toimintaa nimellä Perhe- ja leikkitoiminta. Perhe- ja leikkitoiminnan kehittämistyöryhmä työskenteli

⁵¹ Välimäki 1998.

⁵² Huttunen & Turja 1982.

⁵³ Taina Kuisma, 2007. Kollokviotyön (10 op) tarkoitus on, että opiskelija perehtyy johonkin kasvatukseen liittyvään aiheeseen ja kirjoittaa siitä esseen. Essee käsitellään yliopistolla.

⁵⁴ Nenonen 2007 ja Saarinen, Tomminen & Nenonen 2007.

⁵⁵ Asiantuntijakomitea 1972.

⁵⁶ Espoo 2006.

⁵⁷ Kuusikkokunnat: Helsinki, Espoo, Vantaa, Turku, Tampere, Oulu ks. www.kuusikkokunnat.net. Peltonen 2007.

vuosina 2004–2005.⁵⁸ Sen jälkeen toimintaa on edelleen kehitetty ja lisätty. Lisäksi ainakin Porissa ja Hämeenlinnassa on kehitetty avointa varhaiskasvatustoimintaa.⁵⁹

Sosiaalialan osaamiskeskukset. Osaamiskeskuksista ainakin Poske⁶⁰ ja SOCCA⁶¹ ovat kehittämässä avoimia varhaiskasvatuspalveluja. SOCCA on ottanut avointen varhaiskasvatuspalvelujen kehittämisen yhdeksi teemakseen jo 2000-luvun alussa. Pääkaupunkiseudulla järjestetään koulutuspäiviä ja seminaareja, joiden suunnittelussa ja toteuttamisessa SOCCA on ollut koko ajan aktiivisesti mukana. Yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön kanssa selvitetään avointen varhaiskasvatuspalvelujen valtakunnallista tilannetta. Lisäksi SOCCAssa toimii avointen varhaiskasvatuspalvelujen verkosto, jossa on edustus kaikista pääkaupunkiseudun neljästä kaupungista. Verkoston tavoitteena on kehittää pääkaupunkiseudun avoimia varhaiskasvatuspalveluja. Verkosto on myös kommentoinut avointen varhaiskasvatuspalvelujen valtakunnallista kyselylomaketta.

Posken hankkeessa Perhetyön mahdollisuudet päivähoidossa⁶² vuosina 2002–2004 kehitettiin avoimen päiväkotitoiminnan uusia palveluita. Esikkoryhmien tarkoituksena on toimia äitien ja vauvojen kohtaamispaikkoina kerran viikossa. Esikkoryhmät tarjoavat vertaistukea ensisynnyttäneille äideille vauvoineen. Perheryhmät ovat kotona olevien lasten ja perheiden kerran viikossa kokoontuvia kohtaamispaikkoja. Perheryhmät tarjoavat lapsille ja aikuisille monipuolista toimintaa ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten tukea lapsen ja perheen arkipäivään. Oulun avointa päiväkotitoimintaa kehitetään lisäämällä varhaiskasvatuskerhoja. Tästä syystä Esikkoryhmien resursseja ollaan siirtämässä neuvolan hoidettavaksi, perheryhmät puolestaan siirtyvät päivähoidosta Mannerheimin lastensuojeluliiton toteutettavaksi.

Länsi- ja Keski-Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Sosiaalitaito koordinoi Järvenpään kaupungin kanssa kehittämisyksikköä, jonka yhtenä kehittämisteemana on avointen varhaiskasvatuspalvelujen yhteistyön kehittäminen. Järvenpään kaupunki järjestää helmikuussa 2008 alueellisen seminaarin, johon osallistuvat seurakunta, seurakuntaopisto, ammattikorkeakoulu, järjestöt, yksityiset palvelun tuottajat sekä kehittämisyksikkö. Kokoontumisessa on tarkoitus käyttää Learning Cafe –ryhmätyöskentelymenetelmää.⁶³ Ruotsinkielisellä sosiaalialan osaamiskeskuksella (FSKC)⁶⁴ on ollut avointen päiväkotien kehittämisessä yhteistyötä eri kuntien kanssa kahden perhekeskusprojektin yhteydessä Länsi-Uudellamaalla⁶⁵ ja Helsingissä.

Kirkkohallitus. Kirkon⁶⁶ kasvatuksen ja nuorisotyön toimikunta asetti vuonna 2005 Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisryhmän, jonka tehtävänä oli linjata vuoden 2007 loppuun mennessä kirkon varhaiskasvatuksen kokonaisuutta ja kehittää työn sisältöjä. Lähtökohtana työskentelyssä on ollut Kirkon lapsi- ja nuorisotyön strategia 2010, valtakunnallinen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -asiakirja ja Kirkko 2015 -strategia.

⁵⁸ Lisätietoja: Perhe- ja leikkitoiminta osana lasten päivähoitopalveluja Jyväskylässä. Kehittämistyöryhmän raportti. Jyväskylän sosiaali- ja terveyspalvelukeskuksen raportteja 1/2005. tarja.ahlqvist@jkl.fi.

⁵⁹ Porin AVOKAS-hanke, lisätietoja: ritva.valimaki@pori.fi. Hämeenlinnan Vaka-hanke, lisätietoja: sattu.antikainen@hameenlinna.fi, www.hameenlinna.fi/paivahoito.

⁶⁰ Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus ks. www.poske.fi.

⁶¹ Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCA ks. www.socca.fi.

⁶² Lisätietoja: marja.hiitola-moilanen@ouka.fi.

⁶³ Lisätietoja: taija.polkki@jarvenpaa.fi.

⁶⁴ Lisätietoja: mia.montonen@helsinki.fi.

⁶⁵ Tammisaari, Hanko, Inkoo, Karjaa, Pohja ja Siuntio. Lisätietoja: goran.sannholm@hanko.fi.

⁶⁶ Kirkkohallitusta koskevat tiedot saatu varhaiskasvatussihteeri Heljä Petäjältä ja koulutuksen työalasihteeri Marja Pesoselta.

Maaliskuussa 2008 julkaistava kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisen materiaalikokonaisuus jakaantuu kahteen osaan, Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämissuunnitelmaan ja Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisen asiakirjaan. Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisen asiakirja on erityisesti työntekijöille suunnattu materiaali työn lähtökohtien päivittämiseen ja kehittämistyön aloittamiseen. Esitemäistä kirkon varhaiskasvatuksen kehittämissuunnitelmaa voi käyttää kehittämistoiminnan ja kirkon varhaiskasvatuksen kokonaisuuden esittelemiseen eri työntekijäryhmille, vanhemmille ja yhteistyökumppaneille.

Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisen asiakirjassa käsitellään kirkon varhaiskasvatuksen lähtökohtia, nykytilannetta, haasteita, visiota ja kehittämissuunnitelmaa. Lähtökohdissa kuvataan mihin kirkon varhaiskasvatus perustuu. Nykytilanteen kuvauksessa esitellään kirkon varhaiskasvatuksen laajuutta, sisältöjä ja laatua. Haasteet tuovat esille kirkollisten, yhteiskunnallisten ja lapsuuteen liittyvien tekijöiden vaikutusta kirkon varhaiskasvatukseen.

Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämissuunnitelma ja Kirkon varhaiskasvatuksen kehittämisen asiakirja on tarkoitettu kirkon varhaiskasvatuksen toimijoiden linjaavaksi tueksi seurakunnissa, seurakuntayhtymissä, hiippakunnissa, järjestöissä, oppilaitoksissa ja keskushallinnossa. Niitä voidaan käyttää myös muiden varhaiskasvatuksen toimijoiden kanssa tehtävässä yhteistyössä. On myös tärkeää ottaa vanhemmat ja lasten perheet mukaan keskusteluun ja kumppanuuteen seurakunnan varhaiskasvatuksen kehittämiseksi.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto⁶⁷. Vuosina 1996–2004 MLL toteutti iltapäivätoiminnan kehittämishankkeen.⁶⁸ Hanke käynnistyi aikana, jolloin rouva Eeva Ahtisaari oli käynnistänyt vilkkaan yhteiskunnallisen keskustelun lasten iltapäivien turvattomuudesta ja tarpeesta etsiä siihen ratkaisuja. Iltapäivätoiminta käynnistyi aluksi vahvasti kansalaistoimintana MLL:ssa. Lopputuloksena oli, että koululaisten iltapäiväkerhojen järjestämisvelvollisuus siirtyi kuntien harteille.

2000-luvun kerhotoiminnan keskeiseksi käsitteeksi nousi MLL:ssa osallisuus, yhdessä lasten kanssa tekeminen. Tästä esimerkkinä oli Yhdessä lasten kanssa -seikkailu osallisuuteen -hanke,⁶⁹ joka toteutettiin vuosina 2003–2004 yli 30 paikkakunnalla. Sen tavoitteena oli tutkia osallisuutta edistävää toimintakulttuuria ja löytää arjen työssä lasten osallisuutta edistäviä toimintamalleja.

MLL:n Varsinais-Suomen piirissä toteutettiin vuosina 2002–2005 Eemeli-projekti. Projektin tavoitteena oli kehittää työmuotoja, joilla lapsia voitaisiin tukea päivähoitossa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Kokeilun tuloksena kehitettiin Eemeli-pienryhmämalli, jota toteutettiin menestyksellisesti Raisiossa, Uudessakaupungissa ja Laitilassa. Kokemukset ja toimintamalli koottiin oppaaksi.⁷⁰

Perhekahvilatoiminnan laadun varmistamiseksi ja kehittämiseksi MLL:n eri piireissä suunniteltiin Perhekahvilaportaat nimeä kantava koulutuskokonaisuus vuonna 2006. Koulutus on tarkoitettu MLL:n perhekahviloissa vapaaehtoisina toimivien vastuuhenkilöiden kouluttamiseen. Perhekahvilatoiminnasta ja vapaaehtoisena toimimisesta on viime vuosina tullut useita

⁶⁷ MLL:ää koskevat tiedot saatu lapsi- ja perhetoimintojen päälliköltä Anne Viinikalta.

⁶⁸ Hanke on koottu raportiksi oppaassa: Suomu K., Erkama K. & Havu E. 2005. Koululaisten iltapäivätoiminnan opas. Mannerheimin lastensuojeluliitto.

⁶⁹ Lisätietoja: Yhdessä lasten kanssa – seikkailu osallisuuteen -raportti. 2004.

⁷⁰ Eemelit, Pepit, Ninnit ja Nytyt. Pieniä ryhmiä – isoja asioita.

ammattikorkeakoulutasoisia selvityksiä, myös yksi pro gradu-tutkielma on ilmestynyt aiheesta.⁷¹

2.5 Tilastointi

Tilastokeskus kerää kunnilta tiedot leikkitoimintaan⁷² osallistuneista lapsista vuosittain. Tilastokeskus julkaisi vuoden 2006 tilastot joulukuussa 2007. Näiden tietojen mukaan vuonna 2006⁷³ 0–6-vuotiaiden lasten lukumäärä Manner-Suomessa oli 399 946. Tästä lapsimäärästä kokopäivähoidossa oli 146 793 (36,7 %) lasta. Osapäivähoidossa olevia lapsia kaikista alle 6-vuotiaista lapsista oli 41 129 (21,9 %). Koko- tai osapäivähoidossa olevien lasten yhteenlaskettu määrä on 187 922 lasta, joka on 46,98 % kaikista Manner-Suomen 0–6-vuotiaista.

Leikkitoiminnan piirissä oli 21 209 lasta, joka on 5,3 % kaikista Manner-Suomen 0–6-vuotiaista lapsista. Verrattuna vuoden 2005 vastaaviin tilastoihin, Manner-Suomen 0–6-vuotiaiden lasten ja leikkitoimintaan osallistuneiden lasten määrä on hiukan kasvanut, mutta leikkitoimintaan osallistuvien lasten prosentuaalinen osuus pysynyt samana vuosina 2005 ja 2006. Kokopäivähoidossa olevien lasten prosenttiosuus on kasvanut vuodesta 2005 vuoteen 2006 prosenttiin, kun taas osapäivähoidossa olevien lasten prosentuaalinen osuus on vähentynyt 1,1 %.

Taulukko 1. Leikkitoiminnassa olevat lapset vuonna 2005 ja 2006 (Tilastokeskus)

Manner-Suomi	2005	2006	Ero 2005 - 2006
0–6-vuotiaat lapset	398 148	399 946	+ 1798 lasta
Kokopäivähoidossa olevat lapset	141 440 (35,7 %)	146 793 (36,7 %)	+ 5 353 lasta (1 %)
Osapäivähoidossa olevat lapset	42 388 (23 %)	41 129 (21,9 %)	- 1 251 lasta (1,1 %)
Leikkitoiminnassa olevat lapset	20 471 (5,3 %)	21 126 (5,3 %)	+ 655 lasta (0 %)

Kunnilla on omat tilastointikäytäntönsä avoimen varhaiskasvatustoiminnan osalta eikä sitä valtakunnallisesti ohjeisteta. Kuusikkokuntien jo pitkä yhteistyö yhtenäisemmän tilastoinnin kehittämiseksi on osoittanut sen, että yhtenäinen tilastointi ei ole helposti saavutettavissa oleva eikä yksinkertainen asia. Valtakunnallisen tiedonkeruun näkökulmasta yhtenäinen tilastointikäytäntö toisi vertailtavaa ja seurantakelpoista tietoa. Yhtenäinen tilastointi edellyttäisi lähtökohdaksi kuitenkin yhtenäisempää käsitteen määrittelyä.

⁷¹ Kaisa Mattila. Perhe vanhemmuuden ja yhteisöllisyyden pyörteissä. Mannerheimin lastensuojeluliiton perhekahvilatoimintaa yhteisöllisyyden ja vanhemmuuden näkökulmasta tarkasteltuna.

⁶⁹ Muuhun lasten päivähoidon kuuluu koko- ja osavuotinen leikkikenttä ja puistotoiminta, leikkikoulut ja avoimet päiväkodit, mutta ei perusopetuslain edellytykset täyttävä koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta. Leikkitoiminta on toimintaa, josta ei peritä hoitopäivämaksua, mutta voidaan periä esim. kerhomaksu tms. Toimintapäiviä ovat ne kalenterivuoden päivät, joina toimintayksikkö on ollut avoinna eli asiakaspaikat ovat olleet käytössä. Lasten keskimääräinen lukumäärä ilmoitetaan erikseen leikkipuistoissa (sisältää koko- ja osavuotiset leikkikentät ja puistot), kerhotoiminnassa ja avoimissa päiväkodeissa toimintapäivän aikana. (Kuntien ja kuntayhtymien talous- ja toimintatilaston luokitukset 2006).

⁷³ Tilastointipäivä on 31.12.

Kirkkohallitus tilastoi vuosittain⁷⁴ seurakuntatoiminnan toimintatilastot, mukaan lukien kasvatusasioiden ja lapsityön tietoja. Tilastoista selviää tiedot koko kirkon osalta ja hiippakunnittain. Vuoden 2006 tilastojen mukaan perhekerhoissa on käynyt aikuisia ja lapsia yhteensä 1 216 006, joista lapsia oli 741 258 (61 %) ja kokoontumiskertoja on ollut 46 256. Päiväkerhoissa ryhmiä oli vuonna 2006 4 534, joissa kävi yhteensä 64 699 päiväkerholaista. Päiväkerhotyön järjestämiä erityistilaisuuksia oli 6 570 ja niihin osallistui 298 227 henkeä. Päiväkerhotyöhön järjestämiin perhetilaisuuksiin (mm. puuhapäivät ja ulkoilutapahtumat perheille) osallistuneiden lasten ja aikuisten määrä vuonna oli 332 276 ja tilaisuuksia 6 983. Seurakunnilla oli vuonna 2006 1 817 pyhäkouluryhmää, joissa kävi 31 267 osallistujaa. Lisäksi Kirkon tutkimuskeskus tekee laajamittaisen Kirkon nelivuotiskertomuksen. Vuosia 2004–2007 koskeva toimintakertomus julkaistaan vuonna 2008. Se kuvaa seurakuntien toimintaa paitsi laajuuden myös laadun, tavoitteiden ja kehittämislinjojen näkökulmasta.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto tilastoi vuosittain piiri- ja yhdistystoimintansa toimintatilastot. MLL:n tilastoista vuodelta 2006 saatavia tietoja lasten kerhotoiminnasta ja niiden kävijämääristä voi tarkastella oheisesta taulukosta. Kerhotoiminnan lisäksi perhekahviloita oli vuonna 2006 418 kappaletta, niiden kokoontumiskerrat olivat yhteensä 11 177 ja niissä oli yhteensä 212 204 lapsista ja aikuisista koostuvaa kävijää. Toimintoina olivat myös retket ja leirit, koulutukset ja erilaiset palvelut, joihin kuuluvat mm. perhekeskukset (23 kpl), päiväkodit (13 kpl) ja lasten ryhmähoitotilanteet (861 kertaa).

Taulukko 2. Mannerheimin Lastensuojeluliiton kerhojen lukumäärä ja kerhotoiminnan kävijämäärät vuonna 2006.

Lasten kerhotoiminta	Kerhojen lukumäärä	Kävijämäärä yhteensä	Eri kävijät
Liikuntakerhot ja -leikkikoulut	190	54 289	3 801
Musiikkikerhot ja -leikkikoulut	348	76 188	3 866
Taidekerhot	71	23 215	894
Luontokerhot	7	891	106
Avoin päiväkerho	2	1 420	128
Muut	569	23 323	1 616
Iltapäiväkerhot	77	185 451	2 221
Perhekerhot	28	6 660	560
Yhteensä	1 292	371 437	13 192

2.6 Ruotsin avoin varhaiskasvatus

Ruotsissa on tehty hallituksen toimeksiannosta kansallinen selvitys avointen varhaiskasvatuspalvelujen kehityksestä ajanjaksolla 1980–2005.⁷⁵ Selvityksen taustalla oli avointen päiväkotien määrän laskeminen muutaman viimeisen vuosikymmenen aikana. Raportissa käytetään käsitettä ”öppen förskola”, jonka voi suomentaa avoimeksi varhaiskasvatukseksi.

⁷⁴ Kirkkohallitus julkaisee edellisen vuoden tilastot toukokuussa.

⁷⁵ Skolverket: rapport 269/2005.

Raportista käy ilmi, että Ruotsissa käsitteen määrittely löytyy sekä koululaista että sosiaalipalvelulaista. Koululain⁷⁶ mukaan

avoin varhaiskasvatustoiminta on täydentävää toimintaa muulle varhaiskasvatustoiminnalle. Toiminta tarjoaa pedagogista ryhmätoimintaa lapsille, jotka eivät ole muun varhaiskasvatustoiminnan parissa. Toiminnan luonteeseen kuuluu, että lapset tulevat toimintaan vanhempiensa tai muun aikuisen kanssa. Vanhemmalla on vastuu lapsesta koko toiminnan ajan. Lisäksi lapsen mukana tulevalta vanhemmalta tai aikuiselta odotetaan aktiivista osallistumista toimintaan.

Ruotsissa koululain avoimen varhaiskasvatustoiminnan määrittely pitää sisällään maininnan vanhempien aktiivisesta osallistumisesta. Ruotsin sosiaalipalvelulaki⁷⁷ toteaa avoimesta varhaiskasvatustoiminnasta seuraavaa:

Lapsilla, jotka eivät ole varhaiskasvatustalvelujen piirissä on oikeus mahdollisuuteen osallistua avoimeen varhaiskasvatustoimintaan. Tämä avoin toiminta palvelee sosiaalipalvelulain mukaan sekä lasten että vanhempien tarpeita.

Raportissa keskitytään tarkastelemaan tilastoja ja avoimen toiminnan organisointia (mm. toiminnan määrä, lasten määrä, aukioloajat, henkilöstö, ohjaus ja johtaminen) selvityksen ajanjaksolla. Avoin varhaiskasvatustoiminta rakentui Ruotsissa 1980-luvulla. Palvelun määrä on vähentynyt 1990-luvun alusta alkaen mm. johtuen kuntien taloudellisista resursseista ja esiopetusreformista. Yli puolessa ruotsalaisista kunnista ei vuonna 2005 ollut yhtään avointa varhaiskasvatustoimintaa, joskin 17 kuntaa oli ilmoittanut aloittavansa toiminnan uudelleen. Yli kolmannes avoimesta varhaiskasvatustoiminnasta toteutetaan perhekeskusten (familjecentral) kanssa yhteistyössä. Ruotsissa oli vuonna 2005 130 perhekeskusta. Avoimesta varhaiskasvatustoiminnasta melkein 90 % on kunnallista. Yksityisen palvelun tuottajan osuudesta Ruotsin kirkolla on 50 %:n kasvava osuus. Raportin mukaan avoin varhaiskasvatustoiminta voidaan nähdä rakentavana toimintana, joka useimmiten on yhteiskunnallisesti ja ekonomisesti kannattavaa. Se voi vaikuttaa ongelmien syntymiseen ennaltaehkäisevästi ja täten ehkäistä kalliita kustannuksia myöhemmin.

Ruotsissa luotiin jo vuonna 1951⁷⁸ ohjeistus leikkikenttätoiminnan toteutukseen ja ryhmäkoikiin. Ohjeistuksen mukaan alle 1,5-vuotiaita lapsia tuli olla korkeintaan 10–12 koulutettua henkilöä kohden. Tästä lasten lukumäärä kasvoi asteittain niin, että 7–14-vuotiaita koululaisia saattoi olla puistossa yhtä aikaa jopa 150–200.

Vuoden 2005 ruotsalaisessa avointa varhaiskasvatusta koskevassa selvityksessä⁷⁹ korostetaan henkilöstön koulutusta tärkeänä laadun tekijänä samoin kuin muussakin varhaiskasvatustoiminnassa. Avoimen varhaiskasvatustoiminnan henkilöstön kelpoisuusvaatimukset ovatkin samat kuin muussa varhaiskasvatuksessa. Yleisenä ohjeena on, että avoimessa toiminnassa tulee olla pedagogisesti korkeakoulutettua henkilökuntaa etupäässä lastentarhanopettajia (förskolelärare). Myös henkilökuntaa, jonka koulutus kohdentuu lastenhoitoon (barnskötare), aikuisiin ja sosiaaliin kysymyksiin (sosionomer) tarvitaan selvityksen mukaan avoimessa varhaiskasvatustoiminnassa

⁷⁶ Skollagen 2 a kap. 2 §.

⁷⁷ Prop.1993/94:11, prop. 1984/85:209, 1997/98:93.

⁷⁸ Leikkitoimintaa koskeva komiteanmietintö 1951.

⁷⁹ Skolverket: rapport 269, 24.

Vuoden 2004 tilastojen mukaan naapurimaamme avoimessa varhaiskasvatuksessa työskenteli 430 henkilöä, joista 80 % oli korkeasti koulutettuja. Luku on korkeampi kuin muussa varhaiskasvatuksessa, jossa luku on noin 50 %. Ruotsissa työntekijöiden määrä avoimen varhaiskasvatuksen yksiköissä on noussut 28 % ajanjaksolla 1999–2005. Samaan aikaan yksiköiden määrä on kuitenkin vähentynyt.

Selvitys antaa hyvän yleiskuvan Ruotsin avoimen varhaiskasvatuksen tilanteesta. Muiden Pohjoismaiden osalta avoimen varhaiskasvatuksen tilanne ei ole tiedossa. Myöskään kansainvälinen tilanne ei ole tiedossa. Suomen malli tarjota perheille avointa varhaiskasvatuspalvelua muun päivähoiton ja varhaiskasvatuksen ohella on herättänyt kuitenkin kansainvälisillä areenoilla kiinnostusta.

3 Kyselyn toteuttaminen

Selvitykseen liittyvä aineistonkeruu toteutettiin internet-pohjaisena kyselynä.⁸⁰ Jokaisesta Manner-Suomen kunnasta (400) pyydettiin yhtä henkilöä tallentamaan kunnan alueella toimivien eri toimijatahojen avoimia varhaiskasvatuspalveluja koskevat tiedot suoraan sosiaali- ja terveysministeriön tai SOCCAn internet-sivuilla olleelle sähköiselle kyselylomakkeelle. Myös Suomen Kuntaliiton ja Stakesin Varttuan sivuilla olevan sähköisen linkin kautta pystyi vastaamaan kyselylomakkeeseen. Lomakkeeseen oli mahdollista vastata suomen tai ruotsin kielellä. Kyselyssä käytettiin pohjana Digium Enterprise -tutkimus- ja tiedonkeruuohjelmaa.

Toiveena oli, että kunnissa kysymysten vastaamiseen paneudutaan yhdessä eri toimijatahojen kanssa ja sovitaan tapaaminen, jossa kysymyksiin muodostetaan yhteinen vastaus. Kunta ohjeistettiin toimittamaan vastauslinkki tiedoksi ja tutustuttavaksi etukäteen muille palvelujen järjestäjille. Vastausaika oli 7.6.2007–14.9.2007 ja sitä pidennettiin ensin 21.9.2007 saakka ja sen jälkeen 28.9.2007 asti.

Kyselyn tulostuksissa on käytetty numeruksena joko vastanneiden kokonaismäärää (N=206) tai vastauksessa esiintyneiden mainintojen kokonaismäärää. Tulosten raportoinnissa sekä mahdollisessa tulosta koskevassa taulukossa on kuvattu lukijalle, kumpaa lukua on käytetty. Joidenkin kysymysten kohdalla tulosta on tarkasteltu useasta näkökulmasta esimerkiksi kaikkien vastanneiden mukaisena tuloksena, järjestäjittäin tai toimintamuodoittain. Tämä tuloksen raportoinnin näkökulma on kirjattu tekstiin.

Kysely sisälsi yhteensä 47 kysymystä, jotka oli jaoteltu kahdeksaan erilliseen teemaan:

- I Taustatiedot
Avointen varhaiskasvatuspalvelujen
- II Järjestäminen, toiminta ja suunnittelu
- III Henkilöstö
- IV Yhteistyö
- V Valvonta, arviointi ja seuranta
- VI Palvelujen kehittäminen

⁸⁰ Kyselylomake liitteenä 2.

VII Toimintamuotojen määritelmät

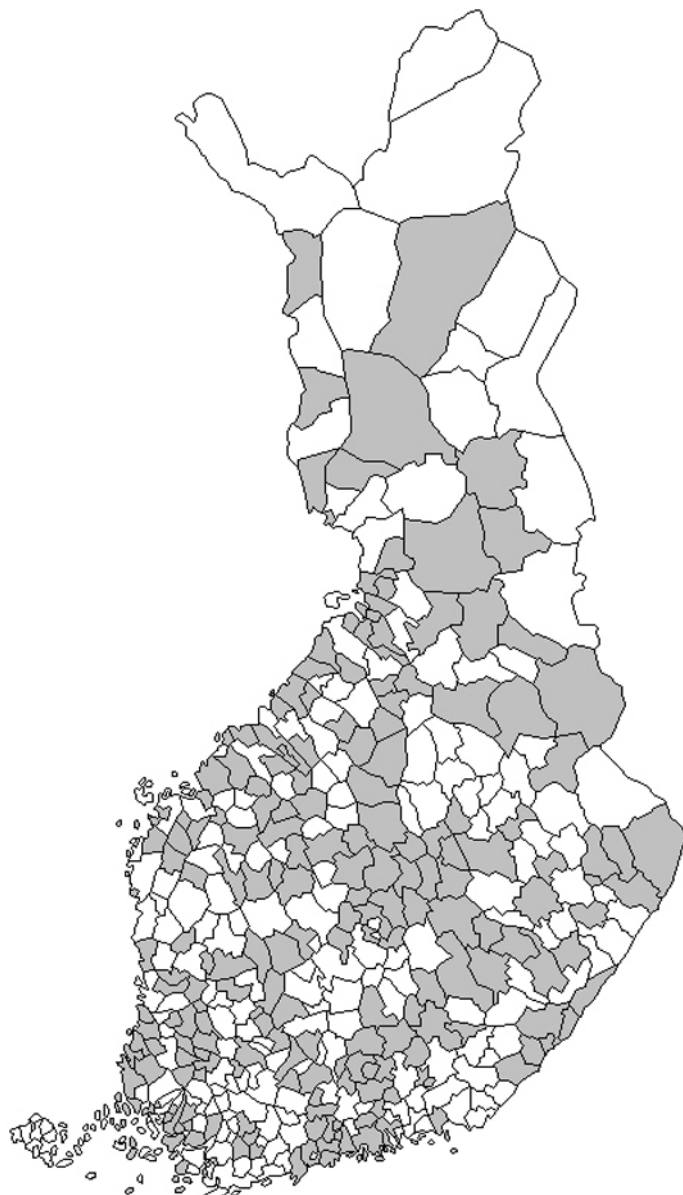
VIII Muuta huomioitavaa.

Suurin osa kysymyksistä oli monivalintakysymyksiä. Joihinkin kysymyksiin vastaaminen edellytti avoimia varhaiskasvatuspalveluja koskevien tilasto- ym. taustatietojen hankkimista ennen kyselyyn vastaamista. Lopuksi vastaajilla oli vielä mahdollisuus antaa vapaasti palautetta avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin liittyen. Kyselyn aihepiiristä rajattiin pääsääntöisesti pois koululaisiin kohdistuva toiminta.

4 Kyselyyn vastanneiden taustatiedot

Kysely lähetettiin kaikkiin Manner-Suomen kuntiin (400). Kunnista 52 % (206 kuntaa) vastasi kyselyyn. Vastanneet kunnat⁸¹ kuvataan karttapiirroksena kuvassa 1. Vastauksista 11 tuli ruotsinkielisistä kunnista ja 195 suomenkielisistä kunnista. Kymmenen kuntaa vastasi kyselyyn kahteen kertaan. Näistä kymmenestä kunnasta neljässä tapauksessa vastaus tuli erikseen sekä kunnalta että järjestöiltä tai seurakunnalta. Näissä tapauksissa vastaus yhdistettiin yhdeksi yhteiseksi vastaukseksi. Kuudesta kunnasta lähetettiin ensimmäiseksi lähetetyn vaillinaisen lomakkeen lisäksi myöhemmin täydennetty lomake, jolloin aikaisemmin tallennettu keskenräinen vastaus poistettiin tietokannasta.

⁸¹ Vastanneiden kuntien listaus löytyy liitteestä 3.

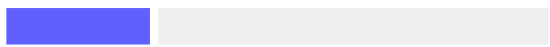

Kuva 1. Avoimia varhaiskasvatuspalveluja koskevaan selvitykseen vastanneet kunnat

Suurin osa (53 %) kyselyyn vastaajista oli päivähoitojohtajia tai -ohjaajia. Perhepäivähoidon ohjaajia vastaajista oli 8 % ja päiväkotijohtajia 6 %. Muutaman vastaajan nimike oli sosiaali- ja perusturvajohtaja, lastenohjaaja ja sivistystoimen- tai koulutoimenjohtaja. Yksi vastaajista oli kasvatustoimenjohtaja. Jokin muu otsakkeen alla ilmoitettuja nimikkeitä olivat muuan muassa varhaiskasvatus- tai päivähoitopäällikkö, -johtaja, -aluejohtaja, -ohjaaja, -esimies tai koordinaattori sekä yksi kiertävä erityislastentarhanopettaja.⁸²

⁸² Liite 4: Vastaajan toiminimike tai virkanimike.

Taulukkoon 3 on merkitty vastanneiden kuntien lukumäärä ja prosenttiosuus kaikista vastanneista. Kyselyyn vastanneista kunnista suurin osa (69 %) edusti pieniä alle 10 000 asukkaan kuntia, joihin kuuluu valtaosa (303) Manner-Suomen kunnista.

Taulukko 3. Kyselyyn vastanneet kunnat kuntakoon mukaan eriteltynä

	Vastaus	Mainintojen lukumäärä	Prosentti	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	Yli 75 000	8	4 %					
2.	10 000–75 000	56	27 %					
3.	Alle 10 000	142	69 %					
	Yhteensä	206	100 %					

Kuntakoon perusteella tarkasteltuna Manner-Suomen kymmenestä suuresta yli 75 000 asukkaan kunnasta kyselyyn vastasivat kahta lukuun ottamatta kaikki eli vastausprosentti oli 80. Keskiuurista kunnista (10 000–75 000 asukasta) kyselyyn vastasi 56 kuntaa, joka on 64 % kaikista Manner-Suomen keskiuurista kunnista. Pienistä kunnista vastasi 142 kuntaa eli 47 prosenttia (taulukko 4).

Taulukko 4. Kyselyyn vastanneiden kuntien osuus kaikista Manner-Suomen kunnista kuntakoon mukaan eriteltynä

	Vastaus	Mainintojen lukumäärä	Prosentti	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	Yli 75 000 asukasta	8	80 %					
2.	10 000–75 000	56	64 %					
3.	Alle 10 000	142	47 %					

Vastauksia saatiin kaikista lääneistä. Vastajista suurin osa (44 %) oli Länsi-Suomen läänistä⁸³ (taulukko 5).

⁸³ Manner-Suomen kunnista 47 % sijaitsee Länsi-Suomen läänissä.

Taulukko 5. Vastausprosentit lääneittäin eriteltyinä

	Vastaus	Mainintojen lukumäärä	Prosentti	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	Etelä-Suomen lääni	39	19 %					
2.	Länsi-Suomen lääni	91	44 %					
3.	Itä-Suomen lääni	31	15 %					
4.	Oulun lääni	30	15 %					
5.	Lapin lääni	15	7 %					
	Yhteensä	206	100 %					

Läänin kuntamääriin suhteutettuna vastausprosentit vaihtelivat Etelä-Suomen 45 %:sta Lapin läänin 71 %:iin. Länsi-Suomen läänistä vastanneita oli 48 %, Itä-Suomen läänistä 54 % ja Oulun läänistä 64 %.⁸⁴

Kyselyyn tuli vastauksia kaikkien yhdentoista sosiaalialan osaamiskeskuksen⁸⁵ alueelta. Lukumääräisesti eniten vastauksia saatiin Pikassoksen (17 %), ISON (16 %) ja Posken (15 %) alueilta (taulukko 6).

⁸⁴ Liite 6: Vastausprosentit lääneittäin suhteessa läänin kuntamäärään.

⁸⁵ Sosiaalialan osaamiskeskuksien lyhenteineen:

Ab Det finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala området FSKC

Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus ISO

Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus SOCOM

Kanta-Hämeen, Pirkanmaan ja Satakunnan alueen sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos Oy

Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Koske

Länsi- ja Keski-Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Sosiaalitalo Oy – Socialkompetens Ab

Pohjanmaan maakuntien sosiaalialan osaamiskeskus SONet BOTNIA

Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Poske

Päijät-Hämeen ja Itä-Uudenmaan osaamiskeskus Verso

Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCA

Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy Vasso Ab.

Taulukko 6. Kyselyyn vastanneiden kuntien lukumäärä osaamiskeskuksittain eriteltynä

	Vastaus	Vastanneiden kuntien lukumäärä	Prosentti-osuus kaikista vastanneista	20%	40%	60%	80%	100%
1.	FSKC	6	3 %					
2.	ISO	31	15 %					
3.	SOCOM	11	5 %					
4.	Pikassos Oy	35	17 %					
5.	Koske	15	7 %					
6.	Sosiaalitalaito Oy	7	3 %					
7.	SONet BOTNIA	28	14 %					
8.	Poske	32	16 %					
9.	Verso	14	7 %					
10.	SOCCA	3	2 %					
11.	Oy Vasso Ab	23	11 %					
	Yhteensä	206	100 %					

Sosiaalialan osaamiskeskusten alueiden kuntien määrään suhteutettuna vastauksia tuli eniten SOCCA:sta (75 %), Versosta (64 %), Koskesta (54 %) ja Poskesta (54 %). Pikassos Oy:n alueen kunnista vastasi puolet (50 %), SONetBOTNIA:n kunnista 48 %, ISO:n alueelta 47 % ja SOCOM-kunnista 46 %. Oy Vasso Ab:n alueen kunnista vastauksia tuli jonkin verran vähemmän (43 %), kuten myös Sosiaalitalaito Oy:n kunnista (35 %). Ruotsinkielisen sosiaalialan osaamiskeskuksen (FSKC) kunnista vastasi 16 %.⁸⁶

Kunnilta tiedusteltiin, mitä päivähoitomuotoja kunnan alueella on tarjolla. Suurimmassa osassa kuntia on sekä perhepäivähoitoa että päiväkotia. Ryhmäperhepäivähoitoa järjestetään jonkin verran vähemmän. Avoimia varhaiskasvatuspalveluja tarjotaan 53 %:ssa vastanneista kunnista (taulukko 7).

⁸⁶ Liite 7: Vastausprosentit osaamiskeskuksittain suhteessa osaamiskeskusten kuntamääriin.

Taulukko 7. Kuntien alueilla olevat päivähoitomuodot

	Vastaus	Mainintojen lukumäärä	Prosentti	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	Päiväkoti	194	94 %					
2.	Ryhmäperhepäivähoito	173	84 %					
3.	Perhepäivähoito	197	96 %					
4.	Avoin varhaiskasvatus	110	53 %					

5 Avointen varhaiskasvatuspalvelujen toteuttamisen nykytila

5.1 Järjestäminen, toiminta ja suunnittelu

Vastaajakunnista puolet (50 % / N = 101) ilmoitti, että heillä on tarjolla kunnan itsensä järjestämiä avoimia varhaiskasvatuspalveluja. Yhden vastaajan verran enemmän (N = 102) kunnat ilmoittivat, että kunta ei järjestä itse avointa varhaiskasvatusta. Kolme vastaaja ei vastannut kysymykseen.

Kaikissa kysymykseen vastanneissa suurissa kunnissa järjestetään avoimia varhaiskasvatuspalveluja. Avoimia varhaiskasvatuspalveluja tarjoaa 82 % keskisuurista kunnista ja 34 % pienistä kunnista (taulukko 8).

Taulukko 8. Kunta järjestää itse avoimia varhaiskasvatuspalveluja (mukaan lukien ostopalvelu)

	Kuntakoko	Kyllä	Ei	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	yli 75 000 asukasta	100 %	0 %					
2.	10 000 – 75 000 asukasta	82 %	18 %					
3.	alle 10 000 asukasta	34 %	66 %					

Vuoden 2005 tietojen pohjalta tehdyssä sosiaali- ja terveysministeriön selvityksessä⁸⁷ keskisuurista kunnista 27 % ilmoitti, etteivät ne järjestä avoimia varhaiskasvatuspalveluja. Sen

⁸⁷ Färkkilä N. STM selvityksiä 2006:16. Selvityksen vastausprosentti oli 91 %.

sijaan tämän selvityksen⁸⁸ perusteella keskisuurista kunnista 18 % ei järjestä avoimia varhaiskasvatuspalveluja. Niiden keskisuurten kuntien osuus, jotka järjestävät avoimia varhaiskasvatuspalveluja on lisääntynyt tämän selvityksen mukaan vuodesta 2005 miltei kymmenen prosenttia.

Vuoden 2005 selvityksen mukaan 64 %:ssa pienistä kunnista ei ollut avointa varhaiskasvatuspalvelua. Tämän selvityksen mukaan prosenttiluku on 66. Pienten kuntien avoimien varhaiskasvatuspalvelujen tarjonta näyttäisi hiukan vähentyneen. Kaikki isot kunnat järjestivät avoimia varhaiskasvatuspalveluja jo vuoden 2005 selvityksen tulosten mukaan.

Kunnilta kysyttiin, miksi ne eivät järjestä avoimia varhaiskasvatuspalveluja (taulukko 9). Puolella vastauksista ilmoitettiin syyksi, että palveluja tuottavat muut tahot kuin kunta. Joissakin kunnissa avoimia varhaiskasvatuspalveluja ei tarjota, koska se on kallista ja kunnalla on heikko taloudellinen tilanne (14 %). Vastaaajista 12 % ilmoitti, että palveluille ei ole riittävästi kysyntää. Muina syinä mainittiin muun muassa se, että kunta järjestää vain lakisääteistä toimintaa. Yhdessä vastauksessa kerrottiin, että toimintaa järjestettäisiin, mutta ei ole tiloja eikä henkilökuntaa.

”Taloudellisista syistä kunnalla ei ole valmiutta kuin lakisääteisten palvelujen järjestämiseen.”

”Varhaiskasvatuspalveluja ei ole ollut kukaan kehittämässä.”

”Tarvetta ei tiedosteta.”

”Muiden tahojen palvelutuotanto on tällä hetkellä riittävää.”

”Avoimia palveluja kehitetään myöhemmin.”

Myös kyselylomakkeen viimeisessä avoimessa kysymyksessä perusteltiin avoimien palvelujen lopettamista säästösyillä ja toiminnan siirtämisellä esimerkiksi seurakunnan vastuulle. Toisaalta kerrottiin, että suunnitelmat on jäädytetty kuntauudistuksen aikana tai ettei kunnassa ole kysyntää palvelulle. Toisissa vastauksissa puolestaan kuvailtiin, miten toimintaa ollaan vakinaistamassa, kartoittamassa, aloittamassa tai suunnittelemassa.

⁸⁸ Selvityksen vastausprosentti on 52 %.

Taulukko 9. Syyt, miksi kunta ei itse järjestä avoimia varhaiskasvatuspalveluja

	Vastaus	Mainintojen lukumäärä	Prosentti	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	Palveluja tuottavat muut tahot	71	50 %					
2.	Palvelulle ei ole riittävästi kysyntää	17	12 %					
3.	Palvelulle ei ole tiloja	9	7 %					
4.	Palvelun tuottaminen on kallista	20	14 %					
5.	Jokin muu syy, mikä?	24	17 %					
	Yhteensä	141	100 %					

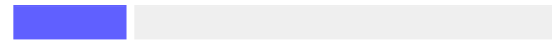

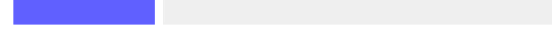
Kysyttäessä, miksi kunta ei itse järjestä avoimia varhaiskasvatuspalveluja, saatiin sekä pienistä että keskiuurista kunnissa samansuuntainen tulos. Tärkeimmäksi syyksi mainittiin, että palveluja ei tuoteta, koska niitä tuottavat muut toimijatahot.⁸⁹

Selvityksen mukaan seurakunnat järjestävät avoimia varhaiskasvatuspalveluja melkein kaikissa kyselyyn vastanneissa kunnissa. Mannerheimin Lastensuojeluliitto puolestaan järjestää toimintaa yli puolessa vastanneissa kunnissa ja 4H-yhdistys vajaassa neljänneksessä kunnista. Nuori Suomi järjestää toimintaa edellisiä vähemmän (taulukko 10). Muina järjestävinä toimijatahoina mainittiin urheiluseurat, yhdistykset, opistot, järjestöt, hankkeet ja projektit, yksityiset henkilöt, nuorisoseurat ja partio.

⁸⁹ Liite 9: Syyt, miksi kunta ei itse järjestä avoimia varhaiskasvatuspalveluja (kuntakoko 10 000–75 000 asukasta).

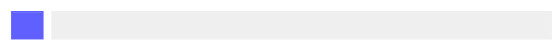

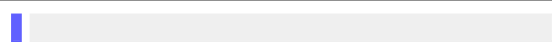

Liite 10: Syyt, miksi kunta ei itse järjestä avoimia varhaiskasvatuspalveluja (kuntakoko alle 10 000 asukasta).

Taulukko 10. Avoimia varhaiskasvatuspalveluja järjestävät tahot kunnissa suhteutettuna vastanneiden kuntien (N =206) määrään

	Vastaus	Mainintojen lukumäärä	Prosentti	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	Mannerheimin lastensuojeluliitto	132	64 %					
2.	4H-yhdistys	50	24 %					
3.	Seurakunta	198	96 %					
4.	Nuori Suomi	8	4 %					
5.	Ei ole tiedossa	4	2 %					
6.	Vain kunta itse	4	2 %					
7.	Jokin muu järjestö tai yksityinen taho, mikä?	59	29 %					

Avoimien varhaiskasvatuspalvelujen toimintamuodoista kuntien alueilla järjestetään eniten kerhoja, päiväkerhoja, perhekerhoja ja -kahviloita. Seuraavaksi eniten on avoimia päiväkoteja ja avoimia (päivä) kerhoja sekä leikkipuistoja ja leikkikenttiä. Jonkin verran vähemmän on lapsiparkkeja ja perheryhmiä. Asukaspuistoja ja perhekeskuksia on huomattavasti vähemmän, kuten myös puistotäti-toimintaa. Tarkemmat luvut selviävät taulukosta 11.

Taulukko 11. Kuntien alueilla järjestetyt avoimet varhaiskasvatuspalvelut alle kouluikäisille lapsille tai lapsille ja aikuisille

	Vastaus	Mainintojen lukumäärä	Prosentti	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	Asukaspuisto	24	2 %					
2.	Avoin päiväkotiki / (päivä)kerho	109	10 %					
3.	Kerho	203	19 %					
4.	Päiväkerho	199	19 %					
5.	Lapsiparkki	64	6 %					
6.	Leikkipuisto / -kenttä	70	7 %					
7.	Perhekahvila	142	13 %					
8.	Perhekerho	182	17 %					
9.	Perheryhmä	58	5 %					
10.	Perhekeskus	16	1 %					
11.	Puistotäti	14	1 %					
	Yhteensä	1 081	100 %					

Tuloksia voidaan tarkastella myös toimintamuodoittain järjestävän toimijatahon mukaan. Asiaa selventää seuraava teksti, taulukko 12 ja liite 11.

Asukaspuistotoimintaa järjestävät pääsääntöisesti kunnat (62 %). Seurakunnilla (21 %) ja järjestöillä (17 %) on jonkun verran tällaista toimintaa.

Avoimia päiväkoteja ja avoimia (päivä)kerhoja ylläpitävät niin kunnat (42 %) kuin myös seurakunnat (44 %). Järjestöt organisoivat jonkin verran (9 %) tämän tyyppistä toimintaa. Kolmessa vastauksessa mainittiin, että avoimia kerhoja järjestetään yhteistyössä eri tahojen kanssa.

Kerhotoimintaa järjestävät melkein yhtä paljon kunnat (32 %), seurakunnat (26 %) ja järjestöt (30 %). Yksityiset ja muut tahot, sekä kaikki edellä mainitut yhdessä on ilmoitettu organisoivaksi tahoksi 25 kertaa.

Päiväkerhoja on enimmäkseen seurakunnissa (94 %). Kunnat, järjestöt ja jokin muu taho saavat yhdeksän mainintaa. Yhteistyössä päiväkerhoja järjestetään vain kahdessa tapauksessa.

Lapsiparkkia tarjoavat enimmäkseen kunnat (39 %) ja järjestöt (35 %). Myös seurakunnilla on lapsiparkkitoimintaa (17 %), kuten myös yksityisillä (3 %) ja joillakin muilla tahoilla (3 %). Yhteistyössä järjestetystä lapsiparkista on kaksi mainintaa.

Leikkipuisto ja leikkikenttätoiminta ovat vahvimmin kuntien käsissä (55 %). Järjestöt ovat seuraavaksi aktiivisin järjestäjä (29 %). Seurakunnilla on jonkin verran (13 %) leikkipuistotoimintaa. Yksityinen tai jokin muu taho on mainittu kaksi kertaa. Yhteistyöstä on vain yksi ilmoitus.

Perhekahviloita järjestävät lähinnä järjestöt (66 %). Seurakunnat organisoivat kahviloita jonkun verran (13 %), kuten myös kunnat (6 %) ja yksityiset (4 %) ja muut tahot (6 %). Yhteistyöstä on kahdeksan mainintaa (6 %).

Perhekerhoja on pääsääntöisesti seurakunnilla (71 %). Kunnilla (10 %) ja järjestöillä (12 %) on jonkin verran perhekerhoja. Yksityinen ja jokin muu taho on mainittu seitsemän kertaa. Yhteistyöstä on viisi merkintää.

Perheryhmiä ylläpitävät lähinnä kunnat (54 %). Seurakuntien osuus järjestäjänä on 17 %, kuten myös järjestöjen. Yksityinen ja jokin muu taho on järjestäjänä neljässä tapauksessa. Yhteistyössä perheryhmiä järjestetään kolmella paikkakunnalla.

Perhekeskuksia on lukumääräisesti mainittu olevan kuntien perustamina yhdeksän ja järjestöillä kaksi. Yhteistyössä eri toimijoiden kanssa niitä on perustettu viidellä paikkakunnalla.

Puistotähti-toiminnasta on viisi kuntien ja viisi yksityisten tahojen mainintaa, sekä järjestöiltä neljä mainintaa.

Taulukko 12. Avoimia varhaiskasvatuspalveluja kolme määrällisesti eniten järjestävää tahoa toimintamuodoittain

Toimintamuoto	Määrällisesti ensi-	Määrällisesti toissi-	Määrällisesti kolmas
	jainen järjestävä taho N / %	jainen järjestävä taho N / %	järjestävä taho N / %
Asukaspuisto	Kunta 16 / 62	Seurakunta 5 / 21	Järjestö 4 / 17
Avoin päiväkotivä- (päivä) kerho	Seurakunta 48 / 44	Kunta 46 / 42	Järjestö 10 / 9
Kerho	Kunta 64 / 32	Järjestö 61 / 30	Seurakunta 53 / 26
Päiväkerho	Seurakunta 188 / 94	Järjestö 6 / 3	Kunta 2 / 1
Lapsiparkki	Kunta 25 / 39	Järjestö 22 / 35	Seurakunta 11 / 17
Leikkipuisto / -kenttä	Kunta 38 / 55	Järjestö 20 / 29	Seurakunta 9 / 13
Perhekahvila	Järjestö 94 / 66	Seurakunta 18 / 13	Kunta 9 / 6
Perhekerho	Seurakunta 129 / 71	Järjestö 23 / 12	Kunta 18 / 10
Perheryhmä	Kunta 31 / 54	Seurakunta 10 / 17	Järjestö 10 / 17
Perhekeskus	Kunta 9 / 56	Yhteistyössä 5 / 31	Järjestö 2 / 13
Puistotäti	Yksityinen 5 / 36	Kunta 5 / 36	Järjestö 4 / 28

Kohderyhmä. Tulosten mukaan avoimien varhaiskasvatuspalvelujen toiminnasta lähes kolmannes (29 %) on kohdennettu 3–5-vuotiaille lapsille. Alle kouluikäiset lapset mainittiin kohderyhmänä 24 %:ssa vastauksista. Vastaajista 16 % ilmoitti, että toiminta on suunnattu kaikille. Erityisesti pienille alle 3-vuotiaille kohdennetaan 12 % toiminnasta ja koululaisille 11 %. Esikoululaiset olivat kohderyhmänä 8 %:ssa vastauksista (taulukko 13).

Taulukko 13. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen kohderyhmä lapsen iän perusteella eriteltynä

	Vastaus	Mainintojen lukumäärä	Prosentti	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	Alle 3-vuotiaille	150	12 %					
2.	3-5-vuotiaille	348	29 %					
3.	Esikoululaisille	92	8 %					
4.	Alle kouluikäisille	295	24 %					
5.	Koululaisille	136	11 %					
6.	Kaikille	187	16 %					
	Yhteensä	1208	100 %					

Toimintamuodoittain tarkasteltuna⁹⁰ avoin päiväkoti, lapsiparkki, leikkipuisto, perhekerho ja perheryhmä sekä puistotätitoiminta on suunnattu ennen kaikkea alle kouluikäisille. Päiväkerho on puolestaan suunnattu 3–5-vuotiaille. Asukaspuistotoiminta sen sijaan on pääosin koululaisille kohdennettua toimintaa. Perhekahvila ja perhekeskus ovat kaikkien ikäryhmien käytössä.

Toiminnan tarpeellisuus. Selvityksessä pyydettiin vastaajia valitsemaan kolme tärkeintä syytä, joilla he perustelevat avointen varhaiskasvatuspalvelujen tarpeellisuutta.⁹¹ Vastaajien ilmoittamat kolme tärkeintä perustelua toiminnan tarpeellisuudelle olivat:

1. Lasten varhaiskasvatuksen tukeminen (26 %)
2. Lasten sosiaalisen kehityksen tukeminen (25 %)
3. Vanhempien mahdollisuus aikuiskontakteihin (22 %).

Seuraavaksi tärkeimpänä syynä mainittiin, että avoimet palvelut mahdollistavat vanhempien tukemisen (10 %). Tarpeellisuutta kysyttäessä vastauksissa nousivat esiin myös avointen varhaiskasvatuspalvelujen vaihtoehtoisuus koko- ja/tai osapäivähoidolle (8 %) tai tilapäisen hoidon järjestämiselle (5 %). Jokin muu, mikä -kohdassa seurakunnan vastauksissa toiminnan tarpeellisuutta perusteltiin pääsääntöisesti kristillisellä kasvatuksella ja kasteopetuksella (4 %).

Myös kyselyn viimeisen avoimen kysymyksen vastauksissa nostettiin esiin avointen varhaiskasvatuspalvelujen tarpeellisuus ja tärkeys. Palvelu on tarpeellista, koska se vastaajien mukaan vastaa perheiden tarpeisiin moninaisesti, tukee perheitä ja vanhemmuutta tarjoamalla vaihtoehtoa päivähoidolle, vertaisryhmätoimintaa ja sosiaalista kanssakäymistä aikuisille sekä virikkeitä ja varhaiskasvatusta lapsille. Toiminnalla on täten tärkeä merkitys kotona olevien perheiden ja lasten hyvinvoinnille. Jotkut kommentoivat, että vanhemmilta tulee kuntaan toiveita palvelun järjestämiseksi tai laajentamiseksi, mutta kunnalla ei ole resursseja. Lisäksi ehdotetaan avointen varhaiskasvatuspalvelujen selvittämistä kunnissa. Yksi vastaaja kertoi, että avoimet palvelut ovat tärkeitä lapsen ”harjoittellessa” varsinaiseen hoitoon siirtymistä.

⁹⁰ Liite 12: Avointen varhaiskasvatuspalvelujen toiminta lasten iän mukaan.

⁹¹ Liite 13: Avointen varhaiskasvatuspalvelujen tarpeellisuus.

”Tärkeä tehtävä perheiden vertaistoinnille ja avun saannille mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.”

”Kuntien tulisi kehittää nimenomaan näitä kevyempiä avoimen varhaiskasvatuksen muotoja, koska niille on kuntalaisten taholta tarvetta. Talous ei saisi olla esteenä.”

”Erittäin tärkeä asia. Vähentää paineita päivähoidon. Hyvä tapa harjoitella sekä lapsen että vanhemman hoitoon/työhön siirtymistä. Lapset saavat lisää virikkeitä ja vertaisryhmää.”

”Avoimien varhaiskasvatuspalvelujen tarve kartoitetaan vuonna 2008. Sen pohjalta tehdään toimintasuunnitelma.”

”Avoimia palveluja olisi halua kehittää, mutta resursseja ei ole.”

Toimijatahon näkökulmasta tarkasteltuna (taulukko 14) kunta ja seurakunta perustelivat avointen varhaiskasvatuspalvelujen tarpeellisuutta sillä, että se tukee lasten varhaiskasvatusta ja lasten sosiaalista kehitystä. Kolmanneksi tärkein syy kunnalla oli, että avoimet varhaiskasvatuspalvelut ovat vaihtoehto koko- ja/tai osapäivähoidolle. Seurakunta korosti kolmantena syynä vanhempien mahdollisuutta aikuiskontakteihin.

Järjestöjen ja yksityisten palvelujen tuottajien tärkein perustelu oli lasten sosiaalisen kehityksen tukeminen. Seuraavaksi tärkeimmät perustelut olivat vanhempien mahdollisuus aikuiskontakteihin ja lasten varhaiskasvatuksen tukeminen. Yksityinen taho ilmoitti kolmanneksi tärkeimpänä syynä toimimisen vaihtoehtona koko- ja/tai osapäivähoidolle.

Taulukko 14. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen tarpeellisuus toimijatahoittain tarkasteltuna

	Kunta N / %	Seurakunta N / %	Järjestö N / %	Yksityinen N / %
Tukee lasten varhaiskasvatusta	95 / 26	140 / 28	70 / 22	9 / 18
Tukee lasten sosiaalista kehitystä	74 / 21	127 / 26	93 / 29	16 / 33
Vaihtoehto koko- ja / tai osapäivähoidolle	65 / 18	24 / 5	8 / 2	9 / 18
Vanhempien mahdollisuus aikuiskontakteihin	41 / 11	124 / 25	90 / 28	9 / 18
Mahdollistaa vanhempien tuen saanti	57 / 16	38 / 7	26 / 8	1 / 2
Vastaa vanhempien toiveeseen tilapäisen hoidon järjestämisestä	21 / 6	13 / 2	27 / 8	5 / 11
Jokin muu, mikä	6 / 2	34 / 7	10 / 3	0 / 0
Yhteensä	359 / 100	500 / 100	324 / 100	49 / 100

Toiminnan tavoite. Jokaiselta toimijataholta tiedusteltiin avointen varhaiskasvatuspalvelujen toiminnan tavoitteita. Vastausten mukaan,⁹² avointen varhaiskasvatuspalvelujen kolme tärkeintä tavoitetta olivat:

1. Mahdollistaa lasten keskinäisen toiminnan, leikin ja kontaktit (23 %)
2. Tukee lasten varhaiskasvatusta (21 %)
3. Mahdollistaa vanhempien/aikuisten/asukkaiden vertaistuen ja aikuiskontaktit (17 %).

Seuraavaksi tärkeimpiä tavoitteita oli tarjota paikka lasten ja vanhempien yhteiselle toiminnalle (10 %), toimia vaihtoehtona lasten koko- ja/tai osapäivähoidolle (6 %), mahdollistaa vanhemmille/aikuisille ammattilaisen antama tuki (6 %) sekä tarjota koululaisille valvottua aamu- ja/tai iltapäivätoimintaa (6 %). Jonkin verran mainintoja oli myös kohdassa ”koululaisille tarjotaan kesällä tai loma-aikoina toimintaa” (4 %) ja ”alueen perhepäivähoitajille tarjotaan kohtaamispaikka” (2 %). Kukaan vastaajista ei valinnut lomakkeen vaihtoehtoa, jonka mukaan tavoitteena on tarjota kesäaikana alueen lapsille maksuton ateria. Muu syy -kohdassa tavoitteena mainittiin muun muassa kristillinen kasvatus (2 %).

Tavoitteita tarkasteltiin myös toimijatahoittain (taulukko 15). Kunnan näkökulmasta avointen varhaiskasvatuspalvelujen tärkein tavoite oli tukea lasten varhaiskasvatusta (22 %). Seuraavaksi tärkein tavoite oli mahdollistaa lasten keskinäinen toiminta, leikki ja kontaktit (18 %). Kunnan kolmanneksi tärkein tavoite oli toimia vaihtoehtona lasten koko- ja/tai osapäivähoidolle (14 %). Lasten keskinäisen toiminnan, leikin ja kontaktien mahdollistaminen on seurakunnille (24 %), järjestöille (25 %) ja yksityisille (34 %) tärkein tavoite. Seurakuntien toiseksi tärkein tavoite oli lasten varhaiskasvatuksen tukeminen (24 %). Kolmas tavoite oli vertaistuen ja aikuiskontaktien mahdollistaminen (18 %). Kristillinen kasvatus mainittiin tavoitteena muissa syissä 35 kertaa.

Järjestöjen ilmoittamat kaksi muuta tärkeintä tavoitetta ovat mahdollistaa vertaistuki ja aikuiskontaktit (21 %) sekä tarjota paikka lasten ja vanhempien yhteiselle toiminnalle (17 %). Yksityiset mainitsivat tavoitteenaan toimia vaihtoehtona koko- ja/tai osapäivähoidolle (17 %) ja tarjota tilapäistä päivähoitoa (17 %).

⁹² Liite 14: Avointen varhaiskasvatuspalvelujen tavoitteet (jokainen järjestävä taho merkitsi 3 tärkeintä tavoitetta).

Taulukko 15. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen tavoitteet järjestävän tahon mukaan (jokainen järjestävä taho merkitsi 3 tärkeintä tavoitetta)

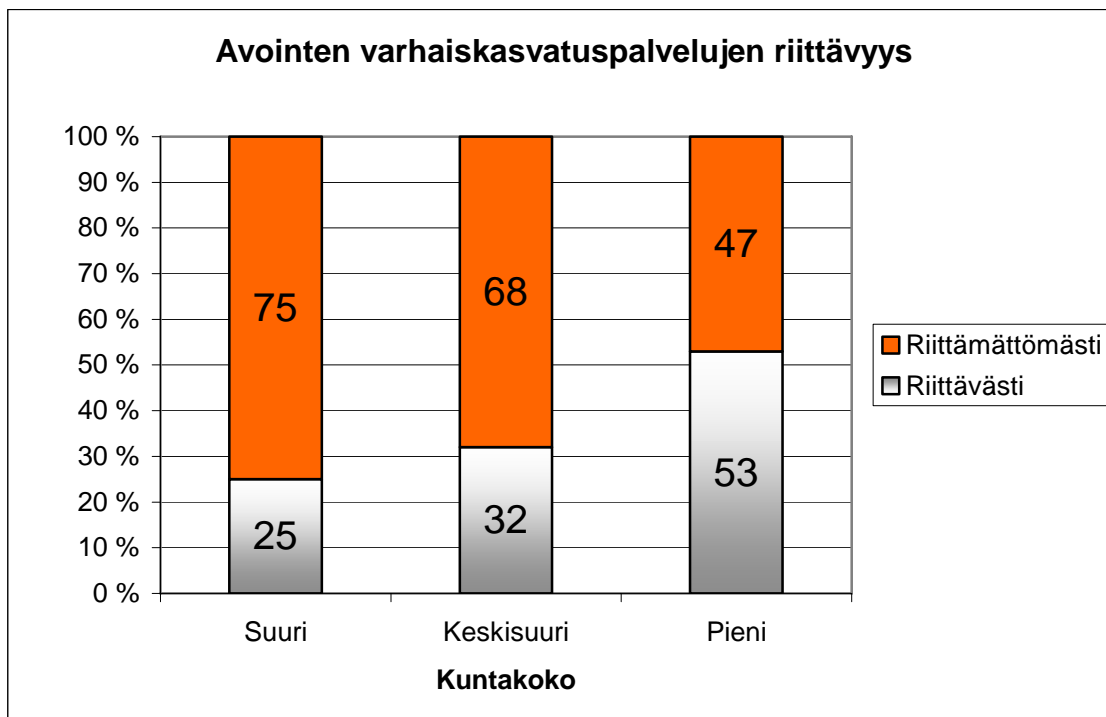
	Kunta N / %	Seurakunta N / %	Järjestö N / %	Yksityinen N / %
Tukea lasten varhaiskasvatusta (hoito, kasvatusta, opetus)	88 / 22	128 / 24	54 / 15	6 / 13
Toimia vaihtoehtona lasten koko- ja / tai osapäivähoidolle	56 / 14	17 / 3	7 / 2	8 / 17
Tarjota lasten tilapäistä päivähoitoa	18 / 4	5 / 1	17 / 5	8 / 17
Mahdollistaa lasten keskinäisen toiminnan, leikin ja kontaktit	72 / 18	129 / 24	87 / 25	16 / 34
Mahdollistaa vanhempien / aikuisten / asukkaiden vertaistuen ja aikuiskontaktit	53 / 13	95 / 18	74 / 21	6 / 13
Mahdollistaa vanhemmille / aikuisille ammattilaisten antaman tuen	35 / 9	28 / 5	14 / 4	1 / 2
Tarjota alueen perhepäivähoitajille kohtaamispaikka	9 / 2	15 / 3	3 / 1	0 / 0
Tarjota paikka lasten ja vanhempien yhteiselle toiminnalle	21 / 5	55 / 10	61 / 17	2 / 4
Tarjota koululaisille valvottua aamu- ja / tai iltapäivätoimintaa	37 / 9	22 / 4	19 / 5	0 / 0
Tarjota koululaisille kesällä ja lomaaikoina toimintaa	16 / 4	15 / 3	18 / 5	0 / 0
Tarjota kesäaikana lapsille maksuton ateria	0 / 0	0 / 0	0 / 0	0 / 0
Jokin muu, mikä	0 / 0	25 / 5	1 / 0	0 / 0
Yhteensä	405 / 100	534 / 100	354 / 100	47 / 100

Palvelun riittävyys. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen määrän riittävyyttä kunnan alueella tarkasteltaessa vastaajista 54 % oli sitä mieltä, että palveluja on riittämättömästi. Vajaa puolet vastaajista (46 %) oli sitä mieltä, että palveluja on riittävästi. Kukaan ei ilmoittanut, että niitä olisi liikaa.⁹³ Kuntakoon mukaan tarkasteltuna näyttää siltä, että mitä suurempi kunta on, sitä

⁹³ Liite 15: Avointen varhaiskasvatuspalvelujen määrän riittävyys kunnan alueella.

riittämättömämmiksi palvelut arvioitiin. Kuntakoon mukainen tarkastelu löytyy oheisesta taulukosta 16.

Taulukko 16. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen riittävyys eriteltynä kuntakoon mukaan

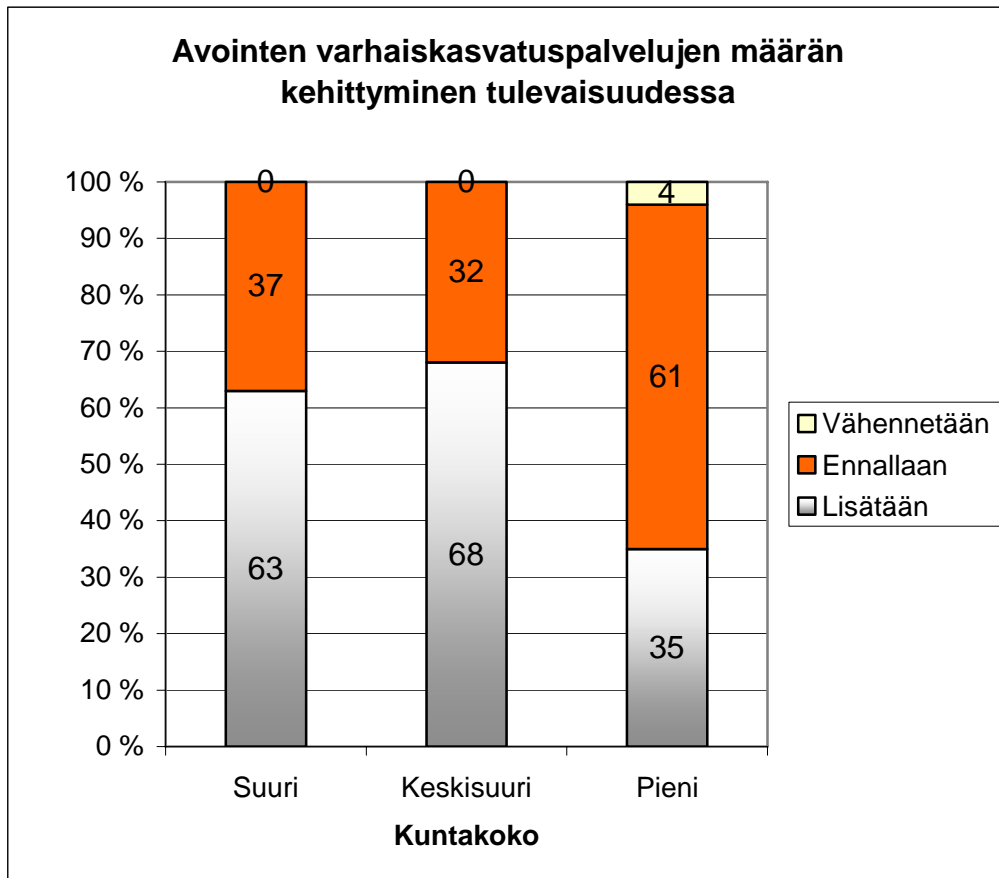

Palvelun määrän kehittyminen tulevaisuudessa. Vastaajista 52 % oli sitä mieltä, että palvelut säilyvät määrällisesti ennallaan. Sen sijaan 45 % katsoi, että avoimia varhaiskasvatuspalveluja lisätään tulevaisuudessa. Kolme prosenttia vastaajista arveli, että palveluja vähennetään.⁹⁴

Kuntakoon perusteella tarkasteltuna (taulukko 17) keskisuuret kunnat (10 000–75 000 asukasta) uskoivat vahvimmin palvelujen lisäämiseen (68 %). Myös suurissa kunnissa uskottiin palvelujen määrän lisääntyvän (63 %). Pienissä kunnissa (alle 10 000 asukasta) nähtiin palvelujen määrän joko pysyvän ennallaan (61 %) tai lisääntyvän (35 %). Neljä prosenttia pienistä kunnista uskoi, että palveluja vähennetään.

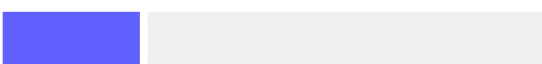
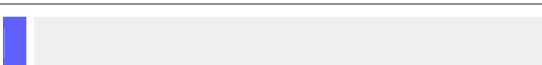

⁹⁴ Liite 16: Avointen varhaiskasvatuspalvelujen määrän kehittyminen tulevaisuudessa.

Taulukko 17. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen määrän kehittyminen tulevaisuudessa eriteltyinä kuntakoon mukaan

Vertaisryhmätoiminta. Vanhemmille ja/tai aikuisille suunnatusta vertaisryhmätoiminnasta (taulukko 18) suurin osa oli seurakuntien järjestämää. Järjestöt olivat toiseksi suurin vertaisryhmätoiminnan organisoija. Kunnat järjestivät toimintaa jonkin verran ja yksityiset vähän. Vastauksissa oli mainintoja myös yhteistyöstä toimijatahojen kesken.

Taulukko 18. Vertaisryhmätoiminta järjestävän tahon mukaan

	Vastaus	Mainintojen lukumäärä	Prosentti	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	Kunta	61	17 %					
2.	Seurakunta	156	45 %					
3.	Järjestö	99	28 %					
4.	Yksityinen	10	3 %					
5.	Yhteistyössä joidenkin tai kaikkien edellä mainittujen tahojen kanssa	23	7 %					
	Yhteensä	349	100 %					

Vertaisryhmistä⁹⁵ suurin osa (44 %) oli vanhempi-lapsi-ryhmiä. Äitiryhmiä oli 19 % kaikista ryhmistä ja kiinteitä perheryhmiä 16 %. Isäryhmien osuus oli 7 % ja isovanhempi-lapsiryhmien 4 %. Muita ryhmiä (10 %) olivat esimerkiksi avoimet perheryhmät, maahanmuuttajaryhmät, aviopari-ryhmät, eroryhmät, perhepäivähoitajaryhmät, yksinhuoltajaryhmät ja odottavien äitien ryhmä.

Tuen saaminen. Kunnat ilmoittivat, että niiden palveluissa tukea lasten hoitoon, kasvatukseen tai vanhemmuuteen on mahdollista saada lähinnä kerhoissa, avoimessa päiväkodissa/avoimessa (päivä)kerhossa sekä perheryhmässä. Seurakunnat katsoivat, että eniten tukea sai päiväkerhoissa, perhekerhoissa ja avoimessa päiväkodissa / avoimessa (päivä)kerhossa. Järjestöjen vastauksissa mainittiin lähinnä perhekahvila, perhekerho ja kerho. Yksityisen tahon maininnat kohdentuivat enimmäkseen perhekahviloihin.⁹⁶

Maksut. Suurin osa (63 %) kaikesta avoimesta varhaiskasvatuspalvelusta oli vastausten mukaan maksutonta. Kuitenkin toimintakausimaksua käytti 13 %, kiinteää kuukausimaksua 10 %, kertamaksua 9 % ja tuntiveloitusta 5 % palvelua järjestävistä tahoista.

Toimintamuodoittain tarkasteltuna⁹⁷ poikkeuksena oli asukaspuistotoiminta, josta maksetaan melko yleisesti (53 %) kiinteä kuukausimaksu. Kerhojen maksukäytäntö oli hyvin kirjava. Niiden toiminnasta 29 % oli maksutonta, 26 % kiinteällä kuukausi-, 24 % toimintakausi- ja

⁹⁵ Liite 17: Vertaisryhmätoiminnan muodot.

⁹⁶ Liite 18: Vanhempien/ aikuisten mahdollisuus saada avoimista varhaiskasvatuspalveluista tukea lasten hoitoon ja kasvatukseen tai vanhemmuuteen.

⁹⁷ Liite 19: Asiakkailta perityn maksun peruste avointen varhaiskasvatuspalvelujen käyttämisestä.

17 % kertamaksulla. Lapsiparkista maksettiin yleensä tuntitaksa (45 %) tai kertamaksu (29 %). Myös maksutonta lapsiparkkia järjestettiin (22 %). Puistotätitoiminnasta perittiin yleensä kertamaksu (37 %), tuntimaksu (27 %) tai kiinteä kuukausimaksu (27 %).

Ruokailu. Avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa ruokaillaan enimmäkseen omin eväin tai ruokailua ei ole lainkaan toiminnan aikana. Jos välipala tai lounas järjestetään, se on usein maksuton tai se sisältyy toimintamaksuun. Vain 5 %:ssa vastauksista ilmoitettiin, että ruokailu on erikseen maksullinen (taulukko 19). Toimintamuodoittain tarkasteltuna puistotäti-, perhekeskus- ja perheryhmätoiminnan aikana ei pääsääntöisesti ruokailla ollenkaan.⁹⁸

Vaihtoehdossa Jokin muu mainittiin muuan muassa, että joissain tapauksissa ruokailu on mahdollista omakustannushintaan. Tarjoilusta, joka voi sisältää kahvin, välipalan tai lounaan, kerätään pieni (1–2 €) tai vapaaehtoinen maksu. Joissakin tapauksissa tarjoilua (esim. kahvi, tee, mehu, porkkana, aamupala) on vain satunnaisesti.

Taulukko 19. Ruokailun järjestäminen

	Vastaus	Mainintojen lukumäärä	Prosentti	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	Omat eväät	396	45 %					
2.	Välipala on maksuton / sisältyy toimintamaksuun	112	13 %					
3.	Lounas on maksuton / sisältyy toimintamaksuun	36	4 %					
4.	Ruoka on erikseen maksullinen	39	5 %					
5.	Toiminnan aikana ei ruokailla	170	20 %					
6.	Jokin muu, mikä?	110	13 %					
	Yhteensä	863	100 %					

Toiminta-aika. Avoimesta varhaiskasvatustoiminnasta (taulukko 20 ja liite 19) suurin osa järjestetään koulujen toiminta-aikoina. Ympäri vuoden järjestettävää toimintaa on jonkin verran, kuten myös kesällä tapahtuvaa toimintaa. Kesätoiminnasta⁹⁹ noin puolet (51 %) on leikkipuisto- tai leikkikenttätoimintaa. Jonkin verran (19 %) kesällä järjestetään myös kerhoja.

⁹⁸ Liite 20: Ruokailun järjestäminen avoimen varhaiskasvatustoiminnan aikana.

⁹⁹ Liite 22: Avointen varhaiskasvatuspalvelujen tarjonta toiminnan mukaan.

Taulukko 20. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen tarjonta

	Vastaus	Mainintojen lukumäärä	Prosentti	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	Ympäri vuoden	127	15 %					
2.	Koulujen toiminta-aikoina	630	75 %					
3.	Kesällä	88	10 %					
	Yhteensä	845	100 %					

Useimmiten avointa varhaiskasvatuspalvelua järjestetään 1–2 kertaa viikossa (taulukko 21). Toimintamuodoittain tarkasteltuna¹⁰⁰ poikkeuksena tästä ovat asukaspuisto, leikkipuisto, perhekeskus ja puistotäti, jotka toimivat pääsääntöisesti jokaisena arkipäivänä.

Taulukko 21. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen järjestäminen

	Vastaus	Mainintojen lukumäärä	Prosentti	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	Joka arkipäivä	164	19 %					
2.	3-4 kertaa viikossa	93	11 %					
3.	1-2 kertaa viikossa	500	60 %					
4.	Viikonloppuina	9	1 %					
5.	1-2 kertaa kuukaudessa	74	9 %					
	Yhteensä	840	100 %					

Palveluista tiedottaminen. Kolme tärkeintä tiedottamistapaa olivat lehdet (18 %), palvelujen tarjoajien omat www-sivut (14 %) ja kunnan toimipisteet (14 %). Myös yleisiä ilmoitustauluja käytetään (9 %) sekä yhteisiä tiedotteita (9 %). Palvelun oman tiedotteen ilmoittaa tiedotustavaksi 10 %. Muina tapoina (2 %) mainittiin esimerkiksi henkilökohtaiset kirjeet perheisiin, radio ja ”puskaradio”. Yksittäisiä mainintoja oli sähköposti- ja tekstiviesteistä, yhteisestä toiminta- ja tapahtumakalenterista, jäsenkirjeistä ja lehti-ilmoituksista.¹⁰¹ Kunnat ja seurakunnat tiedottavat avoimista varhaiskasvatuspalveluista enimmäkseen omissa toimipisteissään. Järjestöt ja yksityiset tahot tiedottavat lähinnä lehdissä.

¹⁰⁰ Liite 23: Avointen varhaiskasvatuspalvelujen järjestämisen tiheys.

¹⁰¹ Liite 24: Avoimista varhaiskasvatuspalveluista tiedottaminen.

Käyttäjämäärät. Kyselyssä haluttiin selvittää avointen varhaiskasvatuspalvelujen käyttäjämääriä (lapset ja aikuiset) keskimäärin kuukaudessa sekä toimintamuodoittain että järjestäjätahoittain. Kysymyksen analyysi oli hankalaa ja toi selkeästi esiin paitsi kysyttävän asian vaikeuden niin myös avoimen toiminnan eri toimintamuotojen ja järjestäjien tilastoinnin yhteisten perusteiden merkityksen.

Kysymykseen pyydettiin vastaamaan keskimääräisillä käyttäjämääristä¹⁰² kertovilla luvuilla. Monet vastaajista ilmoittivat vastanneensa kävijäluvuilla,¹⁰³ koska eivät tilastoi käyttäjämääriä. Osa vastaajista myös kommentoi, että eivät tilastoi tarkkaan sen koommin kävijöitä kuin käyttäjiäkään ja olivat vastanneet arvioidulla luvulla. Tämä hankaloitti vastausten tulkintaa ja niiden yleistettävyyttä.

Analyysissä vastaukset eriteltiin selvityksessä käytetyn kuntakokojaottelun mukaan. Yleisenä tuloksena analyysistä voi sanoa, että erikokoisten kuntien käyttäjämäärien vaihtelut ovat valtavia. Tämä vaikuttaa myös esitettyihin keskiarvoihin. Keskiarvo on myös erittäin epätarkka luku sikäli, että joku järjestäjä toteuttaa tiettyä toimintamuotoa joka päivä ja toinen järjestäjä vain kerran viikossa.

Valtakunnallisesti lapsia osallistuu eri järjestäjillä ja eri toimintamuodoissa keskimäärin 191 lasta (minimi 0, maksimi 19 758) kuukaudessa. Aikuisten käyttäjien vastaava keskiarvoinen luku oli 109 (minimi 0, maksimi 13 093). Toimintamuodoittain katsottuna eniten keskimääräisiä kuukausikäyttäjiä oli kunnista asukaspuistolla (lapsia 3 698, aikuisia 3 103), seurakunnista eniten lapsikäyttäjiä oli leikkipuistolla tai -kentällä 233 ja aikuiskäyttäjiä avoimessa päiväkerhossa 128. Järjestöistä lapsikäyttäjiä oli eniten asukaspuistolla (290) ja aikuisia käyttäjiä perhekeskuksissa (75). Yksityisten tahojen vastauksia oli vain muutamia ja ne on tästä syystä jätetty pois analyysistä.

Varhaiskasvatussuunnitelma. Vastaajia pyydettiin ilmoittamaan ne tahot, jotka ovat tehneet tai joilla on tekeillä avointen varhaiskasvatuspalvelujen varhaiskasvatussuunnitelma (vasu). Eniten mainintoja tehdyistä tai tekeillä olevista vasuista löytyi seurakuntien päiväkerhojen ja perhekerhojen kohdalta sekä kuntien avointen päiväkotien ja kerhojen kohdalta.¹⁰⁴

Kysymyksen lisäkohdassa tiedusteltiin, onko käytössä joku muu varhaiskasvatussuunnitelmaa vastaava asiakirja. Vastauksista kävi ilmi, että seurakunnilla on useimmiten käytössä vasun sijasta toimintasuunnitelma. Seurakuntien muita yksittäisiä asiakirjoja olivat taloussuunnitelma, vuosisuunnitelma, kehittämissuunnitelma sekä toiminnan linjaukset ja tavoitteet.

Kuntien vastauksista ilmeni, että avoimien varhaiskasvatuspalvelujen varhaiskasvatussuunnitelma sisältyy usein kunnan yleiseen vasuun, seutuvasuun tai yksikön vasuun, eikä täten avoimiin palveluihin ole laadittu omaa vasua. Kunnan muina toimintaa ohjaavina asiakirjoina mainittiin toimintasuunnitelma ja yksittäisinä vastauksina strategiakartta, hyvinvointistrategia, luovuus- ja kulttuurikasvatuksen strategia ja oppimissuunnitelma.

¹⁰² Käyttäjämäärä viittaa niiden lasten ja aikuisten määrään, jotka käyttävät palvelua. Yksi käyttäjä voi käydä palvelussa vaihtelevan määrän kertoja.

¹⁰³ Kävijämäärä viittaa palvelussa tietynä aikana käyneiden lasten ja aikuisten määrään. Esimerkiksi kerhossa voi olla 12 kävijää tällä viikolla.

¹⁰⁴ Liite 25: Järjestävät tahot, jotka ovat tehneet tai joilla on tekeillä avointen varhaiskasvatuspalvelujen varhaiskasvatussuunnitelma.

Järjestöillä on varhaiskasvatussuunnitelman sijaan käytössä yleisemmin toimintasuunnitelma. Yksityiseltä taholta tullut ainut maininta koski toimintasuunnitelmaa.

5.2 Henkilöstö

Henkilöstömitoitus. Henkilöstömitoitusohjeet on laadittu 34 %:iin kyselyyn vastanneista kunnista. Vastanneista kunnista 64 % ilmoitti, että henkilöstömitoitusohjeita ei ole. Kaksi kuntaa ilmoitti, että ohje on valmisteilla. Seurakunnissa henkilöstömitoitusohjeet on laadittu noin puolessa vastanneista. Valmisteilla ohjeet ovat seitsemässä seurakunnassa. Suurimmassa osassa järjestöjä ei ole laadittuja ohjeita. Yksityisillä oli viisi mainintaa laadituista ohjeista. Enimmäkseen ohjeita ei yksityisillä tahoilla kuitenkaan ole (taulukko 22).

Taulukko 22. Kunnan alueella laaditut henkilöstömitoitusohjeet (käyttäjien ja henkilöstön suhdeluku) avointen varhaiskasvatuspalvelujen osalta

	Kyllä N / %	Ei N / %	Valmisteilla N / %	Yhteensä N / 100%
Kunta	47 / 35	87 / 64	2 / 1	136
Seurakunta	66 / 49	62 / 46	7 / 5	135
Järjestö	6 / 8	73 / 92	0 / 0	79
Yksityinen	5 / 36	9 / 64	0 / 0	14
Yhteensä	124 / 34	231 / 64	9 / 2	364

Kysymyksen ensimmäisessä lisäosassa kysyttiin millainen henkilöstömitoitus on. Vastauksia tuli kaikkiaan 49 kappaletta. Näistä neljässä mainittiin, että noudatetaan päivähoitolain ja -asetuksen säännöksiä. Vastauksista ei selvinnyt vastaajan järjestäjätahoa. Kuntien vastauksissa ilmoitettiin kuusi kertaa, että noudatetaan päivähoiton säädöksiä, leikkipuistoissa mainintoja oli kaksi, järjestöillä ja yksityisillä molemmilla yksi. Vastauksissa kerrottiin, että henkilöstömitoituksessa noudatetaan ohjesääntöä, lautakunnan päätöstä, yleisiä ohjeita, ikä- ja toimintamuotokohtaisia sopimuksia, piispainkokousten ohjeita tai suosituksia. Mainintoja oli myös siitä, että henkilöstömitoitus on väljä, säännöstelemätön ja perustuu tarpeeseen sekä lasten määrään ja ikään.

Henkilöstömitoitukset ovat vastausten mukaan hyvin kirjavia ja vaihtelevia. Mitoituksia on tarkasteltu järjestäjätahoittain tai toimintamudoittain silloin kun se vastauksesta on selvinnyt. Vastausten mukaan seurakunnilla on tarkimmat mitoitukset lasten ja ohjaajien välisestä suhdelvusta ja lasten ikäryhmistä. Vaihtelua on kuitenkin sekä mitoituksissa että ikäryhmittelyssä.

Vastauksista kävi ilmi, että seurakunnissa yhtä ohjaajaa kohden lasten määrä vaihtelee 4–15 lapsen välillä. Yleisin lapsimäärä oli kuitenkin 1–12 lasta yhtä ohjaajaa kohti. Ryhmässä on yleensä kaksi ohjaajaa, jos lapsiluku nousee yli 10–16 lapsen.

Lasten ikäjaotteluna seurakunnissa käytetään useimmiten alle 3-vuotiaat ja yli 3-vuotiaat. Joskus myös neljää vuotta käytetään ikärajana. Usein 5–7-vuotiaat jaotellaan omaksi ryhmäkseen, kuten myös koululaiset.

*Kerhojen osalta vastauksista ilmenee, että mitoitus on yleensä 13 lasta yhtä työntekijää kohden. Jos lapsia on enemmän, ohjaajia on kaksi. Yhden kunnan vastauksessa oli tarkat määrittelyt ikäryhmittäin siten, että kymmenellä 2–3-vuotiaalla lapsella oli kaksi ohjaajaa, 16:lla 3–5-vuotiaalla yksi ohjaaja ja sisarusryhmässä lasten iät huomioiden 12–14 lapsella kaksi ohjaajaa. Koululaisten kerhossa on yhden vastauksen mukaan yhdellä ohjaajalla 7 lasta. *Puistotähtitoiminnan* yleisin mitoitus on 10–15 lasta yhtä ohjaaja kohden.*

Perhekerhoista oli yksi maininta, jossa 20 perhettä kohden on kaksi ohjaajaa. *Avoimessa päiväkodissa* on usein puolestaan 2 koulutettua työntekijää 15 lasta kohden. *Koululaisten* ryhmässä ilmoitettiin yhdessä vastauksessa olevan 25 lasta ja kaksi työntekijää.

Niiltä vastaajilta, jotka kertoivat, että kunnan alueella ei ole laadittu henkilöstömitoitushjeita, tiedusteltiin pitäisikö sellaiset laatia. Puolet (26 vastaajaa 52:sta) vastanneista kertoi, että henkilöstömitoitus tulisi laatia muun muassa turvallisuusnäkökulman vuoksi. Muutama vastaaja näistä ilmoitti, että henkilöstömitoitus tulisi laatia, mutta vain kunnalle.

Vastaajista kuusi oli sitä mieltä, ettei henkilöstömitoitusta tarvita. Ehdollisia vastauksia oli muutamia, näiden mukaan mitoitus tulisi laatia mahdollisesti tai todennäköisesti, sen laatiminen on ajankohtaista myöhemmin tai laatiminen olisi hyvä, jos sitä vain pystyttäisiin toteuttamaan. Jotkut vastaajista eivät ottaneet kantaa selvästi puolesta tai vastaan. Näissä vastauksissa kommentoitiin seuraavasti:

”Henkilöstöä lisätään tarpeen mukaan.”

”Mitoitus on ajankohtaista vuoden 2009 alussa kuntaliitoksen myötä.”

”Vetäjiä on tarpeeksi käyttäjämäärään nähden.”

”Ryhmät ovat luonnostaan pieniä.”

Henkilöstön kelpoisuudet. Selvityksen tulosten mukaan periaatepäätös henkilöstön kelpoisuudesta oli tehty 74 %:ssa kunnista ja 87 %:ssa seurakunnista. Järjestöillä vastaava luku oli 36 % ja yksityisillä 39 % (taulukko 23).

Taulukko 23. Järjestävien tahojen tekemät periaatepäätökset avointen varhaiskasvatuspalvelujen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista

	Vastaus / Kyllä	Mainintojen lukumäärä	Prosentti	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	Kunta	92	74 %					
2.	Seurakunta	129	87 %					
3.	Järjestö	31	36 %					
4.	Yksityinen	5	39 %					

Varhaiskasvatuksen tutkinto.¹⁰⁵ Kuntien järjestämässä avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa vaaditaan henkilöstöltä varhaiskasvatukseen suuntautuva tutkinto lähinnä kerhoissa ja avoimissa päiväkodeissa. Muissa toimintamuodoissa kuten leikkipuisto, perheryhmä, lapsiparkki ja perhekerho vaatimuksia varhaiskasvatustutkinnon suhteen oli jonkin verran vähemmän. Seurakunnat vaativat tutkinnon lähinnä päiväkerhoissa, perhekerhoissa ja kerhoissa. Muutamissa järjestöjen ja yksityisten kerhoissa vaaditaan tutkinto. Erittelyt toimijatahoittain löytyvät taulukosta 24.

Taulukko 24. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen toimintamuodoissa henkilöstöltä tai osalta henkilöstöä vaadittava varhaiskasvatukseen suuntautuva tutkinto

	Kunta N	Seurakunta N	Järjestö N	Yksityinen N
Asukaspuisto	11	5	3	0
Avoin päiväkotikoti / (päivä) kerho	46	5	3	0
Kerho	52	24	14	4
Päiväkerho	3	142	3	1
Lapsiparkki	19	3	5	1
Leikkipuisto/ -kenttä	20	3	2	0
Perhekahvila	9	6	5	0
Perhekerho	14	73	4	1
Perheryhmä	20	5	1	0
Perhekeskus	8	1	1	0
Puistotäti	4	1	2	1

Kysyttäessä miksi järjestäjä ei vaadi varhaiskasvatuksen tutkintoa, kunnat perustelivat asiaa muun muassa siten, että toiminta on osa neuvolan toimintaa, päteviä henkilöitä ei ole saatavilla tai asiakkaat ovat koululaisia. Vastauksissa mainittiin myös seuraavia asioita:

”Käytännössä tutkinto vaaditaan.”

”Toiminnassa käytetään sosiaalityön kelpoisuuksia.”

”Puistotätitoiminnassa riittää toisella työntekijällä pitkän alan työkokemus, toisella tutkinto. Toiminta on osa-aikaista.”

”Sosiaalihuollon ammatillisia kelpoisuusvaatimuksia ei ole leikkitoimintaan.”

Seurakuntien yhdeksästä vastauksesta kolmessa oli perusteluna toiminnan vapaaehtoisuus. Muita syitä olivat muun muassa koulutettujen heikko saatavuus tai se, että toiminta ei ole laakisääteistä. Järjestöjen vastauksista viidessätoista perusteluna sille, miksi varhaiskasvatustutkintoa ei vaadita, on toiminnan vapaaehtoisuus tai harrastusmaisuuksuus. Tällöin toiminnan vetäjät eivät ole työsuhteessa. Järjestöjen muina perusteluina esitetään muun muassa, että järjestöllä on oma koulutus toimintaa vetäville, toimintaa vetävät nuoret tai lasten vanhemmat, kiinnostus työhön riittää ilman tutkintoa ja tukityöllistetyt ovat halvempaa työvoimaa tai koulutettuja ei ole saatavilla. Yhdessä vastauksessa kerrotaan, että vastuuhjaajilta vaaditaan tutkinto vuo-

¹⁰⁵ Varhaiskasvatuksen tutkinnolla tarkoitetaan tässä selvityksessä päivähoito- ja kasvatushenkilöstöltä vaadittavaa koulutusta, mm. lastentarhanopettaja, sosionomi (AMK), lastenhoitaja, lähihoitaja, päivähoitaja, perhepäivähoitajan näyttötutkinto.

teen 2009 mennessä. Yksityisten palvelujen vastaukset kertoivat, että tutkintoa ei vaadita, koska toiminta on vanhempien omaa toimintaa ja perustuu vapaaehtoisuuteen.

Täydennyskoulutussuunnitelmat. Kyselyyn vastanneista 52 % ilmoitti, että täydennyskoulutussuunnitelmaa ei ole tehty. Täydennyskoulutussuunnitelma oli tehtynä 43 %:lla ja tekeillä suunnitelma oli 5 %:lla vastaajista.

Toimijatahoittain tarkasteltuna¹⁰⁶ henkilöstön täydennyskoulutussuunnitelma oli tehty 57 %:lla seurakunnista, 44 %:lla kunnista, 16 %:lla järjestöistä ja 11 %:lla yksityisistä toimijoista.

Vastaajista yli puolet (53 %) ilmoitti, että täydennyskoulutusta on tarjolla henkilöstölle säännöllisesti. Täydennyskoulutus on satunnaista 42 %:n mielestä. Täydennyskoulutusta ei ole tarjolla lainkaan 17 vastaajan mukaan. (taulukko 25)

Taulukko 25. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen henkilöstölle tarjolla oleva täydennyskoulutus

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	Säännöllisesti	170	53 %					
2.	Satunnaisesti	137	42 %					
3.	Ei tarjolla	17	5 %					
	Yhteensä	327	100 %					

Järjestäjätahoittain tarkasteltuna kunnissa ja seurakunnissa täydennyskoulutusta on tarjolla enimmäkseen säännöllisesti, mutta myös satunnaisesti –vaihtoehto saa molemmilla järjestäjillä yli kolmenkymmenen prosentin osuuden vastauksista. Järjestöillä täydennyskoulutus on enimmäkseen satunnaista. Puolet yksityisistä järjestäjistä ilmoitti, että täydennyskoulutusta ei ole tarjolla ollenkaan ja 38 %, että sitä on tarjolla satunnaisesti. Yksityisen tahon järjestämissä palveluissa 12 % ilmoittaa saavansa täydennyskoulutusta säännöllisesti (taulukko 26).

Taulukko 26. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen henkilöstölle tarjolla oleva täydennyskoulutus järjestävän tahon mukaan

	Säännöllisesti N / %	Satunnaisesti N / %	Ei tarjolla N / %	Yhteensä N / 100 %
Kunta	63 / 60	34 / 32	8 / 8	105
Seurakunta	92 / 67	45 / 33	0 / 0	137
Järjestö	14 / 19	55 / 74	5 / 7	74
Yksityinen	1 / 12	3 / 38	4 / 50	8

Avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin kohdennettu täydennyskoulutus. Vastaajat katsoivat, että henkilökunnalle on tarjolla avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin kohdennettua täydennyskoulutusta kohtuullisesti (49 %) tai riittävästi (31 %). Vastaajista 14 % kertoo, että

¹⁰⁶ Liite 26: Avointen varhaiskasvatuspalvelujen henkilöstölle tehdyt täydennyskoulutussuunnitelmat.

avoimeen varhaiskasvatukseen kohdennettua koulutusta on tarjolla riittämättömästi tai sitä ei ole tarjolla ollenkaan 6 %:n mielestä.

Taulukko 27. Onko henkilökunnalle tarjolla avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin kohdennettua täydennyskoulutusta?

	Vastaus / Kyllä	Lukumäärä	Prosentti	20%	40%	60%	80%	100%
1.	Riittävästi	102	31%					
2.	Kohtuullisesti	159	49%					
3.	Riittämättömästi	44	14%					
4.	Ei lainkaan	20	6%					
Yhteensä								

Toimijatahoittain tarkasteltuna¹⁰⁷ tulokset kertovat siitä, että seurakunnissa ollaan eniten tyytyväisiä avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin kohdentuvan täydennyskoulutuksen riittävyyteen (45 %). Vastaava luku kunnilla on 26 %, järjestöillä 15 % ja yksityisellä taholla 14 %. Seurakuntaa lukuunottamatta järjestäjät vastaavat kuitenkin huomattavasti useammin vaihtoehtoon, jossa täydennyskoulutuksen määrä katsotaan kohtuulliseksi (kunta 46 %, seurakunta 46 %, järjestö 61 %, 29 %). Yhdistämällä vastaajien ”riittämättömästi” ja ”ei lainkaan” –vastaukset, saadaan selville, että kuntien täydennyskoulutus on 28 %:sti riittämättömällä tasolla, seurakunnissa vastaava luku on huomattavasti vähäisempi eli 9 %, järjestöillä 23 % ja yksityisellä järjestäjätaholla korkea 57 %.

Täydennyskoulutustarpeet. Vastaajien avoimessa vastauksessa ilmoittama henkilöstön tarvitsema täydennyskoulutus ryhmiteltiin viiteen alueeseen.¹⁰⁸

- 1) *Erityisen tuen* (29 %) aihealue sisältää mainintoja, jotka liittyvät erityislapsiin, varhaiseen puuttumiseen, lastensuojeluun ja maahanmuuttajiin.
- 2) *Vuorovaikutuksen* (29 %) aihealueeseen kuuluvat vanhempien, aikuisten ja perheiden kohtaaminen ja tukeminen, vuorovaikutustaidot, yhteistyö vanhempien kanssa ja kasvatuskumppanuus sekä vertais- ja verkostotoiminta.
- 3) *Lapsen kasvu, kehitys, oppiminen ja pedagogiikka* (25 %) aihealue sisältää mainintoja lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseen liittyvistä asioista sekä varhaiskasvatuspedagogiikasta ja kasvatuksen sisällöistä. Lisäksi tähän aihealueeseen sisällytettiin taideaineisiin ja uskontokasvatukseen sekä didaktiikkaan liittyvät maininnat.

¹⁰⁷ Liite 27: Avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin kohdennettun täydennyskoulutuksen määrä.

¹⁰⁸ Liite 28: Avointen varhaiskasvatuspalvelujen henkilöstön täydennyskoulutustarpeiden aihealueet.

- 4) *Toiminnan suunnittelu, toteutus, arviointi ja kehittämistä (7 %)* koskevat maininnat kuuluvat tähän aihealueeseen. Lisäksi maininnat toiminnan havainnoista, dokumentoinnista ja lasten portfolioista on sisällytetty tähän alueeseen.
- 5) *Muut (10 %)* alue pitää sisällään yksittäisempiä mainintoja työssä jaksamisesta, perhetyöstä, lainsäädännöstä, lapsiperheiden etuuksista, varhaiskasvatuksen tukitoimista ja täydennyskoulutuksen kohdentamisesta turvallisuuteen, ensiapuun ja atk-taitoihin.

Erityinen tuki. Sitä, miten avointen varhaiskasvatuspalvelujen henkilökunta pystyy vastaamaan erityistä tukea tarvitsevien lasten tarpeisiin, lähestyttiin kolmen eri kysymyksen kautta. Tarkastelun kohteina oli, miten henkilökunta pystyy huomaamaan lapsen erityisen tuen tarpeen, ohjaamaan tukitoimiin ja miten erityisen tuen tarve huomioidaan toiminnan suunnittelussa.¹⁰⁹

Lapsen erityisen tuen huomaaminen on vastausten mukaan kohtuullisella tasolla (52 %). Riittävänä sitä pidetään yli kolmanneksessa vastauksista (35 %). Vastaajat pitivät erityisen tuen huomaamista riittämättömänä 12 %:n osuudella. Yksi prosentti vastaajista katsoo, että erityistä tukea ei huomata lainkaan. Lähes puolet (49 %) vastaajista katsoo, että henkilökunta *osaa ohjata lapsen ja/tai perheen tukitoimiin* kohtuullisesti. Tukitoimiin ohjaaminen on riittävää 37 %:n ja riittämätöntä 13 %:n mielestä. Tukitoimiin ohjaamista ei osata yhden %:n vastausmäärän osalta.

Näiden kahden ensimmäisen erityisen tuen näkökulman osalta vastausmäärät ja niiden prosentuaaliset jakaumat eri vastausvaihtoehtojen osalta ovat hyvin samansuuntaiset. Jostain syystä¹¹⁰ vastaajien määrä putoaa huomattavasti viimeisen toiminnan suunnitteluun liittyvän näkökulman kohdalla ja eri vastausvaihtoehtojen prosentuaalinen jakautuminen poikkeaa kahden aikaisempaan näkökulmaan verrattuna. Erityisen tuen huomaaminen ja tukitoimiin ohjaaminen koetaan pääsääntöisesti kohtuulliseksi tai ainakin riittäväksi, ja riittämättömyys- ja ”ei lainkaan” -vaihtoehdot jäävät pienemmille prosenttiosuuksille.

Kyky ottaa erityinen tuki huomioon toiminnan suunnittelussa koetaan muihin kysymyksen näkökulmiin verrattuna tasaisemmin riittäväksi 37 %:ssa, kohtuulliseksi 28 %:ssa tai riittämättömäksi 33 %:ssa. Ei lainkaan -vastausvaihtoehto saa pienen 2 %:n osuuden kuten muissakin näkökulmissa. Erityisen tuen huomioon ottamisessa toiminnan suunnittelussa on huomattavasti enemmän riittämättömyyttä kuin kahden aikaisemman näkökulman kohdalla. Erityisen tuen huomioiminen toiminnan suunnittelussa on kuitenkin näistä kolmesta ainoa näkökulmasta, joka saa suurimman prosenttiosuuden ”riittävästi” -vaihtoehdon kohdalle. Muun kahden näkökulman suurimmat vastausprosentit ovat ”kohtuullinen” -vastausvaihtoehdon kohdalla. Erityistä tukea koskevan kysymyksen näkökulmia on tarkasteltu taulukossa 28.

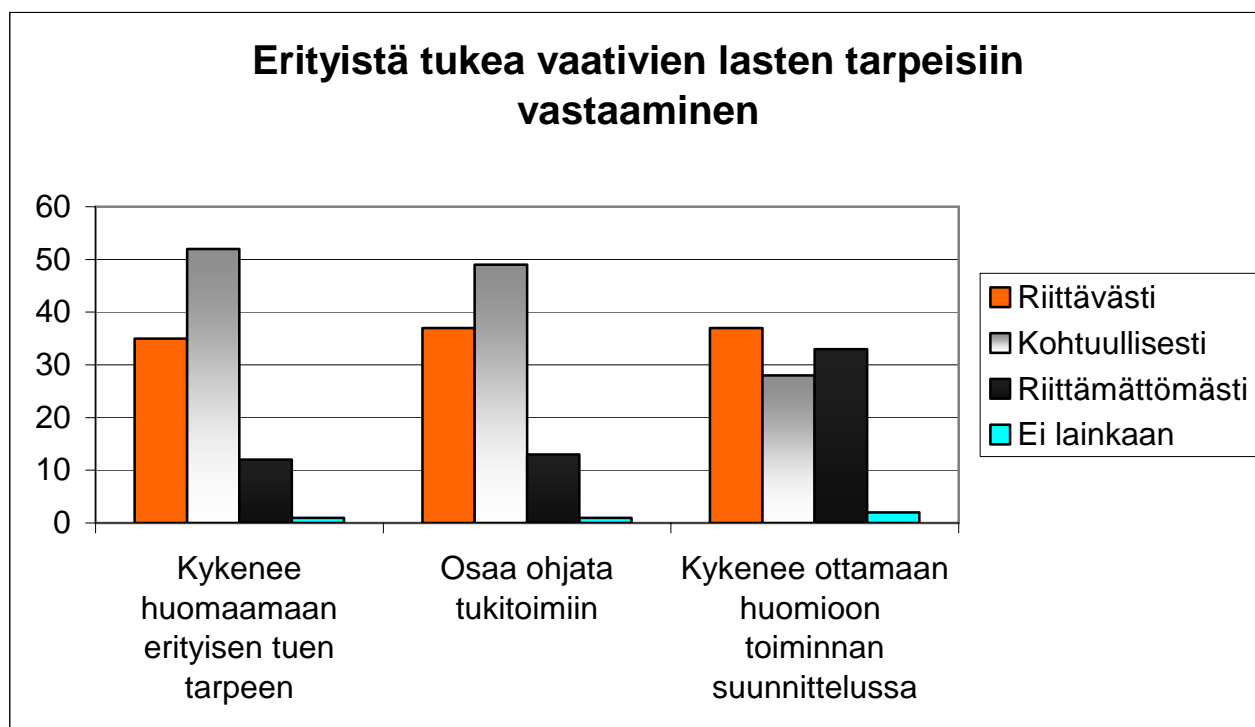
¹⁰⁹ Liite 29: Erityisen tuen tarpeen huomaaminen.

Liite 30: Lapsen ja/tai perheen tukitoimiin ohjaaminen.

Liite 31: Erityisen tuen tarpeen huomioiminen toiminnan suunnittelussa.

¹¹⁰ Syynä voi pitää esimerkiksi sitä, että kysymyksen kolmas vaihtoehto on ollut muita vaihtoehtoja vaikeampi vastata tai vastaamiseen on vaikuttanut vaihtoehdon sijaitseminen kysymyksen viimeisenä kohtana.

Taulukko 28. Eritystä tukea tarvitsevien lasten tarpeisiin vastaaminen

5.3 Yhteistyö

Yhteistyökumppanit. Tärkeimpiä yhteistyökumppaneita avoimia varhaiskasvatuspalveluja järjestäville tahoille olivat päivähoito, koulu, lastenneuvola ja esiopetus. Seurakunta mainittiin useissa vastauksissa. Paljon mainintoja saivat myös sosiaalityö, järjestöt ja nuorisotoimi sekä kasvatus- ja/tai perheneuvola. Lisäksi järjestävät tahot ilmoittivat avoimessa kysymyksessä tekevänsä yhteistyötä erilaisten projektien, Marttojen, yritysten (esim. lelu- ja vaatemyyjä), koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan, oppilaitosten ja liikunta- ja kulttuuripalvelujen sekä kylätoimikuntien kanssa.¹¹¹

Toimijoittain tarkasteltuna kuntien kolme tärkeintä yhteistyökumppania olivat päivähoito, seurakunta ja lastenneuvola. Seurakunnilla ne olivat päivähoito, koulu ja esiopetus. Järjestöt puolestaan ilmoittivat tärkeimpinä kumppaneina päivähoidon, seurakunnat ja koulut. Yksityiset yhteistyökumppanit olivat samassa järjestyksessä kuin järjestöillä.

Yhteistyömuodot. Kyselyn mukaan yhteistyötä tehdään ennen kaikkea toiminnasta tiedottamisessa ja yhteisten tilojen käytössä. Myös yhteistä toimintaa (juhlia, retkiä ja tapahtumia) järjestetään. Asiantuntijoiden luentoja järjestetään jonkin verran yhteistyössä, samoin toiminnan suunnittelua. Yhteistä koulutusta, kehittämistoimintaa ja toiminnan esittelyä on joissain kunnissa, kuten myös materiaalin lainausta. Toiminnalle haetaan yhteistyönä yhteisiä linjauk-

¹¹¹ Liite 32: Avoimia varhaiskasvatuspalveluja järjestävien tahojen tekemä yhteistyö.

sia ja periaatteita. Tilojen vuokrausta ja toiminnan arviointia yhdessä on edellisiä vähän vähemmän.¹¹²

Vastaajat saivat kertoa kysymyksen avoimessa osassa, mitä muuta toimintaa yhteistyönä järjestetään. Vastauksissa toistettiin samoja asioita, joita sisältyi jo kysymyksen valmiisiin vaihtoehtoihin. Niiden lisäksi yhteistyön muotoina mainittiin yksittäisinä vastauksina taloudellinen tukeminen, yhteinen varainhankinta, tilastointi, perheiden palvelutarpeen arviointi, päivähoidon uskontokasvatuksen tukeminen ja yhdessä neuvolan kanssa täytettävä lapsen 5-vuotislomake. Muutamana kerran mainittiin, että tietyn lapsen asioista käydään yhteistä keskustelua vanhempien ja eri toimijoiden kesken.

Koko kyselyn viimeisessä avoimessa kysymyksessä yhteistyöhön liittyvät maininnat olivat kolmanneksi suurin vastausluokka. Tähän luokkaan kuuluvissa vastauksissa korostettiin yhteistyön merkitystä, välttämättömyyttä ja tarvetta eri toimijatahojen välillä. Vastausten mukaan yhteistyön merkitys tulee muun muassa siitä, ettei toimintaa järjestetä eri toimijoiden taholta päällekkäisenä, toisaalta muiden tahojen järjestämä palvelu vähentää kunnan vastuuta ja paineita toiminnan järjestämiseen. Neljä vastaajaa kommentoi, että yhteistyö on tällä hetkellä hyvää ja sitä on tarpeeksi, viisi vastaajaa puolestaan, että yhteistyötä ei joko ole ollenkaan tai sitä tulisi nykyisestä huomattavasti lisätä. Jotkut vastaajista ilmoittivat, että sopiva malli yhteistyöhön on löytynyt ja se näkyy yhteisesti suunniteltuna, toteutettuna ja tiedotettuna toimintana.

”Toimintakalenteri kokoaa eri toimijoiden palvelut yhteiseen tiedotteeseen.”

”Olemme löytäneet kunnassamme oikeasti toimivaa yhteistyömallia eri toimijoiden kesken.”

”Pienessä kunnassa yhteistyö muiden toimijoiden kanssa on tärkeää, lähes välttämätöntä.”

”Yhteistyö eri toimijoiden kanssa korostuu, ettei tule päällekkäistä toimintaa.”

”Enemmän yhteistyötä eri sektorien kanssa, kaikkien tieto/taito tulee paremmin hyödynnettyä.”

”Kunnassamme ei ole tehty kovinkaan yhteistyötä muiden tahojen kanssa.”

”Tarvittaisiin enemmän yhteistä koordinointia eri toimijoiden välillä. Vaikka yhteistyötä on, kukin toimii pitkälti omista lähtökohdistaan. Yhteinen suunnittelu ja kuntalaisten mukaan ottaminen palvelujen rakentamisessa on tulevaisuuden haaste.”

Seudullista yhteistyötä tehtiin lähinnä järjestämällä yhteisiä tapaamisia ja koulutusta. Yhteinen toiminta ja toiminnan suunnittelu mainittiin myös useissa vastauksessa. Vastaajista 7 % ilmoitti, että heillä ei ole seudullista yhteistyötä (taulukko 29).

¹¹² Liite 33: Avoimia varhaiskasvatuspalveluja järjestävien tahojen keskinäinen yhteistyö.

Kysymykseen kuuluvassa avoimessa osiossa oli vähän vastauksia. Muutamia tai yksittäisiä mainintoja löytyi muun muassa seudullisesta hanke- ja verkostyöstä, yhteisistä hankinnoista ja palvelujen myynnistä (esimerkiksi erityislastentarhanopettaja) kuntarajojen yli. Yhdessä vastuksessa ilmoitettiin, että tietoinen seudullisen yhteistyön kehittäminen on aloitettu.

Järjestävistä tahoista erityisesti yksityiset palvelun tuottajat suunnittelevat toimintaa yhdessä. Seudullista yhteistyötä voi tarkastella eri järjestävien tahojen näkökulmasta liitteestä 32.

Taulukko 29. Seudullinen yhteistyö

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	Yhteinen koulutus / seminaarit	206	29 %					
2.	Yhteiset tapaamiset	216	30 %					
3.	Toiminnan suunnittelu	103	14 %					
4.	Yhteinen toiminta	122	17 %					
5.	Seudullista yhteistyötä ei ole	53	7 %					
6.	Jokin muu, mikä?	22	3 %					
	Yhteensä	722	100 %					

5.4 Valvonta, arviointi ja seuranta

Valvonta. Jos kunta valvoo yksityisiä avoimia varhaiskasvatuspalveluja, niin valvonta kuuluu lähinnä päivähoiton johtajalle tai ohjaajalle (taulukko 29). Joissain kunnissa valvonnasta vastaa perhepäivähoidon ohjaaja. Muutamissa tapauksissa sosiaalisihiteeri, päiväkodin- / päivähoitoyksikön johtaja tai leikkipuiston vastaava ohjaaja vastaavat valvonnasta.

Jokin muu -kysymyksen vastauksista kävi ilmi, että joissakin tapauksissa avoimien varhaiskasvatuspalvelujen valvonta ei kuulu kunnassa kenellekään tai valvontavastuuta ei ole määriteltä. Toisaalta ilmoitettiin, että kukin toimijataho valvoo itse omaa toimintaansa. Tällöin seurakunnissa valvovat omaa toimintaansa johtokunnat ja esimiehet, yhdistyksillä kattojärjestöt ja toiminnanjohtajat. Vastauksista löytyi vain yksi nimike, joka viittaa, että kyseisellä toimialueella on oma esimies, joka vastaa toiminnasta ja sen valvonnasta (ostopalvelu- ja leikki-toiminnan ohjaaja).

”Valvontavastuuta ei ole nimetty kenellekään liittyen muiden järjestämään avoimeen varhaiskasvatukseen eikä kunta valvo itse avoimia palvelujakaan.”

”Muiden tarjoamista palveluista en tiedä ja ainakaan toimenkuvani mukaan valvonta ei kuulu minulle. En kyllä tosin tiedä kenelle se kuuluu? Luulen, ettei näistä asioista ole edes keskusteltu viranhaltijatasolla.”

”Kunnassa ei ole määritelty yksityisten palvelujen valvontaa.”

”Seurakunta valvoo omaa toimintaansa, järjestötoiminta perustuu vapaaehtoisuuteen, siksi sitä ei varsinaisesti valvota.”

”En osaa sanoa.”

”Tehtävää ei ole määritelty kenellekään.”

”Jokainen valvoo itseään.”

Taulukko 30. Yksityisten avointen varhaiskasvatuspalvelujen valvonta kunnassa

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	Päivähoidon johtaja / ohjaaja	166	40 %					
2.	Perhepäivähoidon ohjaaja	10	6 %					
3.	Päiväkodin / päivähoitoyksikön johtaja	6	4 %					
4.	Leikkipuiston vastaava ohjaaja	2	2 %					
5.	Jokin muu, kuka?	79	48 %					
	Yhteensä	163	100 %					

Valvonnan menetelmät. Valvonnassa useimmiten käytettyjä menetelmiä tai työtapoja (taulukko 31) ovat dokumentointi, toimintakertomukset ja -suunnitelmat sekä aloituskeskustelut ja -tarkastukset. Seurantakäynnit yhden tai useamman kertaa vuodessa mainittiin vastauksissa. Jokin muu -kohdassa eniten mainintoja oli yhteisistä neuvotteluista ja tapaamisista. Yksittäisinä kommentteina olivat esimerkiksi puhelinkeskustelut, vapaamuotoiset kohtaamiset, vierailut, ohjausryhmätyöskentely ja raportointi.

Taulukko 31. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen valvonnassa käytetyt menetelmät tai työtavat

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	Aloituskeskustelu ja -tarkastus	55	18 %					
2.	Seurantakäynti (1 krt / vuosi)	34	11 %					
3.	Seurantakäynti (2 krt tai enemmän/ vuosi)	31	10 %					
4.	Dokumentointi	80	26 %					
5.	Toimintakertomus ja -suunnitelma	71	23 %					
6.	Jokin muu, mikä?	38	12 %					
	Yhteensä	309	100 %					

Tilastointi ja seuranta. Palveluja käyttävien lasten määrä oli avoimia varhaiskasvatuspalveluja järjestävillä tahoilla ensisijainen (16 %) tilastoitava ja seurattava asia. Toiseksi tilastoidaan käyntikertojen määrää (12 %) ja kustannuksia (12 %). Myös palveluja käyttävien aikuisten määrää (11 %), ryhmien lukumäärää (11 %), käyttökertojen kokonaismäärää (10 %), lasten ikää (10 %) ja lasten samanaikaista lukumäärää (9 %) seurataan. Vähemmälle huomiolle jäivät eri asuinalueiden käyttäjämäärien (4 %) ja erityistä tukea tarvitsevien lasten määrän tilastointi (2 %). Muissa tilastoitavissa asioissa (1 %) mainittiin muun muassa asiakaspalautte kaikkien järjestävien tahojen kohdalla. Yksittäisissä vastauksissa mainittiin myös tilastoitavan ja seurattavan käyntejä päiväkodeissa, toiminnan sisällöllisiä aiheita, vetäjien taustatietoja, toiminnan näkyvyyttä mediassa ja työssä oppimisen tehtäviä. Myös jäsenmaksujen maksaneiden määrää ja kurssipäiviä tilastoidaan.

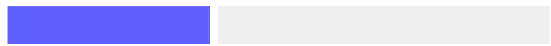
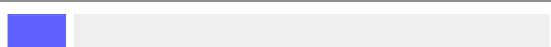

Kaikki toimijat seuraavat ensisijaisesti palveluja käyttävien lasten määrää. Kunnilla käyntikertojen kokonaismäärä on seuraavaksi tärkein tilastoitava asia. Seurakunnat ovat kiinnostuneita ryhmien lukumääristä. Järjestöt puolestaan palveluja käyttävien aikuisten määristä. Yksityiset seuraavat kustannuksia ja lasten samanaikaista lukumäärää.¹¹³

Arviointi. Arviointitietoa palautteen muodossa kerätään säännöllisesti lähinnä aikuisasiakkailta ja henkilökunnalta. Lapsilta palautetta kerätään vähemmän ja yhteistyökumppaneilta harvoin. Muina palautteen keräämisen tahoina mainitaan lasten vanhemmat ja johtokunnat (taulukko 31). Järjestöt ja yksityiset palvelujen tuottajat keräävät kuntia ja seurakuntia enemmän lapsilta palautetta.¹¹⁴

¹¹³ Liite 35: Tilastot ja seuranta.

¹¹⁴ Liite 36: Palautteen kerääminen toimijatahoittain eriteltyinä.

Taulukko 32. Palautteen kerääminen

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	Lapsilta	143	24 %					
2.	Aikuisasiakkailta	221	38 %					
3.	Yhteistyökumppaneilta	55	9 %					
4.	Henkilökunnalta	161	28 %					
5.	Joltain muulta taholta, keneltä?	7	1 %					
	Yhteensä	587	100 %					

5.5 Toimintamuotojen määritelmät

Kyselyssä kuntia pyydettiin arvioimaan, mitkä avointen varhaiskasvatuspalvelujen selvitykseen kootuista toimintamuotojen nimikkeistä ja määritelmistä vastasivat kunnan alueella käytettyjä vai käytetäänkö toiminnasta jotain muuta nimikettä ja määritelmää. Nimikkeitä ja määritelmiä kysyttiin, koska avoimista varhaiskasvatuspalveluista on käytössä monia erilaisia käsitteitä. Tavoitteena oli saada selville kyetäänkö selvityksen avulla luomaan yhtenäisiä valtakunnallisesti hyväksyttäviä ehdotuksia toimintamuotojen nimikkeistä ja määritelmistä.

Toimintamuotojen nimikkeet ja määritelmät muodostettiin monitahoisesti. Ensin käytiin keskusteluja avoimen varhaiskasvatuksen selvityksen työryhmän¹¹⁵ kanssa millaisia avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin liittyviä nimikkeitä ja määritelmiä työryhmän jäsenillä oli tiedossa. Toiseksi käytettiin hyväksi Sosiaalhallituksen 1980-luvulla julkaistuja toimintamuotoja ja niiden määritelmiä. Kolmanneksi tietoa kerättiin SOCCA:n avoimet varhaiskasvatuspalvelut –verkoston¹¹⁶ tapaamisissa. Nimikkeitä ja määritelmiä etsittiin myös kuntien www-sivuilta. Lisäksi hyödynnettiin Oulun yliopistossa vuosina 1997–2000 Päivähoidon laatuprojektissa muodostuneen laatuverkoston¹¹⁷ ja sosiaali- ja terveysministeriön rahoittaman Valoa I –hankkeen kuntaverkoston¹¹⁸ osaamista.

Kunkin toimijatahon¹¹⁹ oli mahdollista vastata kysymykseen omasta näkökulmastaan. Kunnan alueelta saattoi siis tulla neljä vastausta ja monia kunkin toimijatahon käyttämiä nimikkeitä ja määritelmiä. Siksi tässä koosteessa olevien mainintojen lukumäärä ei ole sama kuin vastanneiden kuntien lukumäärä.

Nimikkeiden ja määritelmien vastaavuudet liittyvät siihen millaista toimintaa kunnat, seurakunnat, järjestöt ja yksityiset tahot järjestävät. Kyselyn mukaan *kunnissa* on eniten kerhotoi-

¹¹⁵ Kuntaliitto, Mannerheimin Lastensuojeluliitto, Kirkkohallitus, sosiaali- ja terveysministeriö, Stakes, SOCCA.

¹¹⁶ Avoimet varhaiskasvatuspalvelut -verkostoon kuuluvat pääkaupunkiseudun neljän kunnan (Espoo, Helsinki, Kauniainen, Vantaa) avoimista varhaiskasvatuspalveluista vastaavat työntekijät. Verkoston tavoitteena on tehdä seudullista yhteistyötä avointen varhaiskasvatuspalvelujen toimintaan ja kehittämiseen liittyen sekä seurata avointen varhaiskasvatuspalvelujen tilannetta ja kehittymistä kuntien ja valtakunnan tasolla.

¹¹⁷ Laatuverkoston verkostoon kuuluu 22 kuntaa ympäri Suomea.

¹¹⁸ Valoa -verkostoon kuuluu 11 kuntaa ympäri Suomea.

¹¹⁹ Kunta, seurakunta, järjestö, yksityinen.

mintaa ja seuraavaksi eniten avointa päiväkotitoimintaa, leikkikenttätöimintää sekä perheryhmiä.¹²⁰ Samoin kunnissa on vastaavuuksia nimikkeissä ja määritelmässä kerhotoiminnan (69 vastaavuusmainintaa), avoimen päiväkotitoiminnan (49 vastaavuusmainintaa), perheryhmien (37 vastaavuusmainintaa) sekä leikkipuisto-/ leikkikenttätöiminnan (36 vastaavuusmainintaa) osalta.

Seurakunnat järjestävät useimmiten päiväkerhoja, perhekerhoja, kerhoja ja avointa päiväkerhotoimintaa. Myös suurin vastaavuus oli päiväkerhotoiminnassa (155 vastaavuusmainintaa). Seuraavina tulivat perhekerhotoiminta (116 vastaavuusmainintaa), kerhotoiminta (47 vastaavuusmainintaa) ja avoin päiväkotitoiminta / avoin (päivä)kerhotoiminta (46 vastaavuusmainintaa).

Järjestöt tarjoavat eniten perhekahvilatoimintaa, kerhotoimintaa, perhekerhoja ja lapsiparkkitoimintaa. Vastaavuudet liittyivät samoin perhekahvilatoimintaan (76 vastaavuusmainintaa), kerhotoimintaan (47 vastaavuusmainintaa) ja perhekerhoihin (25 vastaavuusmainintaa). Leikkipuisto-/leikkikenttätöiminta sai (21 vastaavuusmainintaa).

Yksityiset palvelun tuottajat keskittyvät useimmiten kerhopalveluihin, puistotätöimintaan ja perhekahvilatoimintaan. Vain hyvin harvalta yksityisiä avoimia varhaiskasvatuspalveluja tuottavalta taholta saatiin vastaavuusvastauksia, mutta eniten vastaavuusmainintoja oli kuitenkin kerhotoiminnalla (7 mainintaa) ja perhekahvilatoiminnalla (6 mainintaa).

Jotkut avointen varhaiskasvatuspalvelujen toimintamuodot olivat selkeästi sellaisia, joiden määritelmä vastaa kyselyssä ollutta ja joista käytetään samaa nimikettä monen kunnan alueella. Perhekeskustöiminnasta ei kyselyssä tullut esiin mitään muuta käytettyä nimikettä. Samoin lähes samaa mieltä oltiin päiväkerhoista (1 muu nimike), puistotädeistä (2 muuta nimikettä) ja leikkipuistoista/ leikkikentistä (3 muuta nimikettä). Lapsiparkista ja perheryhmästä käytetään molemmista viittä muuta nimikettä ja perhekahvilasta kuutta muuta. Eniten muita nimikkeitä oli puolestaan käytössä asukaspuistosta (16 nimikettä), kerhosta (9 nimikettä) ja avoimesta päiväkodista/ avoimesta (päivä)kerhosta (8 nimikettä).

Seuraavassa on esitelty jokaisen kyselyssä olleen toiminnan nimike ja määritelmä. Tekstissä avataan vastaavuuksien lukumäärät yhteensä ja eri järjestävän tahon mukaan. Muut kustakin toiminnasta käytetyt nimet sekä niiden lukumäärät löytyvät liitteestä 8.

Asukaspuisto (Invånarpark): Tarjoaa valvottua aamu- ja iltapäivätöimintää koululaisille. Lisäksi asukaspuistot ovat alle kouluikäisten lasten ja perheiden kohtaamispaikkoja, joissa on mahdollista osallistua ohjattuun töimintaan sisällä ja ulkona. Vanhemmat ja muut aikuiset osallistuvat töiminnan suunnitteluun ja toteutukseen.

Asukaspuistoista saatiin yhteensä 22 vastaavuusmainintaa. Kunnista 11, seurakunnista 5, järjestöistä 4 ja yksityisistä tahoista 2 vastasivat, että töiminnasta käytetty nimike ja määritelmä vastaavat kuntien alueella käytettyjä.

Avoim päiväkotitoiminta / Avoin päiväkerho (Öppet daghem / Öppen dagklubb): Lapset osallistuvat töimintaan oman aikuisen kanssa. Töiminta voi olla kohdennettua tietyille ikäryhmälle. Avointa päiväkodit voivat toimia tavallisten päiväkotien yhteydessä omina ryhminään. Töiminta on useimmiten maksutonta.

¹²⁰ Ks. selvityksen kysymys 11.

Nimikettä ja määritelmää avoin päiväkotiki tai avoin (päivä)kerho käyttää 49 kuntaa, 46 seurakuntaa, 7 järjestöä ja 3 yksityistä. Yhteensä 106 maininnasta 95 (n. 90 %) tuli siis kunnista tai seurakunnista.

Kerho (Klubb): *Kerhotoiminnassa voi painottaa tiettyä osa-alueita ja se on useimmiten maksullista. Toiminta noudattelee yleensä koulujen toiminta-aikoja. Kerhoihin lapset osallistuvat yksin.*

Tähän määritelmään tuli eniten mainintoja (169). Kunnista 69, seurakunnista 47, järjestöistä 47 ja yksityisistä 7 vastasivat, että nimike ja määritelmä vastaavat heidän omaansa.

Päiväkerho (Dagklubb): *Seurakuntien päiväkerhot ovat kirkon toimintaa 3-6-vuotiaiden lasten parissa. Päiväkerhossa tuetaan lapsen kokonaisvaltaista kasvua. Päiväkerhossa toimitaan lasten, vanhempien ja työntekijöiden välisessä kumppanuudessa.*

Toiseksi eniten mainintoja (168) sai päiväkerho. Päiväkerhon nimikkeellä olevaa toimintaa on eniten seurakunnissa (155 mainintaa). Kunnista 9 ja järjestöistä 4 mainitsivat, että määritelmä ja toiminta vastaavat kunnan alueella käytettyä.

Lapsiparkki (Barnpark): *Lapsiparkkiin vanhemmat voivat jättää lapsen tilapäisesti hoitoon muutamaksi tunniksi. Toiminta on usein maksullista. Lapsiparkki voi toimia joka päivä tai vain muutamana päivänä viikossa.*

Lapsiparkki nimikkeeseen ja määritelmän vastaavuuteen saatiin 61 mainintaa. 29 kuntaa, 10 seurakuntaa, 9 järjestöä ja 3 yksityistä mainitsi, että nimike ja määritelmä vastaavat kunnan alueella käytettyjä.

Leikkipuisto/Leikkikenttä (Lekpark / Lekplats): *Leikkipuistoissa järjestetään ohjattua toimintaa kaikenikäisille lapsille. Lapsi voi osallistua toimintaan vanhemman kanssa tai ilman vanhempaa. Toiminnan aikana lapsilla on mahdollisuus joko ilmaiseen tai maksulliseen välipalaan tai lapset voivat syödä omia eväitään.*

Leikkipuistoista oli 68 vastaavuusmainintaa. Kunnista 36, seurakunnista 11 ja järjestöistä 21 käyttävät tätä nimikettä ja määritelmää.

Perhekahvila (Familjecafe): *Kaikille lapsiperheille tarkoitettua toimintaa. Jotkut perhekahvilat syntyvät vanhempien omasta aloitteesta ja toimivat vapaaehtoisvoimin. Kahvilassa tarjotaan vanhemmille tukea ja tietoa (esim. vanhempien toiveiden mukaisia asiantuntijoita) sekä toimintamahdollisuuksia. Lapsilla on samaan aikaan mahdollisuus sosiaalisiin kontakteihin muiden ikäistensä kanssa. Perhekahvilat toimivat useimmiten kerran viikossa.*

Perhekahvilan nimikkeeseen ja määritelmän vastaavuuteen saatiin 130 mainintaa. 24 kunnan, 24 seurakunnan, 76 järjestön ja 6 yksityisen tahon mukaan nimike ja määritelmä vastaavat kunnan alueella käytettyjä.

Perhekerho (Familjeklubb): *Avoimia kerhoja, joihin koko perhe voi osallistua. Kerhoissa tarjotaan vanhemmille tukea ja tietoa (esim. vanhempien toiveiden mukaisia asiantuntijoita) sekä toimintamahdollisuuksia. Lapsilla on samaan aikaan mahdollisuus sosiaalisiin kontakteihin muiden ikäistensä kanssa. Perhekerhoja voidaan järjestää useamman kerran viikossa.*

Perhekerho –toiminnasta oli 164 vastaavuusmainintaa. Tällä nimikkeellä ja määritelmällä toimintaa on eniten seurakunnissa (116 mainintaa). Lisäksi kunnista 22, järjestöistä 25 ja yksityisistä 1 vastasivat, että nimike ja määritelmä vastasivat kunnan alueella olevaa toimintaa.

Perheryhmä (Familjegrupp): *Ovat suljettuja ryhmiä pienten lasten perheille, jotka kaipaavat tukea arkeensa. Osallistujat tulevat toimintaan useimmiten jonkin ammatillisen tahon (neuvola, sosiaalityöntekijä tms.) saattelemina. Aikuiset ja lapset osallistuvat toimintaan yhdessä. Tavoitteena on tukea vanhempia lapsiperheiden arkeen liittyvissä käytännön taidoissa ja tiedoissa sekä auttaa ryhmän vanhempia verkostojen luomisessa.*

Perheryhmiin tuli yhteensä 63 mainintaa: kunnista 37, seurakunnista 12, järjestöistä 13 ja yksityisistä 1 vastasivat, että nimike ja määritelmä vastasivat kunnan alueella tarjottavan toiminnan nimeä ja määritelmää.

Perhekeskus (Familjecentral): *Toiminta on tarkoitettu kaikille lapsiperheille. Lähtökohtana on, että toiminta alkaa jo neuvolassa ensimmäistä lasta odotettaessa ja jatkuu lapsen kasvaessa muissa peruspalveluissa. Työ on ennalta ehkäisevää varhaista tukea tarjoavaa ja perhelähtöistä. Perhekeskuksen toimintamalli perustuu kumppanuuteen. Se kokoaa alueella olevat perheiden palvelut toimijaverkoksi.*

Tähän saatiin yhteensä vain 23 vastaavuusmainintaa. Kunnista 15, seurakunnista 3 ja järjestöistä 5 vastasivat, että nimike ja määritelmä ovat samat kuin kunnan alueella käytetyt.

Puistotädit (Parktant): *Puistotätitoiminta on pääsääntöisesti yksityistä päivähoidtoa muutamman tunnin päivässä. Puistotädit voivat itse valita keitä he ottavat mukaan lapsiryhmäänsä. Toiminta on tarkoitettu lähinnä alle 4-vuotiaille ja lapsi osallistuu toimintaan yksin.*

Puistotätitoimintaan saatiin 21 mainintaa. Kunnista 10, seurakunnista 5, järjestöistä 5 ja yksityisistä 1 vastasivat, että nimike ja määritelmä ovat samat kuin kunnan alueella.

Selvityksen tulosten pohjalta johdetut ehdotukset avointen varhaiskasvatuspalvelujen toimintamuodoista ja määritelmistä esitetään luvussa 7.

6 Avointen varhaiskasvatuspalvelujen kehittäminen

6.1 Kehittämistarpeet

Avointen varhaiskasvatuspalvelujen kehittämistarpeita koskeva kysymys sisälsi 20 kohtaa. Vastaukset ryhmiteltiin seitsemään teemaan. Ryhmittelyn mukaan vahvimmin esille nousi tarve kehittää avointen varhaiskasvatuspalvelujen lainsäädäntöä, yhteistyötä sekä lasten ja vanhempien osallisuutta ja vaikuttamista. Pedagogiikan ja erityisen tuen kehittämistä pidettiin myös tärkeinä. Jotkut vastaajista mainitsivat, että avoimia varhaiskasvatuspalveluja tulisi kehittää niin, että ne korvaisivat päivähoidon kokopäivä- tai osapäivähoidon tarpeen.

- 1) *Lainsäädännön kehittäminen (24 %)* sisältää lapsiryhmän koon, henkilöstömitoituksen ja henkilöstörakenteen määrittelemisen laissa sekä valtakunnalliset tilaohjeet.

- 2) *Yhteistyön kehittämisessä* (20 %) huomioidaan eri järjestävien tahojen palvelujen päällekkäisyyden vähentäminen, yhteistyön lisääminen palvelujen tarjoajien kesken, yhteistyön lisääminen kuntien kesken sekä kolmannen sektorin kanssa.
- 3) *Osallisuuden ja vaikuttamisen lisääminen* (20 %) käsittää lasten ja vanhempien mahdollisuuden vaikuttaa toiminnan sisältöön, vanhempien omaehtoisen toiminnan lisäämisen sekä toiminnan sisältöjen kehittämisen vastaamaan paremmin asiakkaiden tarpeita.
- 4) *Pedagoginen kehittäminen* (17 %) tarkoittaa yksikön toimintasuunnitelman laatimista ja avointen varhaiskasvatuspalvelujen pedagogisen perustan vahvistamista sekä leikin näkemistä pedagogisesti ohjattuna toimintana.
- 5) *Erityisen tuen kehittämiseen* (15 %) sisältyy maahanmuuttajaperheiden huomioiminen, lasten erityisen tuen tarpeet sekä matalan kynnyksen tuen ja avun saaminen.
- 6) *Koko- tai osapäivähoidon korvaaminen* avoimilla varhaiskasvatuspalveluilla (4 %).
- 7) *Muut yksittäiset maininnat* koskevat kunnan itsensä laatimaa henkilöstömitoitusta ja ryhmäkokoja sekä perhetyön kehittämistä, pikkulapsiperheiden tukemista, palvelujen lisäämistä ja yhtenäisiä pelisääntöjä kunnan sisällä.

Taulukko 33. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen kehittäminen

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	Lainsäädäntö	746	24 %					
2.	Yhteistyön kehittäminen	627	20 %					
3.	Osallisuus / vaikuttaminen	622	20 %					
4.	Pedagogiikan kehittäminen	518	17 %					
5.	Erityinen tuki	481	15 %					
6.	Korvaa osan kokopäivähoidosta / kokopäivähoidon tarpeesta	112	4 %					
7.	Jotain muuta, mitä?	7	0 %					
	Yhteensä	3 113	100 %					

Myös kyselyn lopussa olleessa avoimessa kysymyksessä tuli eniten kommentteja avointen varhaiskasvatuspalvelujen kehittämiseen tai kehittämisen systemaattisen lisäämiseen eri tavoin (N=35). Vastaajien mukaan palvelua tulee lisätä ja laajentaa sekä kehittää erilaisia toimintamuotoja. Kehittämistä tulisi tehdä hallitusohjelman mukaisesti. Avoimia palveluja tulisi vastausten mukaan kehittää vaihtoehdoksi koko- ja/tai osapäivähoidolle tai muun päivähoidon tueksi. Tämän edellytyksenä koetaan kuitenkin tarpeelliseksi kehittää tiloja, toimintavälineitä,

sopivia aukioloaikoja, pedagogisen toiminnan vahvistamista, henkilöstön mitoituksia, kelpoisuuksia ja koulutusta sekä palvelujen sijaitsemista lähellä kotia.

Kehittämisessä tulisi huomioida paikalliset olosuhteet, koko perheen näkökulma ja lisätä toiminnassa vanhemmuuden tukemista. Vastausten mukaan avoimet palvelut tulisi lisätä lakiin subjektiivisena oikeutena vanhemmille silloin kun he eivät ole työssä tai opiskelemissa. Yksi vastaaja toivoi selkeätä ohjausta avoimiin palveluihin ja muutama vastaaja kunnille velvoitetta järjestää palvelua joko omana toimintanaan tai yhteistyössä muiden tahojen kanssa. Yksi vastaaja toivoi, että avoimille varhaiskasvatustoiminnalle ei aseteta normeja. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen asema ja profiili kaipaa kohentamista. Vastauksissa kommentointiin myös resursoinnin lisäämisen puolesta. Valtakunnallisia ja paikallisia kehittämishankkeita toivottiin avointen palvelujen kehittämiseksi.

”Toiminnan tulee tarjota laadukasta varhaiskasvatusta ja korvata osa kokopäivähoidon tarpeesta.”

”Kolmannelle sektorille jos ei aivan lain vaatimusten mukaista toimintaa niin ainakin selvä ohjeistus henkilöstöstä, ryhmäkoosta jne.”

”Avoimia palveluja tulee lisätä tulevaisuudessa.”

”On tärkeää, että avoimissa palveluissa on laadukas henkilökunta, tilat ja toimintavälineet, vain siten se voi olla vaihtoehto kokopäiväiselle päivähoidolle.”

”Jokin porkkana toiminnan järjestämiseksi olisi paikallaan.”

”Avoimia varhaiskasvatuspalveluja tulee kehittää niin, että koko perhe saa tarvitsemansa tukea.”

”Tulee kehittää selkeä ohjaus ja valvontajärjestelmä. Lisäksi tulee laatia jonkinlainen velvoite niiden järjestämiseksi kuntiin.”

”Toimipaikkojen tulee sijaita lähellä koteja, niin että kotona pieniä lapsia hoitava vanhempi voi todella päästä toiminnan pariin.”

6.2 Kehittämishankkeet

Vastaajia pyydettiin listaamaan kunnan alueella viimeisten viiden vuoden aikana olleet avointen varhaiskasvatuspalvelujen kehittämishankkeet. Vastauksissa mainittiin kaikkiaan 102 kehittämishanketta. Avoin varhaiskasvatustoiminta oli hankkeen nimessä viisi kertaa. Pyydettyistä hankekuvauksista ei voinut kaikissa tapauksissa päätellä hankkeen tarkkaa kohdentamista, tavoitteita tai järjestäjätahoa. Tämä seikka vaikeutti osittain hankkeiden luokittelua.

Hankkeiden tavoitteita tarkasteltaessa vain nämä viisi hanketta keskittyvät kohdennetusti avointen varhaiskasvatuspalvelujen kehittämiseen. Avoimiin palveluihin kohdennettujen hankkeiden kehittämisteemoina olivat avoimen varhaiskasvatustoiminnan käynnistäminen, yhteisten tavoitteiden tai kehittämislinjauksien laatiminen toiminnalle ja vaihtoehtona toimiminen muulle päivähoidolle. Muutamassa hankkeessa avoimet varhaiskasvatuspalvelut oli ilmoitettu liittyvän tai olevan osa muuta hanketta.

Hankkeiden ilmoitetuissa tavoitteissa tietyt teemat näyttäytyivät vahvasti. Hankkeiden tavoitteet liittyivät useimmiten lapsi- ja perhepalvelujen kehittämiseen (N=31) tai erilaisen yhteistyön kehittämiseen (N=27). Yhteistyötä ja verkostoitumista haluttiin kehittää seudullisesti, moniammatillisesti (N=19) ja poikkihallinnollisesti. Lisäksi yhteistyön ja kasvatuskumppanuuden kehittäminen vanhempien kanssa mainittiin muutamia kertoja (N=5).

Hankkeiden tavoitteista monet liittyivät varhaiseen tukemiseen ja puuttumiseen (N=18), perheiden ja vanhemmuuden tukemiseen ja vahvistamiseen (N=18) sekä perheiden hyvinvoinnin lisäämiseen (N=6). Varhaiskasvatukseen liittyvät tavoitemaininnat viittasivat useimmiten erityispäivähoitoon, varhaiskasvatussuunnitelmaan (vasu) ja perhepäivähoitoon. Yksittäisinä varhaiskasvatustoiminnan kehittämisen tavoitteina mainittiin uusien ja yhtenäisten toiminnan käytäntöjen ja linjausten luominen, laadun kehittäminen, kehittämisverkoston aikaan saaminen, lapsen varhaisen kehityksen mallin luominen, monikulttuurisuus ja seudullisen kehittämisyksikön perustaminen. Vastauksissa oli muutamia mainintoja leikin ja leikkiympäristön kehittämisestä.

Vähäisempiä mainintojen määriä kehittämishankkeiden tavoitteista löytyi henkilöstön osaamisen ja asiantuntijuuden kehittämisestä, taideaineista ja asiakkaiden osallisuuden kehittämisestä. Muutama maininta liittyi uskontokasvatukseen ja pyhäkoulutoimintaan.

Hankkeiden vastuutahona kehittämishankke kuvauksissa ilmoitettiin useimmiten kunta tai kunnat (75). Useimmissa tapauksissa hankkeen vastuutahona oli jokin kunnan toimialue yksinään, esimerkiksi päivähoito, perusturvalautakunta, perheneuvola, kulttuuri-, terveys-, sivistys- ja sosiaalitoimi tai lapsiperhepalvelut. Kunnan eri toimijoiden välinen sisäinen yhteistyö näkyi vastauksissa vähän. Kunnan sisäisestä yhteistyöstä löytyi viittauksia päivähoidon ja sosiaalityön, perusturvan ja koulutoimen sekä neuvolan ja päivähoitoyksikön välillä. Kunta tai kunnat olivat yhteistyötoimijoina kehittämishankkeissa eniten sosiaalialan osaamiskeskusten kanssa. Vain yksi maininta kustakin oli kunnan tai kuntien yhteistyöstä järjestön, ammattikorkeakoulun tai seurakunnan kanssa.

Järjestö oli ainoana vastuutahona hankkeissa 18 kertaa, seurakunta viisi ja sosiaalialan osaamiskeskus kolme kertaa. Ammattikorkeakoulu mainittiin ainoana vastuutahona kerran. Järjestöllä oli yhteistyötä seurakunnan kanssa yhdessä vastauksessa, seurakunnalla kaksi mainintaa ammattikorkeakoulun kanssa tehtävästä hankkeesta ja ammattikorkeakoululla yksi maininta hankkeesta, jossa yhteistyökumppanina on kunnasta terveydenhuolto, sosiaalityö ja opetus-toimi. Kaiken kaikkiaan eri järjestäjätahojen välinen yhteistyö hankkeiden vastuutahoina näyttäytyi vähäisenä.

7 Ehdotukset avoimen varhaiskasvatuksen määritelmiksi ja toimintamuodoiksi

Selvityksen yhtenä tavoitteena oli selkiyttää ja tehdä ehdotuksia avoimen varhaiskasvatuksen toimintamuodoista ja määrittelmästä. Selvityksen tulosten pohjalta esitetään leikkitoimintakäsitteen korvaamista avoin varhaiskasvatus -käsitteellä. Lisäksi tehdään ehdotus avoimen varhaiskasvatuksen yleisestä määrittelystä sekä toimintamuotojen uudesta jaottelusta ja niiden määrittelmästä.

Yhteinen valtakunnallinen määrittely helpottaisi avoimen varhaiskasvatustoiminnan aseman muotoutumista yhdeksi tärkeäksi osaksi varhaiskasvatuspalveluja, selkeyttäisi sen roolia suhteessa muihin avoimiin lapsi- ja perhepalveluihin sekä edistäisi myös ammattilaisten välistä dialogia, toiminnan kehittämistä ja valtakunnallista tilastointia.

Toimintamuotojen määrittelytyö on ollut monesta syystä varsin hankalaa¹²¹, muun muassa siksi, että eri järjestäjillä on samalla nimikkeellä erilaista toimintaa. Selvitykseen liittyvässä kyselyssä esillä olleiden avointen varhaiskasvatuspalvelujen toimintamuotojen joukossa oli myös sellaisia, jotka eivät lähtökohdiltaan ja tavoitteiltaan ole varhaiskasvatuspainotteisia, eivätkä siten myöskään ole osa avointa varhaiskasvatustoimintaa.

Seuraavassa lapsille ja perheille suunnatut avoimet palvelut on jaoteltu *avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin* sekä *muihin avoimiin lapsi- ja perhepalveluihin*. Jaottelun perusteena käytetään toiminnan kohdentumista varhaiskasvatukseen.

7.1 Avoin varhaiskasvatus

Avoin varhaiskasvatus -käsitettä ei ole nykyisessä päivähoitolaissa. Laissa puhutaan leikki-toiminnasta, joka määritellään yhdeksi päivähoiton muodoksi. Leikkitoiminta-käsitteen tilalle on käytännössä viime vuosina muotoutunut käsite avoin varhaiskasvatus, joka ehdotetaan otettavaksi käyttöön leikkitoiminta-käsitteen tilalle.

Avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa toiminnan fokus ja tavoitteet ovat varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksella¹²² tarkoitetaan sitä suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa ja vuorovaikutusta, joka koostuu lapsen hoidosta, kasvatuksesta ja opetuksesta. Lähtökohtana on kasvatustieteelliseen ja laaja-alaiseen, monitieteiseen tietoon ja tutkimukseen sekä pedagogisten menetelmien hallintaan perustuva kokonaisvaltainen näkemys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta.

¹²¹ Katso luku 8, kohta Käsitteet.

¹²² Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Stakes, oppaita 56: 2005.

Ehdotus avoimen varhaiskasvatuksen määritelmäksi:

Avoim varhaiskasvatus on yksi varhaiskasvatuksen toimintamuodoista. Sen tarkoituksena on tarjota varhaiskasvatusikäisille lapsille ohjattua ja valvottua, säännöllistä, suunnitelmallista, tavoitteellista ja monimuotoista varhaiskasvatustoimintaa. Avoin varhaiskasvatus tarjoaa sosiaalisia kontakteja, kohtaamispaikkoja ja tukea myös pienten lasten vanhemmille ja muille lapsia hoitaville aikuisille.

Avoimen varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat varhaiskasvatuksen avoin toiminta, varhaiskasvatuksen kerhotoiminta, varhaiskasvatuksen puistotoiminta ja muu avoin varhaiskasvatustoiminta. Toiminnan toteuttamisessa on tärkeää joustavuus, universaalisuus ja avoimuuden periaate sekä alueellisten ja paikallisten tarpeiden huomiointaminen.

Kunnan järjestämää tai hankkimaa avointa varhaiskasvatusta ohjaa päivähoidon lainsäädäntö. Sisällöllistä kehittämistä ohjaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Muussa kuin kunnan järjestämässä avoimessa varhaiskasvatuksessa voidaan soveltaa edellä mainittua ohjausta.

Avoimen varhaiskasvatuksen toiminta on joko maksutonta tai siitä peritään kohtuullinen maksu. Maksu ei kuitenkaan saa muodostua esteeksi toimintaan osallistumiselle. Tilat, toimintaympäristö ja -välineet ovat laadukkaita, turvallisia ja toimintaan sopivia.

Avoimet varhaiskasvatuspalvelut voidaan jaotella järjestäjätahon mukaan *kunnan järjestämään palveluun ja muun kuin kunnan järjestämään palveluun*. Kuntien lisäksi avointa varhaiskasvatuspalvelua voivat tuottaa seurakunnat, järjestöt tai yksityiset tahot.

Avoim varhaiskasvatus kunnan järjestämänä palveluna:

Kunnan järjestämä tai hankkima avoin varhaiskasvatuspalvelu voi toteutua avoimena toimintana, varhaiskasvatuskerhona, varhaiskasvatuksen puistotoimintana tai muuna avoimena varhaiskasvatuksena. Toiminnassa ensisijaisena tavoitteena on lapsen varhaiskasvatuksen tukeminen. Tilat ovat usein esimerkiksi päiväkodin tilojen yhteydessä tai muuten avoimeen varhaiskasvatustoimintaan soveltuvat tilat. Kunnallista avoimen varhaiskasvatuksen toimintaa ohjaa päivähoidon lainsäädäntö.

Avoim varhaiskasvatus muuna kuin kunnan järjestämänä palveluna:

Muu kuin kunnan järjestämä avoin varhaiskasvatuspalvelu on seurakunnan, järjestön tai yksityisen tahon toteuttamaa toimintaa. Toiminta toteutuu samanlaisin toimintamuodoin ja tavoittein kuin kunnan järjestämä avoin varhaiskasvatustoiminta. Palvelulla on usein oma toimintatila tai se voidaan järjestää myös muiden järjestäjien tiloissa. Muun kuin kunnan järjestämässä avoimessa varhaiskasvatuksessa voidaan soveltaa päivähoidon lainsäädäntöä ja sisällön kehittämisen ohjausta.

Ehdotus avoimen varhaiskasvatuksen toimintamuodoiksi:

- varhaiskasvatuksen avoin toiminta
- varhaiskasvatuskerho
- varhaiskasvatuksen puistotoiminta
- muu avoin varhaiskasvatus

Ehdotetuilla toimintamuodoilla, niiden nimikkeillä ja määritelmillä on tarkoitus nostaa paremmin esiin varhaiskasvatus toiminnan lähtökohtana. Toimintamuotoja voi olla sekä kunnan järjestämänä tai hankkimana palveluna että muun järjestäjän palveluna. Palveluja yhdistää se, että ne ovat edellä esitetyn avoimen varhaiskasvatustoiminnan määritelmän mukaisia.

Ehdotukset avoimen varhaiskasvatuksen toimintamuotojen määritelmiksi:

Varhaiskasvatuksen avoin toiminta:

Varhaiskasvatuksen avoin toiminta sisältää avoimen päiväkotitoiminnan ja seurakuntien avoimen päiväkerhotoiminnan. Avoimen toiminnan tavoitteena on tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista. Toiminnan tavoitteena on myös mahdollistaa aikuisten vertaiskontaktit ja tukea vanhemmuutta. Lapset osallistuvat toimintaan aina oman ikänsä kanssa. Toiminta voi olla kohdennettu tietyille ikäryhmille ja sen järjestämisen tiheys sekä toiminta-aika vaihtelevat. Avointa toimintaa voi olla päiväkotien yhteydessä omina ryhminään. Toiminta on useimmiten maksutonta, eikä siihen yleensä tarvitse ilmoittautua etukäteen. Toiminnan nimi voi myös vaihdella toiminnan painotuksen mukaan. Seurakuntien avoimessa toiminnassa korostuu kristillinen kasvatus.

Varhaiskasvatuskerho:

Varhaiskasvatuksen kerhotoiminnassa tuetaan lapsen kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista. Lapset osallistuvat kerhotoimintaan (pääsääntöisesti) yksin ilman aikuisia. Kerhotoiminnassa voidaan painottaa tiettyä osaluuetta ja kerhon nimi voi vaihdella toiminnan mukaan. Toiminta voi olla kohdennettua tietyille ikäryhmille. Kerhot kokoontuvat viikoittain vaihtelevasti. Toiminta on useimmiten maksullista ja kerhoihin ilmoittaudutaan etukäteen. Seurakuntien kerhot ovat kirkon toimintaa 3–6-vuotiaille lapsille ja niissä korostuu kristillinen kasvatus. Seurakunnan kerhot ovat useimmiten maksullisia.

Varhaiskasvatuksen puistotoiminta:

Varhaiskasvatuksen puistotoiminta pitää sisällään leikkikentät, leikki- ja asukaspuistot sekä puistotätitoiminnan. Puistotoiminnassa järjestetään ohjattua varhaiskasvatustoimintaa kaikenikäisille lapsille ulkona ja/tai sisällä. Lapsi voi osallistua toimintaan vanhemman/aikuisen kanssa tai yksin. Puistotoiminta voi olla maksutonta tai maksullista.

Puistotätitoiminta on pääsääntöisesti yksityistä palvelua. Se on joko maksullista tai maksutonta. Puistotädit voivat itse valita lapsiryhmänsä.

Muu avoin varhaiskasvatusta:

Muuta avointa varhaiskasvatusta ovat esimerkiksi leikki- ja toimintavälinelainaamot. Lisäksi tähän toimintamuotoon voisivat kuulua tulevina vuosina mahdollisesti syntyvät uudenlaiset avoimen varhaiskasvatuksen toimintamuodot, jotka eivät selkeästi kuulu edellä mainittuihin toimintamuotoihin.

7.2 Avoimen varhaiskasvatuksen rajauksia

Muut avoimet lapsi- ja perhepalvelut, koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta sekä tilapäinen hoito on tämän selvityksen toimintamuotojen määrittelyssä rajattu pois avoimesta varhaiskasvatuksesta. Seuraavassa on esitetty perustelut näille rajauksille.

Muut avoimet lapsi- ja perhepalvelut

Muun avoimen lapsille ja perheille suunnatun perhepalvelun toiminnan pääasiallisena tarkoituksena on varhaiskasvatuksellisen painotuksen sijaan tarjota aikuisille mahdollisuus sosiaaliin kontakteihin, vertaistukeen ja ammatilliseen tukeen lapsen hoitoon, kasvatukseen ja opetukseen, vanhemmuuteen tai isovanhemmuuteen liittyvissä asioissa. Esimerkkeinä tällaisista palveluista voidaan mainita eri toimijoiden järjestämä perhetyö¹²³, perheryhmät ja perhekeskustoiminta, joissa järjestetään muun muassa erilaisia vertaisryhmiä, eroryhmiä, naistenpiirejä, monikko- tai adoptioryhmiä.

Selvityksessä mukana olleista avoimen varhaiskasvatuksen toimintamuodoista perhekahvila, -kerho, -ryhmä ja -keskus on rajattu pois avoimen varhaiskasvatuksen ja sen toimintamuotojen määrittelystä. Nämä käsitteet kuuluvat ehdotuksen mukaan osaksi muuta avointa lapsille ja perheille suunnattua palvelua.

Avoimet varhaiskasvatustalvet ja muut lapsille ja perheille suunnatut avoimet palvelut voivat tukea ja täydentää toisiaan, tai ne voivat olla myös integroituna yhteiseksi toiminnaksi. Muuhun avoimeen lapsi- ja perhepalveluun sisältyy varhaiskasvatuksellisia elementtejä silloin kun lapsille järjestetään muun toiminnan ohella omaa toimintaa. Lapsille suunnattu toiminta tulee järjestää avoimen varhaiskasvatuksen määritelmän mukaisesti ja henkilöstöllä tulee olla avoimeen varhaiskasvatustoimintaan soveltuva kelpoisuus, henkilöstörakenne ja -mitoitus.

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta

Koululaisten aamu- ja iltapäivätoimintaa ohjaa perusopetuslaki¹²⁴ ja koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet.¹²⁵ Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta tarjoaa valvottua aamu- ja iltapäivätoimintaa peruskoulun 1. ja 2. luokan oppilaille sekä muiden vuosiluokkien erityisopetuksessa oleville oppilaille. Toiminnalla pyritään vähentämään lasten yksinäistä aikaa koulun jälkeen ilman turvallisen aikuisen läsnäoloa ja helpottamaan perheen ja työelämän yh-

¹²³ Stakesissa valmistuu kevään 2008 aikana selvitys perhetyöstä.

¹²⁴ L 628/1998, lisätty luku 8a L 1136/2003.

¹²⁵ Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet 2004. OPH.

teensovittamista. Säädöksissä on huomioitu muun muassa toiminnan tavoitteet, yhteistyö kotien kanssa, ohjaajan kelpoisuudet, toiminnan määrä ja aika sekä maksut¹²⁶.

Kun koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta on järjestetty sitä säätelevän lain ja perusteasiakirjan mukaisesti, kyse ei ole tämän rajuusesityksen mukaan avoimesta varhaiskasvatustoiminnasta. Mikäli koululaiset ovat päivähoidossa aamulla tai iltapäivällä, noudatetaan päivähoiton säännöksiä muun muassa henkilöstömitoituksista.

Tilapäinen hoito

Tilapäinen hoito on yksi päivähoiton järjestämistavoista kokopäivä- ja osapäivähoiton sekä osa-aikaisen tai osaviikkoisen hoidon lisäksi. Tilapäinen hoito perustuu vanhempien tarpeeseen saada lapselleen satunnaisesti päivähoitoa. Tilapäistä hoitoa on mahdollista saada tarpeen mukaan silloin kun kunnan päivähoitoryhmissä on paikkoja vapaana. Usein läsnäolopäivien maksimimäärä kuukaudessa on määritelty ja ero osa-aikaiseen tai -viikkoiseen päivähoitoon on tehty selkeästi. Kunnallista tilapäistä hoitoa säätelevät päivähoitoa koskevat säädökset. Myös muut tahot voivat järjestää tilapäiseksi hoidoksi luokiteltavaa toimintaa (esimerkiksi lapsiparkit).

8 Johtopäätökset

Kyselyn toteuttaminen. Kyselyyn vastasi 52 % kunnista. Selvityksen tulosten tulkinnassa vastausprosentti täytyy ottaa huomioon. Valtakunnallista kyselyä avoimista varhaiskasvatuspalveluista pidettiin tärkeänä ja tarpeellisena. Kysely sai osakseen myös kritiikkiä, joka keskittyi kyselyn ajankohtaan ja joidenkin kysymysten tulkinnanvaraisuuteen,¹²⁷ vaikeuteen tai epäselvyyteen. Nämä seikat ovat vaikuttaneet vastaamattomuuteen. Kyselyyn vastaamisaikaa jatkettiin kahteen kertaan vastaajien pyynnöstä ja vastausprosentin nostamiseksi. Kävi myös ilmi, että kysely ei ollut mennyt perille päivähoidosta vastaavalle virkamiehelle kunnan kirjaamosta, johon se sähköisenä lähetettiin. Oletettavasti myös ne kunnat, joissa avointa varhaiskasvatustoimintaa ei ole ollenkaan, eivät ole vastanneet, vaikka ohjeessa pyydettiin myös heitä vastaamaan tiettyihin kysymyksiin.

”Jotkut kysymykset olivat tulkinnanvaraisia.”

”Kysely oli pienen kunnan näkökulmasta monimutkainen ja laaja.”

”Hyvä, että avoimia varhaiskasvatuspalveluja kartoitetaan laajemmin.”

”Selvitettävä aihe erittäin tarpeellinen.”

¹²⁶ Toiminnan määrä ja aika 4 tuntia/päivä, 570/760 tuntia vuodessa ja klo 7–17 välillä sekä maksut korkeintaan 80 €

¹²⁷ Varhaiskasvatussuunnitelmaa (kysymys 26) ja toiminnan käyttäjiä (kysymykset 27 ja 28) koskevien kysymysten tulosten tulkinta oli hankalaa kysymyksen muotoilun ja monitahoisuuden vuoksi.

”Kyselyyn oli hankala vastata kun en avoimen toiminnan tavoitteista ym. niin hyvin tiedä.”

Myös se, että vastaamisessa pyydettiin tekemään yhteistyötä kunnan alueella olevien muiden avointa varhaiskasvatusta järjestävien tahojen kanssa, on saattanut vaikuttaa vastaamiseen. Jotkut vastaajista kertoivatkin, että yhteistyössä vastaaminen oli hankalasti järjestettävissä, ei onnistunut ollenkaan tai onnistui epätyytyttävästi. Tämä johtui vastaajien mukaan siitä, että yhteistyötahot tunnetaan huonosti tai yhteistyötä ei tehdä avointen palvelujen järjestämisessä. Tästä syystä vastaajana on joissakin tapauksissa toiminut vain kunnan edustaja. Yhteisen vastaamisen taustalla ollut ajatus eri tahojen verkostoitumisesta on kuitenkin joissakin tapauksissa tiivistänyt yhteistyötä eri järjestäjätahojen kesken, mikä oli kyselyn tavoitteenakin. Osa vastaajista piti ratkaisua vastata kyselyyn yhteistyössä hyvänä ja yhteistyötä omalta osaltaan edistävänä.

”Yhteyttä muihin avoimen toiminnan järjestäjiin oli vaikea saada.”

”Kyselyyn vastaamassa olivat MLL:n, seurakunnan ja kunnat edustajat. Yksityisiä toimijoita ei oltu kutsuttu mukaan.”

”Vastaajiksi kyselyyn kutsuttiin MLL:n ja seurakunnan sekä kunnan edustajat.”

”Seurakunnan ja muiden järjestävien tahojen kannalta ei olla pystytty vastaamaan kuin niihin kohtiin, jotka varmasti tiedetään.”

Avoimen varhaiskasvatustalvun järjestäminen. Vastanneista kunnista 50 % (101 kuntaa) ilmoittaa järjestävänsä itse avointa varhaiskasvatustoimintaa. Kaikissa suurissa kunnissa järjestetään avointa varhaiskasvatustoimintaa. Keskiuurista kunnista 82 % järjestää avointa varhaiskasvatusta ja pienet kunnat järjestävät selkeästi vähiten avointa varhaiskasvatusta (34 %). Edelliseen vuoden 2005 selvitykseen¹²⁸ verrattuna näyttää siltä, että keskiuurten kuntien avoin varhaiskasvatustoiminta on lisääntynyt. Merkittävää on, että vastaajista vain neljä kuntaa (2 %) ilmoittaa järjestävänsä toimintaa ainoana tahona. Usein siis kunnan lisäksi muutkin tahot järjestävät toimintaa. Mannerheimin Lastensuojeluliitto järjestää toimintaa 64 %:ssa vastanneista kunnista (132 kuntaa) ja 4H-yhdistys 24 %:ssa vastanneista kunnista (50 kuntaa).

Seurakunta on keskeisessä roolissa avoimen varhaiskasvatustoiminnan järjestäjänä melkein kaikissa kyselyyn vastanneissa kunnissa (96 %, 198 kuntaa). Jos seurakunnan palvelut ovat ainoana tarjolla kunnassa, niin miten toimintaan osallistuminen toteutuu niiden vanhempien osalta, jotka eivät halua kristillisesti suuntautunutta palvelua? Seurakunnan toiminnan vahvuutena on palvelun järjestämisen lisäksi avoimen varhaiskasvatustoiminnan suunnittelu ja sisällön ohjaus, täydennyskoulutuksen järjestäminen sekä henkilöstömitoitusten, henkilöstörakenteen ja kelpoisuuksien määrittely.

Yleisin syy siihen, miksi avointa toimintaa ei järjestetä kunnan toimesta, on muiden järjestämä toiminta ja sen katsotaan usein kattavan palveluun kohdistuvan kysynnän (50 %). Muita syitä siihen, ettei kunta itse järjestä avointa varhaiskasvatustoimintaa on se, että kunnan talou-

¹²⁸ Färkkilä ym. STM 2006:16.

delliset resurssit eivät salli toiminnan järjestämistä (14 %) tai riittävää kysyntää palvelulle ei ole (12 %). Vastauksia lukiessa herää kysymys siitä, kuinka aktiivisesti ja säännöllisesti kunnat tai muut järjestäjät kartoittavat asukkaiden palvelujen tarvetta. Jos palvelua ei ole tarjolla, eivät asiakkaat osaa sitä myöskään kysyä.

Toinen mielenkiintoinen kysymys on toiminnan kustannusten suhde järjestämiseen. Ruotsissa tehty selvitys avoimista varhaiskasvatustalouksista korostaa toiminnan taloudellista ja yhteiskunnallis-ekonomistista luonnetta. Ruotsissa avoimen varhaiskasvatuksen osuus kuntien varhaiskasvatuksesta ja koululaisten huolenpidosta aiheutuvista kustannuksista oli vuonna 2004 0,5 prosenttia.¹²⁹ Suomessa vastaavaa valtakunnallista taloudellisen toiminnan kustannusten tutkimusta ei ole tehty. Kuusikkokuntien vuotta 2006 koskevassa kustannusvertailussa saatiin selville, että avoimen varhaiskasvatustoiminnan kustannukset olivat kunnallisen päivähoiton kustannuksiin verrattuna keskimäärin 3,1 %.¹³⁰

Lapset kohderyhmänä. Avointa varhaiskasvatustoimintaa järjestetään eniten 3–5-vuotiaille lapsille, joille suuntautuu toiminnasta lähes kolmannes (29 %). Alle 3-vuotiaille toimintaa kohdennetaan vähemmän (12 %), samoin koululaisille (11 %) ja esikouluikäisille (8 %). Vastaajista 16 % ilmoitti, että toiminnan kohderyhmänä ovat yleisesti kaikki alle kouluikäiset. Alle 3-vuotiaiden osuus kohderyhmänä on vastauksissa yllättävän pieni. Loogista tuntuisi kuitenkin olevan, että kotona pieniä lapsiaan hoitavien perheiden (esimerkiksi kotihoidon tuella olevat) osuus olisi suurempi. Tätä taustaa vasten on tarpeen kohdentaa avointa varhaiskasvatustoimintaa enemmän alle 3-vuotiaille lapsille ja heidän perheilleen. Avoimen varhaiskasvatustalouksien osalta lisäselvitystä tarvitaan siihen, mitkä ovat ne kohderyhmät, jotka ovat valinnut avoimen palvelun nimenomaan vaihtoehtona päivähoitolle.

Palvelun riittävyys. Vajaa puolet (46 %) kaikista vastaajista arvioi, että palveluja on tällä hetkellä riittävästi. Palveluja on riittämättömästi 54 %:n mielestä. Avoimia varhaiskasvatustalouksia tulisi selvityksen tulosten perusteella lisätä ainakin suurissa ja keskisuurissa kunnissa. Mitä suurempi kunta on, sitä riittämättömämmiksi palvelut selvityksessä arvioitiin. Kuitenkin vain vajaa puolet (45 %) vastaajista katsoi, että avoimia varhaiskasvatustalouksia lisätään tulevaisuudessa. Nämä kunnat olivat pääsääntöisesti keskisuuria tai suuria kuntia. Vastaajista 52 % oli puolestaan sitä mieltä, että palvelut säilyvät tulevaisuudessa määrällisesti ennallaan. Kolme prosenttia vastaajista arveli, että palveluja vähennetään.

Palvelun tarpeellisuus ja tavoitteet. Avoimelle varhaiskasvatukselle asetettuja tavoitteita, tarpeellisuutta ja tehtäviä voi tarkastella kolmitahoisesti lyhyen historiakatsauksen (ks. luku 2), selvityksessä mukana olleiden määritelmien ja selvityksen tulosten valossa. Toiminnan tavoitteet, tarpeellisuus ja tehtävät kohdistuvat joko lapseen, aikuisiin tai itse palveluun. Kun tällä jaottelulla laskee toiminnan tarpeellisuutta ja tavoitteita kartoittaneiden kysymysten prosenttiosuudet, saadaan selville taulukon 34 osoittamat luvut.

Lapsiin kohdistuvat toiminnan tavoitteet (66 %) ja tarpeellisuus (58 %) korostuvat jaottelussa enemmän kuin aikuisiin tai palveluun kohdistuvat tavoitteet ja tarpeellisuus. Tämä onkin loogista, koska kyseessä on ensisijaisesti lapsille kohdennettu varhaiskasvatustalouksien palvelu. Toiminnan tärkeimpinä tavoitteina pidetään lasten keskinäisen toiminnan, leikin ja kontaktien mahdollis-

¹²⁹ Skolverket: rapport 269.

¹³⁰ Helsinki 5,2 %, Espoo 3,8 %, Vantaa 1,4 %, Turku 1,3 %, Tampere 0,9 %, Oulu 1,5 %. (Helsingissä ja Espoossa kohdennettiin toimintaan muita kuntia enemmän resursseja.)

tamista sekä lapsen varhaiskasvatuksen tukemista niin sosiaalisen, pedagogisen, psyykkisen kuin fyysisenkin kasvun ja kehityksen osalta.

Avoimella varhaiskasvatuksella on myös *aikuisiin* liittyviä tavoitteita (25 %). Toiminnan tarpeellisuuden osalta 23 % vastauksista kohdistui aikuiskäyttäjiin. Toiminnan tavoitteena on ollut tukea kotona olevien vanhempien vanhemmuutta ja jaksamista antamalla heille kasvatuksellista tukea ammattilaisten avun ja konsultaation sekä muilta aikuisilta saadun vuorovaihtuksen ja vertaistuen muodossa. Tavoitteena on toisaalta ollut tukea myös muita kotona lapsia hoitavia aikuisia (esim. perhepäivähoitajat, isovanhemmat) ja tarjota heille mahdollisuus ammattilaisten ja muiden aikuisten seuraan ja tukeen. Perhepäivähoitajien ja heidän lastensa kohtaamispaikkana avoin toiminta toimii selvityksen mukaan hyvin harvoin (2 %). Ollisikin mielenkiintoista tarkemmin tietää, miten ja miksi perhepäivähoitajat käyttävät avoimia varhaiskasvatuspalveluita tai toisaalta miksi eivät niitä käytä. Avoimet palvelut voivat kuitenkin toimia perhepäivähoitajia tukevin ja siten edistää perhepäivähoidon saatavuutta.

Avoimeen varhaiskasvatukseen liittyy tavoitteita (9 %) ja tarpeita (11 %) myös *palvelun* näkökulmasta. Avoin varhaiskasvatus täydentää päivähoito- ja varhaiskasvatuspalveluja ja toimii näin merkittävänä osana lapsi- ja perhepalvelujen kokonaisuutta. Joissakin kunnissa avoin varhaiskasvatustoiminta on ollut vaihtoehto päivähoidolle ja koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnalle.

Avoin varhaiskasvatus koko- tai osapäivähoidon vaihtoehtona jäi kuitenkin yllättävän pieneksi (8 % ja 6 %). Kunta korostaa muita järjestäjiä enemmän avoimen varhaiskasvatuksen tavoitetta toimia vaihtoehtona päivähoidolle. Tämä onkin loogista, koska kunnalla on velvollisuus päivähoitojärjestämiseen. Avoimen varhaiskasvatuksen palvelu tilapäisen hoidon tarjoajana näyttäytyy kaikkien muiden järjestäjien osalta pienenä (kunta 4 %, seurakunta 1 %, järjestöt 5 %), paitsi yksityisen tahon, jonka järjestämissä palveluissa sen merkitys on suurempi (17 %).

Taulukko 34. Toiminnan tarpeellisuus ja tavoitteet lasten, aikuisten tai palvelun kannalta.

	Lapset %	Aikuiset %	Palvelu %	Yhteensä %
Tarpeellisuus	58	23	11	100
Tavoitteet	66 (josta 10 % lasten ja vanhempien yhteinen toiminta)	25	9	100

Maksut. Avoin varhaiskasvatustoiminta on pääsääntöisesti maksutonta. Joissakin toiminnoissa peritään kuitenkin maksu toimintakausittain (13 %), kuukausittain (10 %), kertamaksuna (9 %) tai tuntiveloituksena (5 %). Selvityksessä ei kysytty maksun määräytymisen perusteita, maksun suuruutta eikä sen suhdetta kunnallisen päivähoitomaksun määrään. Tiedossa ei myöskään ole eri järjestäjien maksujen välisiä eroja. Avoimen varhaiskasvatuspalvelun maksuista olisi syytä tehdä valtakunnallinen linjaus eri toimintamuodoissa. Asiakasmaksuja määriteltäessä periaatteena tulisi olla, että maksut eivät estä kenenkään lapsen osallistumista. Mikäli maksuja peritään, tulisi maksujen olla tasoltaan sellaisia, että ne ohjaisivat perheitä käyttämään avoimia palveluja esimerkiksi kokopäiväisen päivähoitoa asemasta. Sosiaalihuoltuk-

sen leikkitoiminnan kehittämistä selvittäneessä raportissa¹³¹ esitettiin 1980-luvulla, että leikkitoiminta olisi maksutonta.

Kuusikkokuntien selvityksessä kerhotoiminnan maksuperusteita ja maksujen määriä on vertailtu. Kerhoon osallistumista laskutetaan esimerkiksi Helsingissä sovitun tuntimäärän ja tietyn tuntitaksan (1,15 euroa) mukaisesti kiinteänä kuukausimaksuna, joka vaihtelee 13,80–67,85 euron välillä. Vantaan vastaava tuntitaksa on 1 euroa ja kiinteä kuukausimaksu vaihtelee 16–48 euron välillä. Espoossa maksu on tulosidonnainen ja enimmillään 35 % korkeimmasta päivähoitomaksusta, maksun ollessa nollan euron ja 58,80 euron välillä. Tampereella maksu muodostuu varattujen kerhopäivien mukaisesti, kertamaksun ollessa 3 euroa ja kuukausimaksun ollessa 12–60 euron suuruinen. Oulu on jaotellut kerhomaksunsa osallistumiskertojen mukaan niin, että 1–2 kertaa viikossa osallistuvat maksavat 17,80 euroa ja 3–4 kertaa viikossa osallistuvat 35,60 euroa kuukaudessa jokaista lasta kohden.

Aukioloajat. Yleisimmin avoimen varhaiskasvatustoiminnan aukioloajat mukailevat koulujen toiminta-aikoja. Vain harvoin avointa varhaiskasvatustoimintaa on kesällä tai koko vuoden ajan. Asukaspuisto-, leikkipuisto-, perhekeskus- ja puistotätitoiminta toimivat kuitenkin pääsääntöisesti jokaisena arkipäivänä. Avointen varhaiskasvatustalvelujen aukioloaika koulujen toiminta-aikojen mukaisesti saattaa rajoittaa niiden käyttöä päivähoidon vaihtoehtona. Palvelun tarjoamisen ajankohta ja säännöllisyys on haaste palvelun järjestäjille, jotta palvelu saataisiin yhteisellä suunnittelulla vastaamaan parhaiten asiakkaiden tarpeita.

Tilat. Selvitys ei sisältänyt kysymyksiä avoimen varhaiskasvatuksen tiloista. Kuitenkin avointen kysymysten vastauksissa nousivat usein esiin avoimen varhaiskasvatuksen tiloihin liittyvät kommentit. Tiloihin liittyvät asiat eivät ole yksinkertaisia, eivätkä yksiselitteiset linjaukset tiloille ole siten myöskään helposti määriteltävissä. Avoimen varhaiskasvatustoiminnan toimintamuodot ovat myös kovin erilaisia. Osa toiminnoista tapahtuu pääosin ulkona ja osa kokonaan sisällä, toiminnan kestokin voi olla hyvin erilainen. Myös lapsiryhmien ikä- ja kokovaihtelut ja vanhempien osallistuminen toimintaan tuovat omat haasteensa tilajärjestelyihin. Toiminnan järjestäjien tulisi yhdessä työsuojelun, terveydenhuollon ja rakennusvalvonnan kanssa huolehtia siitä, että avoimen toiminnan tilat ovat turvalliset, mahdollistavat laadukkaan toiminnan ja vastaavat siinä tapahtuvan toiminnan vaatimuksia. Varhaiskasvatuksen tiloja koskevaa valtakunnallista suositusta aletaan laatia lähiaikoina.¹³² Tässä yhteydessä tulisi tarkastella myös avoimen varhaiskasvatuksen eri toimintamuotojen tiloja.

Suunnittelu. Selvityksen varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (vasu) kohdennetun kysymyksen muotoilu osoittautui tulosten tulkinnassa liian moniselitteiseksi.¹³³ Järjestäjistä kunnat ovat laatineet (tai laatimassa) eniten vasuja eri avoimen varhaiskasvatuksen toimintamuodoissa, seurakunnat lähes yhtä usein. Järjestöjen vasujen laatiminen on hyvin vähäistä ja yksityisen tahon lähes olematonta. Yleistuloksena voidaan sanoa, että avoimiin varhaiskasvatustalveluihin on harvoin laadittu omaa varhaiskasvatussuunnitelmaa. Vastauksissa kerrottiin, että järjestäjillä on muita asiakirjoja, jotka ohjaavat toimintaa (esimerkiksi toimintasuunnitelmia ja -strategioita). Näiden asiakirjojen sisällöstä, niiden vastaavuudesta ja riittävydestä toiminnan laadun kehittämiseksi vasun sisältöjen suunnassa ei ole tarkempaa tietoa.

¹³¹ Leikkitoiminnan kehittäminen. Sosiaalhallitus 3/1982.

¹³² Päivähoidon tilojen ohjeistamisen valmistelu on alkamassa lähiaikoina sosiaali- ja terveysministeriössä.

¹³³ Kysymys sisälsi järjestäjätahot, eri toimintamuodot ja kaksi vastausvaihtoehtoa (tehty, tekeillä).

Avoimen varhaiskasvatuksen sisällöllinen kehittäminen ja ohjaaminen oli vahvaa 1980-luvulla Sosiaalhallituksen toimesta, mutta sen jälkeen valtakunnallinen ohjaaminen näyttää loppuneen lähes kokonaan ennen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden julkaisemista vuonna 2003. Varhaiskasvatussuunnitelma on tärkeä toiminnan suunnittelua, toteuttamista, arviointia ja kehittämistä ohjaava asiakirja, ja sen laatimisessa tulisi ottaa huomioon toiminnan erityisluonne. Avoimessa varhaiskasvatuksessa on monia yleisestä varhaiskasvatuksesta poikkeavia piirteitä, kuten vaihtuvat lapsimäärät ja -ryhmät, vanhempien ja muiden aikuisten läsnäolo toiminnassa sekä erilaiset toimintamuodot ja järjestäjät. Muun muassa kaikki nämä seikat tulisi ottaa huomioon sisältöä ohjaavissa kunnallisissa ja yksikkökohtaisissa asiakirjoissa.

Selvityksen valossa on tarpeen panostaa avoimen varhaiskasvatuksen kunta- ja/tai yksikkökohtaisten vasujen laatimiseen. Erikseen on syytä miettiä onko lapsen vasun laatiminen avoimessa varhaiskasvatuksessa tarpeen ja mahdollista. Joka tapauksessa lapsen henkilökohtaisen vasun tekeminen avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa näyttäytyy haasteellisena, koska lasten ja heidän vanhempiansa läsnäolo ja osallistuminen on erilaista muuhun päivähoitoon verrattuna.

Valtakunnalliseen varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden toimeenpanon edistämiseksi on ilmestynyt tai ilmestymässä tukimateriaalia. Myös avoin varhaiskasvatus hyötyisi erityisesti siihen suunnatusta vasujen laatimisen, toteuttamisen ja arvioimisen tukimateriaalista.

Valtakunnallista varhaiskasvatussuunnitelman perusteet -asiakirjaa tullaan lähivuosina arvioimaan ja uudistamaan. Valtakunnallisen varhaiskasvatuksen sisältöä ohjaavan asiakirjan uudistamistyössä tulisi näkyä nykyistä vahvemmin myös avoin varhaiskasvatus yhtenä varhaiskasvatuspalvelun muotona. Valtakunnan varhaiskasvatussuunnitelma voisi myös sisältää suosituksia avoimen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi.

Henkilöstömitoitus. Kunnista 64 % ei ole laatinut ohjeistusta henkilökunnan ja lasten väliselle mitoitukselle avoimessa varhaiskasvatuksessa. Seurakunnista 46 % ja järjestöistä 92 % ei ole laatinut mitoitushjeistusta. Prosenttiluvut ovat korkeita ja kertovat siitä, että mitoitukset ovat pääsääntöisesti linjaamatta. Seurakunnat ovat kiinnittäneet henkilöstömitoitukseen enemmän huomiota kuin muut järjestäjät.

Mitoituksen puuttuminen suurelta osin ja eri järjestäjien käyttämien mitoitusten sekä niiden perusteiden hajanaisuus nostavat esiin monia pohdinnan aiheita. Niissä tapauksissa, joissa mitoitus on laadittu, sen perusteina käytetään useimmiten lapsen ikää, aikuisten määrää ja toiminnan turvallisuutta. Henkilökunnan ja lasten välisen mitoitussuosituksen tai -ohjeen laatiminen näyttää selvityksen perusteella varsin perustellulta. Mitoituksessa tulisi huomioida eri järjestäjät ja toisaalta avoimen varhaiskasvatustoiminnan eri toimintamuotojen luonteenomaiset piirteet.

Henkilöstön kelpoisuudet. Seurakunnilla on selvityksen mukaan eniten (87 %) periaatepäätöksiä henkilöstön koulutuksista ja kelpoisuusehdoista. Kunnista periaatepäätös oli 74 %:lla vastanneista, järjestöillä 36 %:lla ja yksityisillä 39 %:lla. Seurakunnan varhaiskasvatustoimintaansa hyväksymät tutkinnot päätetään piispainkokouksessa. Seurakunnan tutkintovaatimukset eivät täysin ole yhteneväisiä päivähoiton ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimusten kanssa (ks. luku 2.3), mutta ovat hyvin samansuuntaisia.

Selvityksen mukaan joissakin kunnallisissa avoimen varhaiskasvatuksen toiminnoissa vaaditaan samat kelpoisuudet kuin muussa varhaiskasvatuksessa, toisissa taas ei. Ilmeisesti avoi-

men varhaiskasvatuksen toimintamuoto on syynä tähän kuntien ratkaisuun, ei niinkään se, että kyseessä on juuri kunnan järjestämä toiminta. Järjestöjen vapaaehtoisuuteen perustuvassa varhaiskasvatuksessa henkilöstöltä ei vaadita tiettyä ammatillista koulutustaustaa, vaan kiinnostus alaan tai harrastuksen tuoma osaaminen riittää. Ohjaajina voivat toimia myös lasten vanhemmat. Vapaaehtoiset työntekijät eivät myöskään ole työsuhteessa järjestönsä.

Selvityksestä välittyy tieto kelpoisuuksien kirjavuudesta. Aineistosta nousee esiin myös kelpoisuuksien määrittelemisen vaikeus niin yhden järjestäjän toiminnoissa, eri järjestäjien kesken kuin eri toimintamuotojenkin osalta. Kelpoisuusvaatimusten tai –suositusten laatiminen eri järjestäjän avoimiin varhaiskasvatustalouksiin ja sen eri toimintamuotoihin on looginen johtopäätös nykyisen käytännön sekavuudesta. Myös avoimen varhaiskasvatustoiminnan laadullisen kehittämisen näkökulmasta kelpoisuusvaatimusten laatiminen on perusteltua.

Millaiset mitoitus- ja kelpoisuusvaatimukset ja henkilöstörakenne avoimeen varhaiskasvatukseen ja sen eri toimintamuotoihin tulisi laatia? Tulisiko laatia valtakunnallinen ohjeistus vai riittäisikö kunnallisesti sovittava suositus? Yksiselitteisen helppoa vastausta kysymyksiin ei ole. Vaatimusten laatimisen osalta on otettava huomioon toiminnan eri järjestäjätahot ja toimintamuotojen erilaisuus. Lisäksi on tarkasteltava sitä, onko kyseessä ammatillinen toiminta vai esimerkiksi harrastuspohjainen ei-ammattillinen toiminta.

Kunnan järjestämän avoimen varhaiskasvatustoiminnan kelpoisuudet, mitoitus ja henkilöstörakenne tulee saada samaan lainsäädäntöön muun päivähoitoa koskevan lainsäädännön kanssa. Muiden järjestäjien osalta mitoituksissa, henkilöstön kelpoisuuksissa ja henkilöstörakenteesta voidaan soveltaa päivähoiton lainsäädäntöä.

Täydennyskoulutus. Täydennyskoulutuksen säännöllisyys ja sen suunnittelu kaipaavat tehostamista avoimissa varhaiskasvatustalouksissa. Vastaajista vain noin puolet (53 %) ilmoitti, että täydennyskoulutusta on tarjolla henkilöstölle säännöllisesti. Satunnaista se on 42 %:n mielestä. Viisi prosenttia kertoo, että täydennyskoulutusta ei ole tarjolla lainkaan. Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista¹³⁴ edellyttää kuitenkin kunnilta säännöllistä täydennyskoulutusta sosiaalihuollon henkilöstölle mukaan lukien päivähoiton työntekijät.

Selvityksen tulokset kertovat myös, että avoimeen varhaiskasvatukseen kohdennettua täydennyskoulutusta tulee lisätä. Vain 26 % kunnista, 45 % seurakunnista, 15 % järjestöistä ja 14 % yksityisistä tahoista pitävät avoimeen varhaiskasvatukseen kohdennettua täydennyskoulutusta riittävänä. Kyselyssä ei kysytty mitään erityisesti avoimeen varhaiskasvatukseen kohdennetun koulutuksen tulisi olla. Avoimen varhaiskasvatuksen täydennyskoulutuksen suunnittelua tulee myös lisätä, koska kyselyyn vastanneista 52 % ilmoitti, että täydennyskoulutussuunnitelmaa ei ole tehty lainkaan. Seurakunnissa tehdään enemmän (57 %) täydennyskoulutussuunnitelmia kuin kunnissa (44 %).

Vastaajien täydennyskoulutuksen tarpeet jakautuvat erityisen tuen, vuorovaikutuksen ja lapsen kasvun, kehityksen, oppimisen ja pedagogiikan sekä toiminnan suunnittelun, toteutuksen, arvioinnin ja kehittämisen teemoihin. Erityisen tuen ja lapsen kasvuun liittyvät teemat liittyvät lapsen varhaiskasvatukseen. Vuorovaikutuksen koulutustarpeet kohdistuvat pääsääntöisesti

¹³⁴ L 272/2005.

lasten vanhempien ja muiden aikuisasiakkaiden kohtaamiseen ja vertaistoiminnan edistämiseen.

Erityinen tuki. Kyselyssä haluttiin tarkastella lapsen ja perheen erityiseen tukeen liittyvää osaamista kolmen eri näkökulman kautta. Tulosten mukaan sekä erityisen tuen huomaaminen että lapsen tai perheen ohjaaminen tukitoimiin tarvitsevat vahvistusta ollakseen riittäviä. Edellistä vielä suurempi huoli on siitä, miten erityinen tuki kyetään ottamaan huomioon kun avointa varhaiskasvatustoimintaa suunnitellaan. Vastauksista käy ilmi, että yli 60 % vastaajista kokee toiminnan suunnitteluun liittyvän osaamisensa riittämättömäksi tai vain kohtuulliseksi.

Tämä herättää pohtimaan erityisen tuen osaamista ja roolia avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa. Missä määrin avointen varhaiskasvatuspalvelujen tehtävänä on vastata lapsen ja perheen erityisen tuen tarpeisiin? Tai miten erityisen tuen tarpeisiin vastaaminen on mahdollista niissä tapauksissa kun asiakassuhde ei ole säännöllinen ja jatkuva kuten päivähoitossa? Tuen parempi hahmottaminen ja sen ottaminen huomioon suunnittelussa edellyttää henkilöstöltä osaamista ja vahvaa koulutuksellista taustaa. Erityisen tuen toiminnassa esiin tuleviin moniin haasteisiin vastaaminen herättää kysymyksen henkilöstön koulutuksellisista vaatimuksista. Miten paljon erityisen tuen tarpeisiin voidaan olettaa vastattavan avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa, jos henkilöstön kelpoisuusehtoja ei kaikessa toiminnassa ole määritelty? Erityisen tuen osaamista avoimessa varhaiskasvatuksessa voidaan vahvistaa koulutustason yleisellä nostamisella, kelpoisuusehtojen yhtenäistämällä ja erityisen tuen teemoihin kohdennetulla täydennyskoulutuksella. Myös yhteistyötä voidaan tehostaa muiden tukipalveluja järjestävien tahojen kanssa ja kehittää perheen ohjaamista tukipalvelujen piiriin.

Yhteistyö. Yhteistyön vähyys, ja toisaalta sen tarve, nousee selvityksen vastauksissa erittäin selkeästi esiin. Selvitys osoittaa, että kunnan alueella eri tahojen toimesta järjestettyä avointa varhaiskasvatustoimintaa tulisi koordinoida nykyistä paremmin. Tämä tarkoittaa sitä, että eri järjestäjien on keskenään sovittava koordinoinnista vastaava taho. Kunnan vastuu kokonaiskoordinoinnista tuntuisi järkevältä ainakin silloin, kun avointa toimintaa ajatellaan vaihtoehtona päivähoitolle. Koordinointivastuun jakaminen voisi tapahtua paikallisesti sovittujen käytäntöjen mukaisesti. Olennaista koordinoinnin näkökulmasta ei varmaankaan ole se kenellä vastuu viime kädessä on, vaan se, että toiminnan ja palvelun kokonaisuus on kaikkien tiedossa ja jonkun osapuolen hallinnassa. Tärkeää on myös selvittää yhteiset ”pelisäännöt” ja kokonaisvastuu asiakkaiden palveluohjauksesta ja sen ajoituksesta avoimen varhaiskasvatustoiminnan piiriin.

Yhteistyön edellytyksenä on toimivien yhteistyömenetelmien ja -verkostojen kokoaminen ja niiden ylläpitäminen sovitun tahon toimesta. Selvityksessä esiin nousut yhteisen avoimia palveluja koskevan koordinoitun tiedon ja tiedottamisen puute korjautuisi yhteisten säännöllisten kokoontumisten, esitteiden, www-sivujen ja asiakkaiden palveluohjauksen kautta. Myös toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa, arvioinnissa ja kehittämisessä päästäisiin yhteistyöllä, paitsi luomaan yhteisiä toimintoja ja niiden linjauksia, niin myös poistamaan toimintojen päällekkäisyyttä ja luomaan toiminnan järjestäjäkohtaisia painotuksia. Myös seudullinen yhteistyö näyttää tulosten valossa hyvin vähäiseltä, joskin joissakin kehittämishankkeissa näkyy olevan vahvasti mukana myös seudullisen yhteistyön kehittäminen.

Valvonta. Avoimen varhaiskasvatustoiminnan valvonta on selvityksen valossa epäselvää ja hataraa niin kunnan sisäisenä kuin eri järjestäjien keskinäisenä toimintana. Epäselvää näyttää olevan niin valvonnan vastuut, valvottavat asiat kuin valvonnan menetelmätkin. Valvontavastuut tulisi selkeyttää eri toimijoiden kesken. Lisäksi valvonnan menetelmiä tulisi kehittää. Jos

avoimet varhaiskasvatuspalvelut ovat kunnassa sosiaalipalvelua, kunnan tehtävänä on valvoa niitä myös muiden kuin kunnan järjestämistä palveluista. Yhteistyön lisääminen toisi paremmin tietoon muiden järjestäjien toiminnan ja kunnan alueella olevan avoimen varhaiskasvatustoiminnan kokonaisuuden.

Tilastointi. Avoimen varhaiskasvatustoiminnan tilastointi kaipaa yhtenäistämistä. Jotta toiminnasta olisi jatkossa valtakunnallista seuranta- ja pitkittäistietoja, tulisi rakentaa säännöllisesti toteutettava valtakunnallinen seuranta- ja tilastointijärjestelmä ja sen pohjaksi yhtenäisemmät kriteerit tietojen keräämiseksi.

Kuntien ja muiden avointa varhaiskasvatustoimintaa järjestävien tilastointikäytännöt vaihtelevat suuresti. Joidenkin kuntien tilastointi on jo varsin monipuolista, säännöllistä ja kattavaa, joissakin kunnissa aivan riittämätöntä. Kuusikkokunnissa eli kuuden suurimman kunnan toimesta tilastointityön kehittämistä ja yhtenäistämistä on tehty jo yli kymmenen vuoden ajan. Tilastoinnin näkökulmasta tulee myös kartoittaa, mitkä ovat olennaisia tilastoitavia ja seurattavia asioita avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin liittyen. Ainakin henkilöstöön, toimintamuotoihin ja asiakkaiden määrään liittyvät asiat ovat sellaisia.

Arviointi. Tulokset osoittavat myös nykyisen toiminnan arvioinnin ja palautetiedon keräämisen vähäisyyden. Palautteen kerääminen avoimista varhaiskasvatustoiminnoista on jopa yllättävän vähäistä, vaikka avoimen toiminnan yhtenä periaatteena on aina pidetty asiakkaiden osallistumista toimintaan ja sen suunnitteluun. Lapsilta palautetta kerätään vähän (24 %) ja aikuisasiakkailta hieman lapsia enemmän (38 %). Yllättävää on, että henkilökunnan osuus palautteen antamisessa on myös vähäinen (28 %). Yllättävää sen sijaan ei ole se, että yhteiskumppaneilta palautetta kerätään todella harvoin (9 %), koska yhteistyön vähyys näkyy monissa kohdin muuallakin selvityksen tuloksissa. Asiakkaiden, henkilökunnan ja yhteistyökumppaneiden suorittama arviointi tulee systematisoida palvelujen kehittämiseksi ja luoda arviointiin tarvittavia menetelmiä ja niihin liittyvää koulutusta. Yhteistyön tiivistämisessä yksi tärkeä aihe on yhteisten arviointimenettelyjen kehittäminen.

Kehittäminen. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen kehittämistarpeista muodostui vastauksista seitsemän teeman ryhmittely. Ryhmittelyn mukaan vahvimmin esille nousi tarve kehittää avoimeen varhaiskasvatuspalveluun liittyvää lainsäädäntöä, yhteistyötä sekä lasten ja vanhempien osallisuutta ja vaikuttamista. Pedagogiikan (mm. vasutyö) ja erityisen tuen kehittämistä pidettiin myös tärkeinä. Jotkut, tosin vähäinen määrä (4 %), vastaajista mainitsivat, että avoimia varhaiskasvatuspalveluja tulisi kehittää niin, että ne korvaisivat päivähoiton kokopäivä- tai osapäivähoidon tarpeen.

On mielenkiintoista, että avoimen varhaiskasvatuksen rooli vaihtoehtona päivähoitolle tulee selvityksessä niin vähäisessä määrin esiin usean eri kysymyksen kohdalla. Kyselyn avointen kysymysten vastauksista ilmenee, että vastaajat pitävät avointa varhaiskasvatustoimintaa todellisena vaihtoehtona päivähoitolle vasta sitten, kun avoin palvelu täyttää tietyt päivähoitolle asetetut määrälliset ja laadulliset laatuvaatimukset. Näinä vaatimuksina pidettiin avoimen varhaiskasvatuksen riittävyttä ja helppoa saatavuutta, sen tilojen, toimintavälineiden ja henkilöstön kelpoisuuksien sekä mitoitusten ohjeistamisesta päivähoitoa vastaaviksi.

Avoimiin palveluihin kohdennettuja kehittämishankkeita on vähän, toisaalta avoimia varhaiskasvatuspalveluja kehitetään myös osana muita kehittämishankkeita, usein perhekeskustoiminnan kehittämisen yhteydessä. Tällöin tosin kehittämisen kohteena ei useinkaan ole toiminnan varhaiskasvatukselliset seikat. Kehittämishankkeiden vastuutahojen osalta esiin nousi jo muuallakin tuloksissa ilmi tullut eri toimijoiden välisen yhteistyön vähäisyys. On tärkeää,

että avoimet varhaiskasvatuspalvelut löytäisivät vahvemman aseman lapsen ja perheiden palvelukokonaisuuden ja erityisesti varhaiskasvatuspalvelujen kehittämisessä.

Avointen varhaiskasvatuspalvelujen kehittäminen kunnissa, seudullisesti ja yhteistyönä eri järjestäjien toimesta on heräämässä ja lähtemässä liikkeelle. Siitä kertovat eri järjestäjien ja osaamiskeskusten kehittämistyö avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin liittyen. Myös vasun mukainen kehittämistyö on avointen varhaiskasvatuspalvelujen osalta alkamassa, esimerkkinä tästä Kirkkohallituksen vuoden 2008 kevään aikana julkaisema kehittämissuunnitelma.

Käsitteet. Avoimen varhaiskasvatustoiminnan selkiyttäminen ja määrittelemine on ollut selvityksessä varsin vaativa tehtävä. Määrittelyssä on täytynyt erotella ja tehdä rajauksia monesta eri näkökulmasta. Uusien käsitteiden kautta pyritään ajankohtaistamaan terminologiaan ja tuomaan paremmin esiin varhaiskasvatus toiminnan fokuksena ja lähtökohtana. Käsitteiden määrittelyjen pohjana on ollut varhaiskasvatussuunnitelman perusteasiakirjaan kirjattu varhaiskasvatuksen määrittely.

Käsitteen määrittelyssä avoin varhaiskasvatus on haluttu tuoda esiin omaleimaisena muusta varhaiskasvatuksesta ja päivähoidosta selkeästi erottuvana. Toisaalta on kuitenkin ollut tarve korostaa avoimen varhaiskasvatuksen kuulumista olennaisena osana päivähoito- ja varhaiskasvatusjärjestelmän kokonaisuuteen. Lisäksi on ollut tärkeää muistaa ero varhaiskasvatuksen ja erityisesti avoimen varhaiskasvatuksen ja muiden avointen lapsi- ja perhepalvelujen välillä. Myös ero ammatillisen ja ei-ammattillisen toiminnan sekä kunnan järjestämän ja muun kuin kunnan järjestämän toiminnan välillä on otettu huomioon. Avoimen varhaiskasvatustoiminnan sisältämät monimuotoiset toimintamuodot ja eri järjestäjät omine lähestymistapoineen ovat lisänneet käsitteiden ja määrittelyn vaikeutta entisestään.

Määrittelyn vaikeudesta huolimatta selvityksen tuloksena esitetään rohkeasti uusia käsitteitä ja niiden määritelmiä (luku 7). Leikkitoiminta yläkäsitteenä ehdotetaan uudistettavaksi jo jonkun aikaa käytössä olleella käsitteellä avoin varhaiskasvatus. Avoin varhaiskasvatus -käsitteen katsotaan jo pitävän sisällään varhaiskasvatukselle keskeisimmän ja ominaisimman toimintamuodon; leikin. ”Avoin” -sana tuo määrittelyssä esiin toiminnan omaleimaisuuden ja eron muihin päivähoidon muotoihin eli päiväkoteihin ja perhepäivähoitoon. ”Avoin varhaiskasvatus” käsitteen nimenä viittaa leikkitoiminta-käsitettä paremmin toiminnan kohdentumisesta lasten lisäksi myös vanhempien ja muiden aikuisten kanssa tehtävään yhteistyöhön sekä kasvatuskumppanuuteen.

Sosiaalhallituksen 1980-luvulla esittämät toimintamuodot avoin päiväkotitoiminta, leikkikerhot, leikkipuistot ja lelu- ja toimintavälinelainaamot ehdotetaan korvattavaksi käsitteillä varhaiskasvatuksen avoin toiminta, varhaiskasvatuksen kerhotoiminta, varhaiskasvatuksen puistotoiminta ja muu avoin varhaiskasvatus.

- ❖ *Varhaiskasvatuksen avoin toiminta* korvaisi avoin päiväkotitoiminta -käsitteen ja seurakunnan käyttämän avoin päiväkerho -termin. Varhaiskasvatuksen avoin toiminta olisi lapsille ja vanhemmille yhteisesti suunnattua toimintaa, johon voi vapaasti tulla silloin kun perheelle sopii.
- ❖ *Varhaiskasvatuskerho* olisi puolestaan pääsääntöisesti vain lapsille suunnattua toimintaa, johon yleensä ilmoitaudutaan toimintakerroittain tai -kausittain etukäteen.
- ❖ *Varhaiskasvatuksen puistotoiminta* pitäisi sisällään leikkipuistot, -kentät, asukaspuistot ja puistotätitoiminnan.

- ❖ *Muu avoin varhaiskasvatustoiminta* tarkoittaisi muun muassa lelu- ja toimintavälinelainaamoja (joita on enää jäljellä hyvin vähän) ja tulevina vuosina mahdollisesti syntyviä uudenlaisia toimintamuotoja.

Nykyisin kuntien ja muiden järjestäjien käyttämiä nimityksiä avoimen varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoista voisi edelleenkin käyttää. Kuitenkin, selvityksen kautta ehdotetun yleiskäsitteen ja uudistettujen toimintamuotojen nimikkeiden valtakunnallisesta käytöstä sopiminen selkeyttäisi jatkossa avoimen varhaiskasvatuksen toimintaa ja helpottaisi esimerkiksi tilastointia. Lisäksi on toivottavaa, että jos ehdotukset käsitteistä saavat yleisen hyväksynnän, myös toiminnan järjestäjät voisivat jatkossa muokata omia toiminnasta käyttämiään nimityksiä ja käsitteitä valtakunnallisesti yhtenäisempään suuntaan. Lähivuosina uudistuva päivähoitolaki antaa hyvän mahdollisuuden keskusteluttaa ja sopia avoimen varhaiskasvatuksen käsitteistä ja niiden määrittelyistä.

Avoimen varhaiskasvatuksen vaiheita. Selvitys on avannut tekijöille mielenkiintoisen leikkitoiminnan ja avoimen varhaiskasvatuksen maailman. Avoimella varhaiskasvatuksen toiminnalla on Suomessa pitkä historia erilaisine toimintamuotoineen ja vaiheineen. Leikkitoiminnan määrällinen kehitys lähti nousuun päivähoitolain syntymisen myötä 1970-luvun alussa ja sen seurauksena kokeilutoimintaan ryhdyttiin 1970-luvun lopulla. Leikkitoiminnan sisällöllisen kehittämisen ja ohjauksen vahvinta aikaa on ollut 1980-luku. Seuraava vuosikymmen, 1990-luku, oli laman vaikutuksesta toiminnan määrällisen supistamisen ja lakkauttamisen sekä subjektiiviseen päivähoito-oikeuteen vastaamisen aikaa.

Nyt 2000-luvun ensimmäisen kymmenyksen kääntyessä loppupuolelleen, avoin varhaiskasvatus on jälleen kiinnostuksen ja kehittämisen kohteena sekä määrällisesti että laadullisesti. Tällä hetkellä avoimista palveluista haetaan vaihtoehtoa päivähoidolle ja lasten varhaiskasvatuksen lisäksi tukea myös vanhemmille, perheille ja muille kotona lasta hoitaville. Tulevan kehittämisen näkökulmasta olisi tärkeää nähdä avoin varhaiskasvatus yhtenä olennaisena varhaiskasvatuksen muotona, ei pelkästään muita toimintamuotoja täydentävänä palveluna.

Kiinnostavaa on ollut huomata, että Sosiaalihuollon selvityksen tehtävät 1980-luvun alussa olivat hyvin samanlaisia tämän käsillä olevan selvityksen kanssa. Tuolloin 1980-luvulla haluttiin selvittää leikkitoiminnan toimintamuodot, antaa ehdotus henkilöstön koulutuksesta, mitoituksesta ja rakenteesta, kartoittaa tilat ja tehdä esitys tilasuosituksista, laatia ehdotus sisällön kehittämiseksi ja kartoittaa ja tehdä ehdotukset yhteistyömahdollisuuksista muiden päivähoitomuotojen ja lähiympäristön kanssa.

Sosiaalihuollon työryhmän jättämässä ehdotuksissa leikkitoiminnan kehittämiseksi korostettiin toiminnan laadullista ja määrällistä kehittämistä, leikkitoimintaa muuta päivähoitoa täydentävänä toimintana, alueellisten ja paikallisten näkökulmien huomioimista toiminnassa, maksuttomuutta, suunnittelun, ohjauksen, valvonnan, yhteistyön ja tilastoinnin kehittämistä sekä palvelun järjestämistä lähipalveluna. Lisäksi esitettiin henkilöstön koulutuksen, mitoitus-ten, henkilöstörakenteen ja toimenkuvien yhtenäistämistä. Toiminnan yläkäsitteeksi ehdotettiin tuolloin leikkitoimintaa ja toimintamuodoiksi kolme pääryhmää, leikkikerhot, leikkipuisot ja leikki- ja toimintavälinelainaamot. Lisäksi mainittiin leikkitoimintaan liittyvä kokeilutoiminta. Myöhemmin toimintamuotoihin lisättiin avoin päiväkotitoiminta. Toiminnan sanottiin olevan valtakunnallisesti hajanaista ja laadultaan epätasaista.

Vuonna 2007 toteutettu selvitys ehdottaa leikkitoiminta-käsitteen vaihtamista avoin varhaiskasvatus -käsitteeksi ja uusia toimintamuotojen nimikkeitä.¹³⁵ Muutoin nykyisen selvityksen pohjalta voidaankin yhtyä lähes kaikkeen jo 1980-luvulla ehdotettuun! Nyt tehdyn selvityksen teemoja, tuloksia ja kehittämissuhteita tarkastelemalla huomataan, että kehittämistä kaipaavat asiat eivät ole muuttuneet eivätkä edenneet yli neljännesvuosisataan. Yleistäen voi todeta, että avoin varhaiskasvatus on edelleenkin vuonna 2008 määrittelemätöntä, säätelemätöntä, ohjaamatonta, valvomatonta sekä tutkimatonta ja vähän kehitettyä. Lisäksi avoin varhaiskasvatus on edelleen laaja-alaista ja tiivistä yhteistyötä kaipaavaa ja asemaltaan muusta varhaiskasvatuksesta erillistä ja epätasavertaista.

Raameja ja vapautta. Tämän selvityksen tärkeä viesti on, että avoin varhaiskasvatus kaipaa vakiinnuttamista osaksi varhaiskasvatusjärjestelmää sekä toiminnan yhtenäistämistä, selkiyttämistä ja määrittelemistä. Avoimen varhaiskasvatuksen yhtenäistämässä haasteena on yhtäältä toiminnan avoimuuden ja joustavuuden säilyttäminen, toisaalta eri toimintamuotojen ja järjestäjien toiminnan omaleimaisuuden ja luonteenpiirteiden korostaminen. Tähän avoimen varhaiskasvatuksen ”raamien” tarpeen ja ”vapauden” ristiriitaan sopii oheinen lainaus Sosiaalivaltion oppaasta¹³⁶ kahdenkymmenen vuoden takaa, vuodelta 1988:

”Leikkitoiminnan rikkaus on sen moninaisuudessa. Sitä ei ole kahlittu tiukoilla normeilla, vaan toimintaa on voinut aina suunnitella niistä tarpeista lähtien, joita käyttäjillä on kulloinkin ilmennyt. Tämä joustavuus on ajoittain muodostunut myös kompastuskiveksi, sillä kaikella toiminnalla on tuki oltava jonkinlaiset raamit. Mitä vapaampaan ja joustavampaa jokin toiminta on, sitä enemmän sen ohjaus vaatii suunnittelua ja organisointia, muuten on vaarana, että se kadottaa päämääränsä. Ja toiminta ilman päämäärää ei ole kasvatuksellista toimintaa.”

Asiakkaiden tarpeet ja osallisuus kehittämisen lähtökohdaksi. Tässä selvityksessä on keskitytty kartoittamaan avointen varhaiskasvatuspalvelujen nykytilaa, määritelmiä ja kehittämistarpeita palvelun järjestäjien näkökulmasta. Jatkossa on tärkeää kysyä asiaa enemmän myös toimintaan jo osallistuvilta asiakkailta, niin lapsilta kuin aikuisiltakin, sekä uusilta potentiaalisilta asiakkailta. Tämä on edellytys sille, että avoimet varhaiskasvatuspalvelut jatkossa vastaavat yhä enemmän asiakkaiden tarpeita. Siten toimintaa voidaan kehittää eri järjestäjien yhteistyönä asiakkaiden tarpeiden suuntaisesti.

Hallitusohjelmassa¹³⁷ ja varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan loppuraportin¹³⁸ visiossa vuoteen 2020 todetaan varhaiskasvatuspalvelujen monimuotoisuuden tärkeys. Esimerkkinä mainitaan muun muassa avointen varhaiskasvatuspalvelujen kehittäminen. Avoin varhaiskasvatus on toimintamuodoiltaan laaja-alainen ja palveluna siihen kohdistuu monia vaatimuksia, niin yhteiskunnan toimesta kuin lasten ja perheiden tarpeiden huomioimisenkin osalta. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen ennakoitaan neuvottelukunnan loppuraportissa tulevina vuosina laajenevan ja monipuolistuvan sekä korvaavan kokopäivähoidon tarvetta. Kehittämällä avoimia varhaiskasvatuspalveluja joustavammiksi ja monimuotoisemmiksi, ne saadaan paremmin vastaamaan perheiden tarpeita.

¹³⁵ Ks. luku 7.

¹³⁶ Lasten leikkitoiminta. Sosiaalivaltio 2/1988.

¹³⁷ Matti Vanhasen hallitusohjelma 19.4.2007.

¹³⁸ Alila K. & Kronqvist E-L. STM selvityksiä 2007:72.

Neuvottelukunnan varhaiskasvatuksen maahanmuuttajatyön kehittämistä selvittänyt alajaosto¹³⁹ esittää avointen varhaiskasvatuspalvelujen kehittämistä huomioiden maahanmuuttajaperheet. Esityksen mukaan kunnissa tulee rohkaista vanhempia, erityisesti kotona olevia äitejä, osallistumaan lastensa kanssa avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin. Näihin neuvottelukunnan näkemyksiin on helppo yhtyä selvityksen tulosten kautta.

Neuvottelukunnan loppuraportin mukaan tarvitaan selkeää käsitteen määrittelyä siitä, mikä on palvelun kohderyhmä ja mitkä ovat nimenomaan varhaiskasvatuksen avoimet palvelut. Käsitteen määrittelyllä voidaan selkiinnyttää jo palvelujen suunnitteluvaiheessa milloin on kyse varhaiskasvatuksesta, milloin sosiaalityöstä ja milloin esimerkiksi terapeuttisista palveluista. Tähän neuvottelukunnan mainitsemaan käsitteiden määrittelyn tarpeeseen ja avoimen varhaiskasvatuspalvelun rajojen selkiyttämiseen on yritetty vastata tämän selvityksen tulosten kautta syntyneillä ehdotuksilla.

Eri toimijatahojen järjestämä avoin varhaiskasvatus on nähtävä tärkeäksi osaksi lasten ja perheiden palvelukokonaisuudessa. Kunnan järjestämä varhaiskasvatuspalvelu eri muotoineen (päiväkodit, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatus) muun lapsiperheiden palvelu- ja tukijärjestelmän¹⁴⁰ kanssa sekä seurakuntien, järjestöjen ja yksityisten palveluntuottajien tarjoamat avoimet palvelut ovat monipuolinen, moniammatillinen ja poikkihallinnollinen lapsille varhaiskasvatusta ja aikuisasiakkaille vertaistukea tarjoava kokonaisuus.

Selvityksen ulkopuolelle on jäänyt monia mielenkiintoisia ja ajankohtaisia myös avoimia varhaiskasvatuspalveluja koskevia teemoja kuten johtaminen. Tämä avointen varhaiskasvatuspalvelujen nykytilaa ja kehittämistarpeita koskeva selvitys osoittaa omalta osaltaan avoimen varhaiskasvatustoiminnan nykytilasta kumpuavia kehittämistarpeita. Näihin kehittämiskohteisiin tarttumalla lasta ja perhettä palvellaan jatkossa entistä moninaisemmalla ja laadukkaammalla palvelukokonaisuudella, jossa avoimet varhaiskasvatuspalvelut ovat tärkeässä roolissa.

9 Ehdotukset kehittämistoimenpiteiksi

Selvityksen tulosten johtopäätösten ja pohdinnan kautta voidaan esittää seuraavia avointen varhaiskasvatuspalvelujen valtakunnallisia kehittämistoimenpiteitä.

1. Avoimen varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ja kunnallisen ohjaamisen vahvistaminen

- Leikkitoiminta korvataan käsitteellä avoin varhaiskasvatus.
- Avoimen varhaiskasvatuksen toimintamuodot uudistetaan: varhaiskasvatuksen avoin toiminta, varhaiskasvatuskerho, varhaiskasvatuksen puistotoiminta ja muu avoin varhaiskasvatus.
- Avoin varhaiskasvatus ja sen toimintamuodot sisällytetään uudistuvaan päivähoitolaikiin.

¹³⁹ Maahanmuuttajatyön kehittäminen varhaiskasvatuksessa. STM selvityksiä 2007:62.

¹⁴⁰ Mm. neuvolat, sosiaalityö, kotihoidontuki ja yksityisen hoidon tuki.

- Henkilöstön kelpoisuudet, mitoitus ja henkilöstörakenne määritellään ammatillisissa, eri järjestäjien palveluissa ja avoimen toiminnan eri toimintamuodoissa. Kunnan järjestämän tai hankkiman avoimen varhaiskasvatustoiminnan kelpoisuudet, mitoitus ja henkilöstörakenne tulee saada samaan lainsäädäntöön muun päivähoitoa koskevan lainsäädännön kanssa. Muiden järjestäjien osalta mitoituksissa, henkilöstön kelpoisuuksissa ja henkilöstörakenteessa voidaan soveltaa päivähoidon lainsäädäntöä.
- Avoimen varhaiskasvatustoiminnan tilasuositus laaditaan valtakunnallisesti ja/tai kunnallisesti.

2. Valvonnan, arvioinnin ja tilastoinnin tehostaminen

- Valvonnan vastuut määritellään valtakunnallisesti ja paikallisesti eri toimijoiden kesken.
- Valvonnan menetelmiä kehitetään.
- Valtakunnallinen seuranta- ja arviointijärjestelmä kehitetään muun muassa tilastoinnin arviointitiedon keräämiseksi.
- Arviointia systematisoidaan ja menetelmiä kehitetään.

3. Avoimen varhaiskasvatustoiminnan sisällön ja pedagogiikan kehittäminen

- Toiminnan suunnitelmallisuutta ja tavoitteellisuutta tehostetaan (esimerkiksi vasutyö).
- Toiminnan pedagogista perustaa vahvistetaan.
- Toiminnan monipuolisuutta kehitetään.
- Sisällön kehittämisen ohjausta vahvistetaan valtakunnallisesti ja paikallisesti.

4. Henkilöstön osaamisen kehittäminen

- Henkilöstön osaamisen kehittämisessä kiinnitetään erityisesti huomiota varhaiskasvatusosaamiseen, vuorovaikutukseen aikuisasiakkaiden kanssa ja moniammatilliseen yhteistyöhön.
- Täydennyskoulutusta tehostetaan täydennyskoulutussuunnittelua systematisoimalla, osaamiskartoitusten käyttämisellä täydennyskoulutussuunnittelun tukena ja avoimeen varhaiskasvatukseen kohdennetun täydennyskoulutuksen kehittämisellä ja lisäämisellä.

5. Asiakkaiden osallisuuden ja vaikuttamisen lisääminen

- Asiakkaiden ja potentiaalisten asiakkaiden palvelutarpeiden kartoittamisen tehostaminen.
- Asiakkaiden vaikuttamista ja osallistumista lisätään toiminnassa ja sen suunnittelussa, arvioinnissa ja kehittämisessä.
- Avoimen varhaiskasvatuksen maksuttomuus ja/tai asiakasmaksujen kohtuullisuus mahdollistavat asiakkaiden osallistumisen.
- Avoimia varhaiskasvatuspalveluja on saatavana lähipalveluna ja riittävästi.

- Eri järjestäjien yhteinen tiedottaminen ja asiakkaiden palveluohjaus ovat monipuolisia.

6. Yhteistyön kehittäminen

- Yhteistyötä ja sen menetelmiä kehitetään valtakunnallisesti ja paikallisesti eri toimijatahojen kesken.
- Kunnan alueella olevien avoimien palvelujen koordinoitua ja tiedottamista tehostetaan.
- Pohjoismaista ja kansainvälistä yhteistyötä kehitetään.

7. Tutkimuksen ja kehittämisen lisääminen

- Tutkimus- ja kehittämistoiminta ja sen tarpeet kartoitetaan valtakunnallisesti.
- Tutkimus- ja kehittämistoiminnan tuloksia kootaan ja hyödynnetään esimerkiksi hyvien käytäntöjen implementoinnilla Varttuan tai sosiaalialan osaamiskeskusten kautta.
- Uusien tutkimusten ja kehittämistoiminnan aloittaminen.
- Kentän ja tutkimuksen yhteistyötä tiivistetään käytännöstä lähtevän tutkimuksen lisäämisellä.

LÄHTEET

- Alila K. & Kronqvist E-L. 2008. Varhaiskasvatus vuoteen 2020. Varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan loppuraportti. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2007:72.
- Asetus sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 608/2005.
- Asetus lasten päivähoidosta 239/1973.
- Avoin varhaiskasvatus Espoossa. Nykytilanne ja keskeiset kehittämissuunnat 2006. Espoon kaupunki, sosiaali- ja terveystoimi.
- Färkkilä N., Kahiluoto T. & Kivistö M. 2006. Lasten päivähoiton tilannekatsaus syyskuu 2005. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:16.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi lasten päivähoidosta 138/1972.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta 13/1990.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi päivähoidosta annetun lain muuttamiseksi 182/1985
- Hallituksen esitys Eduskunnalle sosiaali- ja terveydenhuollon keskushallinnon uudelleenjärjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi 233/1990.
- Huttunen E. & Turja L. 1982. Avoin päiväkotitoiminta osana varhaiskasvatusta –toimintakokeilun kehittäminen ja tuloksellisuus. Joensuun korkeakoulu, kasvatustieteen osaston selosteita ja tiedotteita.
- Hänninen S-L. & Valli S.1986. Suomen lastentarhatyön ja varhaiskasvatuksen historia. Helsinki: Otava.
- Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan perusteet 2004. Opetushallitus.
- Kuisma T. 2007. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen historia. Kollokviotyö. Helsingin yliopisto. Soveltavan kasvatustieteen laitos 27.3.2007.
- Laki lasten päivähoidosta 36/1973.
- Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005.
- Lasten leikkitoiminta. Sosiaalivaltion opasvihko 2/1988. Valtion painatuskeskus.
- Lasten päivähoiton selvitys syyskuu 1997. Sosiaali- ja terveysministeriön monisteita 1998:20.
- Lasten päivähoiton tilannekatsaus tammikuu 2001. Sosiaali- ja terveysministeriön monisteita 2002:14.
- Lasten päivähoiton vaihtoehdot. Sosiaalivaltion opas 1/1988. Valtion painatuskeskus.

Lasten päivähoito. Sosiaalhallitus, yleiskirje A3/1984/pe. Valtion painatuskeskus.

Lastensuojelulaki 417/2007.

Lehmuskoski A. & Kuusisto-Niemi S. 2007. Sosiaalialan sanasto asiakastietojärjestelmää varten. Kuopion yliopisto / terveydenhallinnon ja -talouden laitos. Internet-viite: www.sosiaaliportti.fi > hankkeet > sosiaalialan tietoteknologiahanke > määritykset > sanasto.pdf.

Leikkitoiminnan kehittäminen. Lasten leikin ja toiminnan ohjausta ja valvontaa selvittävän ja kehittävän työryhmän raportti. Sosiaalhallituksen julkaisuja 3/1983.

Leikkivälinelainaamotoiminta. Varhaiskasvatuksen toiminta- ja oppimateriaaliprojekti. Sosiaalhallituksen julkaisuja 8/1982. Valtion painatuskeskus.

Lääninhallitusten keskeiset arviot peruspalvelujen tilasta 2005. Sisäasiainministeriön julkaisut 27/2006.

Maahanmuuttajatyön kehittäminen varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen maahanmuuttajatyön kehittämisjaosto. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen selvityksiä 2007:62.

Matti Vanhasen hallitusohjelma 19.4.2007.

Nenonen M. 2007. Nummen avoimen päiväkodin merkitys käyttäjilleen. Hämeen ammattikorkeakoulun opinnäytejulkaisuja 12/2007.

Peltonen A. (toim.) 2007. Suomen kuuden suurimman kaupungin avoin varhaiskasvatustoiminta. Kuusikko-työryhmän julkaisusarja. Edita Oy Ab. Helsinki.

Perusopetuslaki 628/1998. (Lisätty luku 8a L 1136/2003.)

Peruspalvelut Etelä-Suomen läänissä 2005. Arviointiraportti 103/2006.

Saarinen J. & Tomminen S. & Nenonen M. 2007. Avoimen päiväkodin kustannusvaikuttavuus. Näkökulmia perheiden varhaiseen tukemiseen.

Sosiaalihuoltolaki 710/1982.

Uusimäki M. 2005. Perhetyötäkö kaikki? Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja 20.

Valtioneuvoston periaatepäätös varhaiskasvatuksen valtakunnallisista linjauksista. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen julkaisuja 2002:9. Helsinki.

Varhaiskasvatuksen kehittämisen suuntaviivoja lähivuosille. Väliraportti varhaiskasvatuksen neuvottelukunnan työstä. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen selvityksiä 2007:13.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Stakes: oppaita 56: 2005.

Väinälä Anna. 2004. Selvitys kotona olevien vanhempien lasten päivähoidosta. Sosiaali- ja terveysministeriön työryhmämuistioita 2004:16.

Välimäki A-L. 1998. Päivittäin. Lasten päivähoitojärjestelyn muotoutuminen varhaiskasvatuksen ympäristönä suomalaisessa yhteiskunnassa 1800- ja 1900-luvuilla. Oulun yliopisto.

Öppen förskolas utveckling. En studie av perioden 1980-2005. Skolverket: rapport 296.

Internet-lähteet:

Kuusikkokunnat: <http://www.kuusikkokunnat.fi/>

Mannerheimin Lastensuojeluliitto: www.mll.fi

Opetusministeriö: http://www.minedu.fi/OPM/Koulutus/yleissivistaevae_koulutus/aamu-_ja_iltapaeivaetoiminta/?lang=fi

Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus (Poske): www.poske.fi

Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus (SOCCA): www.socca.fi

Sosiaalialan kehittämishanke: www.sosiaalihanke.fi

Sosiaaliportti (Stakes): www.sosiaaliportti.fi > hankkeet > sosiaalialan tietoteknologiahanke > määritykset > sanasto.pdf.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko: www.evl.fi

Varttua: www.varttua.fi

Sosiaalihuollon (yleiskirje A3/1984/pe) esittämät ohjeistukset leikkitoiminnan henkilöstön kelpoisuuksiin

Leikkitoiminnan muoto	Mitoitus ja rakenne	Kelpoisuudet/henkilöstö	Kelpoisuudet/Johtaja
Leikkikerhot	1 leikinohjaaja + apulainen / max 15 alle kouluikäistä lasta koululaiset / 1 leikinohj Huomioidaan: lasten ikä, toiminta-aika, tilat, ja toiminnan luonne	Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdot: lastentarhanopettaja, sosiaalikasvattaja tai lastenhoitaja tai muu soveltuva sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymä koulutus + perehtyneisyys	Leikkitoiminnan ohjaaja Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdot: lastentarhanopettaja, sosiaalikasvattaja tai muu soveltuva korkeakoulututkinto
Leikkikentät ja -puistot	Leikinohjaaja + apulainen / alle 50 lasta 2 leikinohjaajaa / 50-100 lasta Jokaisesta seuraavasta 50 lapsesta yksi leikinohjaaja lisää Huomioidaan: lasten ikä, toiminnan ajankohta, ohjatun/vapaan toiminnan suhde sekä paikalliset olosuhteet	Sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusehdot: lto, sosiaalikasvattaja tai lastenhoitaja tai muu soveltuva sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymä koulutus + perehtyneisyys	Vastaava leikin- ja toiminnan ohjaaja lastentarhanopettaja, sosiaalikasvattaja, peruskoulunopettaja, liikunnanopettaja, liikunnanohjaaja, nuoriso-ohjaaja, vapaa-ajanohjaaja, sosiaalityöntekijä + perehtyneisyys
Avoin päiväkotitoimi	2 hoito- ja kasvatushenkilöä + muuta henkilöstöä koko toiminta-ajan käyttäjien määrään nähden riittävästi	Samat kuin päiväkotitoiminnassa	Kuten päiväkotitoiminnan johtajat
Lainaamot	Aukioloajan ja tarvittavan ohjaustoiminnan mukaan	Vastaava leikinohjaaja lastentarhanopettaja, sosiaalikasvattaja + perehtyneisyys Erityislastentarhanopettaja, jos erityisvälineitä.	

Kyselylomake

Avoimet varhaiskasvatuspalvelut 2007

Selvitys avointen varhaiskasvatuspalvelujen nykytilasta ja kehittämistarpeista

Ohjeita kyselyyn vastaamiseen

Kyselyssä on 47 kysymystä, jotka on jaettu kahdeksaan teemaan. Jokainen teema on omalla sivullaan:

- I Taustatiedot**
- II Avointen varhaiskasvatuspalvelujen järjestäminen, toiminta ja suunnittelu**
- III Henkilöstö**
- IV Yhteistyö**
- V Valvonta**
- VI Palvelujen kehittäminen**
- VII Toimintamuotojen määritelmät**
- VIII Muuta huomioitavaa**

Kaikkiaan kyselyssä on 12 sivua: 1) Ohjesivu, 2) Toimintojen määritelmät, 3-10) Kysymyssivut, 11) Vahvistussivu ja 12) Kiitossivu

Kysymykset ovat pääsääntöisesti monivalintakysymyksiä, joissa voit valita useamman kuin yhden vastausvaihtoehdon. Taustatietokysymykset mahdollistavat vain yhden vastausvaihtoehdon. Lisäksi kyselyssä on muutama avoin kysymys, joihin vastatessasi pääset kertomaan kuntanne alueen avointen varhaiskasvatuspalvelujen toimintatavoista.

Jos haluat lomakkeesta paperiversion tutustuaksesi kysymyksiin, voit tulostaa lomakkeen sivu kerrallaan.

Voit palata korjaamaan tai täydentämään aiempia vastauksiasi sivun alareunassa olevilla TAKAISIN ja JATKA painikkeilla.

Kaikkiin kysymyksiin ei tarvitse vastata kerralla, vaan voit palata lomakkeen pariin myöhemmin lähettämällä linkin omaan sähköpostiisi. Kun haluat keskeyttää vastaamisen ja jatkaa myöhemmin, paina JATKA MYÖHEMMIN painiketta. Ohjelma pyytää sinua seuraavaksi antamaan sähköpostiosoitteen, johon jatkamislinkki lähetetään. Kirjoita sähköpostiosoitteesi ja paina lopuksi LÄHETÄ painiketta.

Lopulliset vastauksesi tallentuvat tietokantaamme, kun painat kyselyn lopussa olevaa LÄHETÄ painiketta. Muista painaa LÄHETÄ painiketta ennen kuin poistut kyselystä kokonaan, sillä muutoin vastauksesi ei rekisteröidy.

Mikäli poistut kyselystä ilman, että olet painanut LÄHETÄ painiketta, sinulla on mahdollisuus osallistua kyselyyn aloittamalla vastaaminen uudelleen.

Tervetuloa vastaamaan kyselyyn!

AVOINTEN VARHAISKASVATUSPALVELUJEN TOIMINTAMUOTOJEN MÄÄRITELMÄT

Asukaspuisto: Tarjoaa valvottua aamu- ja iltapäivätoimintaa koululaisille. Lisäksi asukaspuistot ovat alle kouluikäisten lasten ja perheiden kohtaamispaikkoja, joissa on mahdollista osallistua ohjattuun toimintaan sisällä ja ulkona. Vanhemmat sekä muut aikuiset osallistuvat toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen.

Avoim päiväkotit / avoin (päivä)kerho: Lapset osallistuvat toimintaan oman aikuisen kanssa. Toiminta voi olla kohdennettu tietylle ikäryhmälle. Avoimet päiväkodit voivat toimia tavallisten päiväkotien yhteydessä omina ryhminään. Toiminta on useimmiten maksutonta.

Kerho: Kerhotoiminnassa voi painottaa tiettyä osa-aluetta ja se on useimmiten maksullista. Toiminta noudattelee yleensä koulujen toiminta-aikoja. Kerhoihin lapset osallistuvat yksin.

Päiväkerho: Seurakuntien päiväkerhot ovat kirkon toimintaa 3-6-vuotiaiden lasten parissa. Päiväkerhossa tuetaan lapsen kokonaisvaltaista kasvua. Päiväkerhossa toimitaan lasten, vanhempien ja työntekijöiden välisessä kumppanuudessa.

Lapsiparkki: Lapsiparkkiin vanhemmat voivat jättää lapsen tilapäisesti hoitoon muutamaksi tunniksi. Toiminta on usein maksullista. Lapsiparkki voi toimia joka päivä tai vain muutamana päivänä viikossa.

Leikkipuisto / leikkikenttä: Leikkipuistoissa järjestetään ohjattua toimintaa kaikenikäisille lapsille. Lapsi voi osallistua toimintaan vanhemman kanssa tai ilman vanhempaa.

Toiminnanaikana lapsilla on mahdollisuus joko ilmaiseen tai maksulliseen välipalaan tai lapset voivat syödä omia eväitään.

Perhekahvila: Kaikille lapsiperheille tarkoitettua toimintaa. Jotkut perhekahvilat syntyvät vanhempien omasta aloitteesta ja toimivat vapaaehtoisvoimin. Kahvilassa tarjotaan vanhemmille tukea ja tietoa (esim. vanhempien toiveiden mukaisia asiantuntijoita) sekä toimintamahdollisuuksia. Lapsilla on samaan aikaan mahdollisuus sosiaalisiin kontakteihin muiden ikäistensä kanssa. Perhekahvilat toimivat useimmiten kerran viikossa.

Perhekerho: Avoimia kerhoja joihin koko perhe voi osallistua. Kahvilassa tarjotaan vanhemmille tukea ja tietoa (esim. vanhempien toiveiden mukaisia asiantuntijoita) sekä toimintamahdollisuuksia. Lapsilla on samaan aikaan mahdollisuus sosiaalisiin kontakteihin muiden ikäistensä kanssa. Perhekerhoja voidaan järjestää useamman kerran viikossa.

Perheryhmä: Ovat suljettuja ryhmiä pienten lasten perheille, jotka kaipaavat erityistä tukea arkeensa. Osallistujat tulevat toimintaan useimmiten jonkin am-

matillisen tahon (neuvola, sosiaalityöntekijä tms.) saattelemina. Aikuiset ja lapset osallistuvat toimintaan yhdessä. Tavoitteena on tukea vanhempia lapsiperheiden arkeen liittyvissä käytännön taidoissa ja tiedoissa sekä auttaa ryhmän vanhempia verkostojen luomisessa.

Perhekeskus: Toiminta on tarkoitettu kaikille lapsiperheille. Lähtökohtana on, että toiminta alkaa jo neuvolassa ensimmäistä lasta odotettaessa ja jatkuu lapsen kasvaessa muissa peruspalveluissa. Työ on ennalta ehkäisevää, varhaista tukea tarjoavaa ja perhelähtöistä. Perhekeskuksen toimintamalli perustuu kumppanuuteen. Se kokoaa alueella olevat perheiden palvelut toimijaverkostoksi.

Puistotäti: Puistotätitoiminta on pääsääntöisesti yksityistä päivähoitoa muutaman tunnin päivässä. Puistotädit voivat itse valita keitä he ottavat mukaan lapsiryhmäänsä. Toiminta on tarkoitettu lähinnä alle 4-vuotiaille ja lapsi osallistuu toimintaan yksin.

I TAUSTATIEDOT

1. Kunta, jossa työskentelet

2. Kuinka monta asukasta kunnassanne on?

- Yli 75 000
- 10 000-75 000
- Alle 10 000

3. Minkä läänin alueella kuntanne sijaitsee?

- Etelä-Suomen lääni
- Länsi-Suomen lääni
- Itä-Suomen lääni
- Oulun lääni
- Lapin lääni

4. Minkä sosiaalialan osaamiskeskuksen alueella kuntanne sijaitsee?

- Ab Det Finlandssvenska kompetenscentred inom det sociala området, FSKC
- Itä-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus ISO
- Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus SOCOM
- Kanta-Hämeen, Pirkanmaan ja Satakunnan sosiaalialan osaamiskeskus Pikassos OY
- Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus KOSKE
- Länsi ja Keski-Uudenmaan sosiaalialan osaamiskeskus Sosiaalitaito
- Pohjanmaan maakuntien sosiaalialan osaamiskeskus SoNet BOTNIA
- Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Poske
- Päijät-Hämeen ja Itä-Uudenmaan osaamiskeskus Verso oy
- Pääkaupunkiseudun sosiaalialan osaamiskeskus SOCCA
- Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy Vasso Ab

5. Vastaajan toiminimike/virkanimike

- Sosiaalijohtaja / Perusturvajohtaja
 Päivähoidonjohtaja / Päivähoidon ohjaaja
 Päiväkodinjohtaja
 Perhepäivähoidonohjaaja
 Kasvatustoimenjohtaja
 Sivistystoimenjohtaja / koulutoimenjohtaja
 Vastaava lastenohjaaja
 Jokin muu, mikä? _____

6. Vastaajan yhteystiedot

Nimi: _____

Sähköpostiosoite: _____

Puhelinnumero: _____

7. Mitä päivähoitomuotoja kuntanne alueella on?

- Päiväkoti
 Ryhmäperhepäivähoito
 Perhepäivähoito
 Avoin varhaiskasvatus

II AVOINTEN VARHAISKASVATUSPALVELUJEN JÄRJESTÄMINEN, TOIMINTA JA SUUNNITTELU

8. Järjestääkö kunta itse avoimia varhaiskasvatuspalveluja (mukaan lukien ostopalvelu)?

- Kyllä (Siirry kysymykseen 10)
 Ei

9. Miksi kuntanne ei itse järjestä avoimia varhaiskasvatuspalveluja?

- Palveluja tuottavat muut tahot
 Palvelulle ei ole riittävästi kysyntää
 Palvelulle ei ole tiloja
 Palvelun tuottaminen on kallista
 Jokin muu syy, mikä? _____

12. Minkä ikäisille lapsille avointen varhaiskasvatuspalvelujen toiminta on suunniteltu?

	Alle 3-vuotiaille	3-5-vuotiaille	Esikoululaisille	Alle kouluikäisille	Koululaisille	Kaikille iästä riippumatta
Asukaspuisto	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Avoin päiväkotikoti / avoin (päivä)kerho	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kerho	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Päiväkerho	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lapsiparkki	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Leikkipuisto / -kenttä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Perhekahvila	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Perhekerho	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Perheryhmä	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Perhekeskus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Puistotäti	☐	☐	☐	☐	☐	☐

13. Miten järjestävä taho perustelee avointen varhaiskasvatuspalvelujen tarpeellisuutta?

Jokainen järjestävä taho voi merkitä 3 tärkeintä perustelua.

	Kunta	Seurakunta	Järjestö	Yksityinen
Tukee lasten varhaiskasvatusta	☐	☐	☐	☐
Tukee lasten sosiaalista kehitystä	☐	☐	☐	☐
Vaihtoehto kokouksille / osapäivähoitokotiin	☐	☐	☐	☐
Vanhempien mahdollisuus aikuiskontaktiin	☐	☐	☐	☐
Mahdollistaa vanhempien tuen	☐	☐	☐	☐

saannin (ammat-
tilaisen antama
tuki)

Vastaa vanhem-
pien toiveeseen
tilapäisen hoidon
järjestämisestä

Kunta: Jokin
muu, mikä?

Seurakunta: Jo-
kin muu, mikä?

Järjestö: Jokin
muu, mikä?

Yksityinen: Jokin
muu, mikä?

14. Mitkä ovat järjestävän tahon avointen varhaiskasvatuspalvelujen tavoitteet?

Jokainen järjestävä taho voi merkitä 3 tärkeintä tavoitetta.

	Kunta	Seurakunta	Järjestö	Yksityinen
Tukea lasten var- haiskasvatusta (hoito, kasvatusta, opetus)	☐	☐	☐	☐
Toimia vaihtoehto- na lasten koko- ja / tai osapäivähoidol- le	☐	☐	☐	☐
Tarjota lasten tila- päistä päivähoitoa	☐	☐	☐	☐
Mahdollistaa lasten keskinäisen toi- minnan, leikin ja kontaktit	☐	☐	☐	☐
Mahdollistaa van- hempien / aikuis- ten / asukkaiden vertaistuen ja ai-	☐	☐	☐	☐

kuiskontaktit				
Mahdollistaa vanhemmille / aikuisille ammattilaisten antaman tuen	☐	☐	☐	☐
Tarjota alueen perhepäivähoitajille kohtaamispaikka	☐	☐	☐	☐
Tarjota paikka lasten ja vanhempien yhteiselle toiminnalle	☐	☐	☐	☐
Tarjota koululaisille valvottua aamu- ja / tai iltapäivätoimintaa	☐	☐	☐	☐
Tarjota koululaisille kesällä ja lomaaikoina toimintaa	☐	☐	☐	☐
Tarjota kesäaikana alueen lapsille maksuton ateria	☐	☐	☐	☐
Kunta: Jokin muu, mikä?	☐	☐	☐	☐
Seurakunta: Jokin muu, mikä?	☐	☐	☐	☐
Järjestö: Jokin muu, mikä?	☐	☐	☐	☐
Yksityinen: Jokin muu, mikä?	☐	☐	☐	☐

15. Miten arvioitte avointen varhaiskasvatuspalvelujen määrän nykyisen riittävyyden kuntanne alueella?

- Palveluja on riittävästi
- Palveluja on liikaa
- Palveluja on riittämättömästi

16. Minkälainen näkemys teillä on avointen varhaiskasvatuspalvelujen määrän kehittämisestä tulevaisuudessa?

- Palveluja lisätään
 Palvelut säilyvät määrällisesti ennallaan
 Palveluja vähennetään

17. Minkä järjestämissä avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa vanhemmille / aikuisille on vertaisryhmätoimintaa?

- Kunta
 Seurakunta
 Järjestö
 Yksityinen
 Yhteistyössä joidenkin tai kaikkien edellä mainittujen tahojen kanssa

18. Millaista vertaisryhmätoimintaa vanhemmille / aikuisille eri järjestävät tahot järjestävät?

- Äitiryhmiä
 Isäryhmiä
 Perheryhmiä (suljettu ryhmä)
 Vanhempi-lapsi -ryhmiä
 Isovanhempi-lapsi -ryhmiä
 Jotain muuta, mitä? _____

19. Onko vanhempien / aikuisten mahdollista saada avoimissa varhaiskasvatuspalveluissa tukea lasten hoitoon ja kasvatukseen tai vanhemmuuteen?

	Kunta	Seurakunta	Järjestö	Yksityinen
Asukaspuisto	☐	☐	☐	☐
Avoin päiväkerho / avoin (päi- vä)kerho	☐	☐	☐	☐
Kerho	☐	☐	☐	☐
Päiväkerho	☐	☐	☐	☐
Lapsiparkki	☐	☐	☐	☐
Leikkipuisto / - kenttä	☐	☐	☐	☐
Perhekahvila	☐	☐	☐	☐
Perhekerho	☐	☐	☐	☐
Perheryhmä	☐	☐	☐	☐

Leikkipuisto / - kenttä	☐	☐	☐	☐	☐	_____
Perhekahvila	☐	☐	☐	☐	☐	_____
Perhekerho	☐	☐	☐	☐	☐	_____
Perheryhmä	☐	☐	☐	☐	☐	_____
Perhekeskus	☐	☐	☐	☐	☐	_____
Puistotäti	☐	☐	☐	☐	☐	_____

22. Milloin avoimia varhaiskasvatuspalveluja on tarjolla?

	Ympäri vuoden	Koulujen toimin- ta-aikoina	Kesällä
Asukaspuisto	☐	☐	☐
Avoin päiväkotikoti / avoin (päi- vä)kerho	☐	☐	☐
Kerho	☐	☐	☐
Päiväkerho	☐	☐	☐
Lapsiparkki	☐	☐	☐
Leikkipuisto / - kenttä	☐	☐	☐
Perhekahvila	☐	☐	☐
Perhekerho	☐	☐	☐
Perheryhmä	☐	☐	☐
Perhekeskus	☐	☐	☐
Puistotäti	☐	☐	☐

23. Mikä taho tarjoaa avoimia varhaiskasvatuspalveluja ympäri vuoden, koulujen toiminta-aikoina ja / tai kesällä?

	Kunta	Seurakunta	Järjestö	Yksityinen
Ympäri vuoden	☐	☐	☐	☐
Koulujen toimin- ta-aikoina	☐	☐	☐	☐
Kesällä	☐	☐	☐	☐

24. Kuinka usein avoimia varhaiskasvatuspalveluja järjestetään?

	Joka arkipäivä	3-4 kertaa viikossa	1-2 kertaa viikossa	Viikonloppuina	1-2 kertaa kuukaudessa
Asukaspuisto	☐	☐	☐	☐	☐
Avoin päiväkotikoti / avoin (päivä)kerho	☐	☐	☐	☐	☐
Kerho	☐	☐	☐	☐	☐
Päiväkerho	☐	☐	☐	☐	☐
Lapsiparkki	☐	☐	☐	☐	☐
Leikkipuisto / -kenttä	☐	☐	☐	☐	☐
Perhekahvila	☐	☐	☐	☐	☐
Perhekerho	☐	☐	☐	☐	☐
Perheryhmä	☐	☐	☐	☐	☐
Perhekeskus	☐	☐	☐	☐	☐
Puistotäti	☐	☐	☐	☐	☐

25. Miten avoimia varhaiskasvatuspalveluja järjestävät tahot tiedottavat palveluistaan?

	Kunta	Seurakunta	Järjestö	Yksityinen
Lehdissä	☐	☐	☐	☐
Netistä / www-sivuilla	☐	☐	☐	☐
Kunnan toimipisteissä (esim. päivähoitotoimistossa, päiväkodissa, neuvolassa)	☐	☐	☐	☐
Seurakunnan toimipisteissä	☐	☐	☐	☐
Järjestön toimipisteissä	☐	☐	☐	☐
Yksityisten toimipisteissä	☐	☐	☐	☐

mipisteissä

Avoimien palvelujen toimipisteissä	☐	☐	☐	☐
Yleisillä ilmoitustauluilla	☐	☐	☐	☐
Kunnan / kaupungin / seurakunnan / järjestön yhteisessä tiedotteessa	☐	☐	☐	☐
Palvelun omassa tiedotteessa	☐	☐	☐	☐
Jollakin muulla tavalla, miten?	☐	☐	☐	☐

26. Kuinka monta alle kouluikäistä lasta osallistuu avoimien varhaiskasvatuspalvelujen toimintaan keskimäärin kuukaudessa? (Keskimäärin = koko vuoden käyttäjämäärät jaettuna toimintakuukausien määrällä)

	Kunta	Seurakunta	Järjestö	Yksityinen
Asukaspuisto	_____	_____	_____	_____
Avoin päiväkotikoti / avoin (päivä)kerho	_____	_____	_____	_____
Kerho	_____	_____	_____	_____
Päiväkerho	_____	_____	_____	_____
Lapsiparkki	_____	_____	_____	_____
Leikki puisto / -kenttä	_____	_____	_____	_____
Perhekahvila	_____	_____	_____	_____
Perhekerho	_____	_____	_____	_____
Perheryhmä	_____	_____	_____	_____
Perhekeskus	_____	_____	_____	_____
Puistotäti	_____	_____	_____	_____

27. Kuinka monta aikuista osallistuu avoimien varhaiskasvatuspalvelujen toimintaan keskimäärin kuukaudessa? (Keskimäärin = koko vuoden käyttäjämäärät jaettuna toimintakuukausien määrällä)

	Kunta	Seurakunta	Järjestö	Yksityinen
Asukaspuisto	_____	_____	_____	_____
Avoin päivä- koti / avoin (päivä)kerho	_____	_____	_____	_____
Kerho	_____	_____	_____	_____
Päiväkerho	_____	_____	_____	_____
Lapsiparkki	_____	_____	_____	_____
Leikkipuisto / -kenttä	_____	_____	_____	_____
Perhekahvila	_____	_____	_____	_____
Perhekerho	_____	_____	_____	_____
Perheryhmä	_____	_____	_____	_____
Perhekeskus	_____	_____	_____	_____
Puistotäti	_____	_____	_____	_____

28. Merkitse ne järjestävät tahot, jotka **ovat tehneet tai joilla on tekeillä** avointen varhaiskasvatuspalvelujen varhaiskasvatussuunnitelma.

	Kunta	Seurakunta	Järjestö	Yksityinen
Asukaspuisto	[]	[]	[]	[]
Avoin päiväkot / avoin (päi- vä)kerho	[]	[]	[]	[]
Kerho	[]	[]	[]	[]
Päiväkerho	[]	[]	[]	[]
Lapsiparkki	[]	[]	[]	[]
Leikkipuisto / - kenttä	[]	[]	[]	[]
Perhekahvila	[]	[]	[]	[]
Perhekerho	[]	[]	[]	[]
Perheryhmä	[]	[]	[]	[]

Perhekeskus	☐	☐	☐	☐
Puistotäti	☐	☐	☐	☐
Kunta: Jokin muu suunnitelma, mikä?	☐	☐	☐	☐
Seurakunta: Jokin muu, mikä?	☐	☐	☐	☐
Järjestö: Jokin muu, mikä?	☐	☐	☐	☐
Yksityinen: Jokin muu, mikä?	☐	☐	☐	☐

III AVOINTEN VARHAISKASVATUSPALVELUJEN HENKILÖSTÖ

29. Onko kuntanne alueella laadittu henkilöstömitoitushjeita (käyttäjien ja henkilöstön suhdeluku) avointen varhaiskasvatuspalvelujen osalta?

	Kunta	Seurakunta	Järjestö	Yksityinen
Kyllä	☐	☐	☐	☐
Ei	☐	☐	☐	☐
Valmisteilla	☐	☐	☐	☐
Jos vastasit kyllä / valmisteilla, kerro millainen ohjeistus?	☐	☐	☐	☐
Jos vastasit ei, kerro tulisiko ohjeistus laatia?	☐	☐	☐	☐

30. Onko järjestäjä tehnyt periaatepäätöksen avointen varhaiskasvatuspalvelujen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista?

	Kunta	Seurakunta	Järjestö	Yksityinen
Kyllä	☐	☐	☐	☐
Ei	☐	☐	☐	☐

31. Missä avointen varhaiskasvatuspalvelujen toimintamuodoissa vaaditaan henkilöstöltä tai osalta henkilöstöä varhaiskasvatukseen suuntautuva tutkinto?

	Kunta	Seurakunta	Järjestö	Yksityinen
Asukaspuisto	☐	☐	☐	☐
Avoin päiväkotikoti / avoin (päivä)kerho	☐	☐	☐	☐
Kerho	☐	☐	☐	☐
Päiväkerho	☐	☐	☐	☐
Lapsiparkki	☐	☐	☐	☐
Leikkiapuisto / -kenttä	☐	☐	☐	☐
Perhekahvila	☐	☐	☐	☐
Perhekerho	☐	☐	☐	☐
Perheryhmä	☐	☐	☐	☐
Perhekeskus	☐	☐	☐	☐
Puistotäti	☐	☐	☐	☐
Kunta: Miksi varhaiskasvatukseen suuntautuva tutkintoa ei vaadita?	☐	☐	☐	☐
Seurakunta: Miksi varhaiskasvatukseen suuntautuva tutkintoa ei vaadita?	☐	☐	☐	☐
Järjestö: Miksi varhaiskasvatukseen suuntautuva tutkintoa ei vaadita?	☐	☐	☐	☐
Yksityinen: Miksi varhaiskasvatukseen suuntautuva tutkintoa ei vaadita?	☐	☐	☐	☐

32. Onko avoimien varhaiskasvatuspalvelujen henkilöstölle tehty täydennyskoulutussuunnitelma?

	Kunta	Seurakunta	Järjestö	Yksityinen
Kyllä	☐	☐	☐	☐
Ei	☐	☐	☐	☐
Tekeillä	☐	☐	☐	☐

33. Kuinka paljon avointen varhaiskasvatuspalvelujen henkilöstölle on tarjolla täydennyskoulutusta?

	Kunta	Seurakunta	Järjestö	Yksityinen
Säännöllisesti (3-10 pv / vuosi)	☐	☐	☐	☐
Satunnaisesti	☐	☐	☐	☐
Täydennyskoulutusta ei ole tarjolla	☐	☐	☐	☐

34. Onko henkilökunnalle tarjolla avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin kohdennettua täydennyskoulutusta?

	Kunta	Seurakunta	Järjestö	Yksityinen
Riittävästi	☐	☐	☐	☐
Kohtuullisesti	☐	☐	☐	☐
Riittämättömästi	☐	☐	☐	☐
Ei ollenkaan	☐	☐	☐	☐

35. Mistä aihealueista avointen varhaiskasvatuspalvelujen henkilöstö tarvitsee täydennyskoulutusta?

1. _____
2. _____
3. _____
4. _____
5. _____

36. Miten avointen varhaiskasvatuspalvelujen henkilökunta pystyy vastaamaan erityistä tukea tarvitsevien lasten tarpeisiin?

	<u>Kykenee huomaamaan</u> erityisen tuen tarpeen				<u>Osaa ohjata</u> lapsen / perheen tukitoimiin				<u>Kykenee ottamaan huomioon</u> erityisen tuen tarpeen <u>toiminnan suunnittelussa</u>			
	Kunta	Seurakunta	Järjestö	Yksityinen	Kunta	Seurakunta	Järjestö	Yksityinen	Kunta	Seurakunta	Järjestö	Yksityinen
Riittävästi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kohtuullisesti	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Riittämättömästi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ei lainkaan	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

IV YHTEISTYÖ

37. Minkä tahojen kanssa avoimia varhaiskasvatuspalveluja järjestävät tahot tekevät yhteistyötä?

	Kunta	Seurakunta	Järjestö	Yksityinen
Päivähoito	☐	☐	☐	☐
Esiopetus	☐	☐	☐	☐
Koulu	☐	☐	☐	☐
Lastenneuvola	☐	☐	☐	☐
Kasvatus- ja / tai perheneuvola	☐	☐	☐	☐
Sosiaalityö	☐	☐	☐	☐
Kotipalvelu	☐	☐	☐	☐
Nuorisotoimi	☐	☐	☐	☐
Järjestö	☐	☐	☐	☐
Seurakunta	☐	☐	☐	☐
Yksityinen	☐	☐	☐	☐
Jokin muu, mikä?	☐	☐	☐	☐
Jokin muu, mikä?	☐	☐	☐	☐

38. Minkälaista yhteistyötä avoimia varhaiskasvatuspalveluja järjestävät tahot tekevät keskenään?

- Yhteiset toiminnan linjaukset ja periaatteet
- Yhteinen koulutus
- Yhteinen toiminnan suunnittelu
- Yhteinen toiminnan toteutus (esim. juhlat, retket ja tapahtumat)
- Yhteinen toiminnan arviointi
- Yhteinen kehittämistoiminta
- Toiminnan esittely
- Toiminnasta tiedottaminen
- Asiantuntijoiden luennot
- Yhteisten tilojen käyttö
- Tilojen vuokraus
- Materiaalien (esim. lelujen, kirjojen ja pelien) lainaus
- Jotain muuta, mitä? _____

39. Minkälaista seudullista yhteistyötä järjestävät tahot tekevät?

	Kunta	Seurakunta	Järjestö	Yksityinen
Yhteinen koulu- tus / seminaarit	☐	☐	☐	☐
Yhteiset tapaa- miset	☐	☐	☐	☐
Toiminnan suun- nittelu	☐	☐	☐	☐
Yhteinen toiminta	☐	☐	☐	☐
Seudullista yh- teistyötä ei tehdä	☐	☐	☐	☐
Jotakin muuta, mitä?	☐	☐	☐	☐
Jotakin muuta, mitä?	☐	☐	☐	☐

V VALVONTA, ARVIOINTI JA SEURANTA

40. Kenelle kunnassa kuuluu yksityisten avointen varhaiskasvatuspalvelujen valvonta?

- Päivähoidon johtaja / päivähoidon ohjaaja
 Perhepäivähoidon ohjaaja
 Päiväkodin johtaja / päivähoitoyksikön johtaja
 Leikkipuistotoiminnan vastaava ohjaaja
 Joku muu, kuka? _____

41. Millaisia menetelmiä tai työtapoja avoimien varhaiskasvatuspalvelujen valvonnassa on käytössä?

- Aloituskeskustelu ja -tarkastus
 Seurantakäynti (1 krt / vuosi)
 Seurantakäynti (2 krt tai enemmän / vuosi)
 Dokumentointi (esim. tilastot)
 Vuosittainen toimintakertomus ja -suunnitelma
 Jokin muu, mikä? _____

42. Mitä asioita avoimia varhaiskasvatuspalveluja järjestävät tahot tilastoivat ja seuraavat?

	Kunta	Seurakunta	Järjestö	Yksityinen
Palveluja käyttävien lasten määrää	☐	☐	☐	☐
Palveluja käyttävien aikuisten määrää	☐	☐	☐	☐
Lasten samanikäistä lukumäärää keskimäärin / kk / vuodessa / toimipisteittäin	☐	☐	☐	☐
Käyntikerrat yhteensä (toimintapäivät x käyntikerrat keskimäärin /pv)	☐	☐	☐	☐
Eri asuinalueiden käyttäjämääriä	☐	☐	☐	☐

Käyttökertojen kokonaisu- määrä / vuosi	☐	☐	☐	☐
Eriyistä tukea tarvitsevien lasten määrää	☐	☐	☐	☐
Ryhmien lukumäärää	☐	☐	☐	☐
Ruokailijoiden määrää	☐	☐	☐	☐
Lasten ikää	☐	☐	☐	☐
Kustannuksia	☐	☐	☐	☐
Kunta: Jotain muuta, mitä?	☐	☐	☐	☐
Seurakunta: Jotain muuta, mitä?	☐	☐	☐	☐
Järjestö: Jotain muuta, mitä?	☐	☐	☐	☐
Yksityinen: Jotain muuta, mitä?	☐	☐	☐	☐

43. Keneltä järjestävät tahot keräävät säännöllisesti (vähintään 1-2 kertaa / vuosi) toimintansa arviointiin liittyvää palautetta?

	Kunta	Seurakunta	Järjestö	Yksityinen
Lapsilta	☐	☐	☐	☐
Aikuisasiakkailta	☐	☐	☐	☐
Yhteistyökumppaneilta	☐	☐	☐	☐
Henkilökunnalta	☐	☐	☐	☐
Joltain muulta taholta, keneltä?	☐	☐	☐	☐

VI AVOINTEN VARHAISKASVATUSPALVELUJEN KEHITTÄMINEN

44. Jos kuntanne alueella on ollut viimeisten viiden vuoden aikana avoimien varhaiskasvatuspalvelujen kehittämishankkeita, merkitkää ne alla olevaan listaan.

1. Hankkeen nimi _____
 Hankkeen vastuutaho _____
 Hankkeen tavoite _____

2. Hankkeen nimi _____
 Hankkeen vastuutaho _____
 Hankkeen tavoite _____

3. Hankkeen nimi _____
 Hankkeen vastuutaho _____
 Hankkeen tavoite _____

4. Hankkeen nimi _____
 Hankkeen vastuutaho _____
 Hankkeen tavoite _____

45. Miten avoimia varhaiskasvatuspalveluja tulisi kehittää?

	Kunta	Seurakunta	Järjestö	Yksityinen
Lapsiryhmän koko tulee määritellä lainsäädännössä	[]	[]	[]	[]
Henkilöstömitoitus tulee määritellä lainsäädännössä	[]	[]	[]	[]
Henkilöstörakenne tulee määritellä lainsäädännössä	[]	[]	[]	[]
Valtakunnallinen tilaohjeistus tulee laatia	[]	[]	[]	[]
Jokaisella yksiköllä tulee olla oma toimintasuunnitelma	[]	[]	[]	[]

Avointen varhaiskasvatuspalvelujen pedagogista perustaa tulee vahvistaa	☐	☐	☐	☐
Leikin tulee olla pedagogisesti ohjattua toimintaa	☐	☐	☐	☐
Lasten tulee päästä vaikuttamaan toiminnan sisältöön enemmän	☐	☐	☐	☐
Vanhempien tulee päästä vaikuttamaan toiminnan sisältöön enemmän	☐	☐	☐	☐
Vanhempien omaehtoiselle toiminnalle tulee tarjota enemmän tilaa	☐	☐	☐	☐
Tominnan sisältöjä tulee kehittää vastaamaan paremmin asiakkaiden tarpeista	☐	☐	☐	☐
Maahanmuuttajaperheet tulee ottaa paremmin huomioon	☐	☐	☐	☐
Lasten erityisen tuen tarpeisiin tulee vastata paremmin	☐	☐	☐	☐
Matalan kynnyksen tukea / apua (esim. perhetyöntekijä, elto) tulee olla paremmin saatavilla	☐	☐	☐	☐
Eri järjestävien tahojen palvelujen päällekkäisyyttä tulee vähentää	☐	☐	☐	☐
Yhteistyötä palvelun tarjoajien kesken tulee lisätä	☐	☐	☐	☐

Yhteistyötä kuntien välillä tulee lisätä	☐	☐	☐	☐
Yhteistyötä kolmannen sektorin kanssa tulee lisätä	☐	☐	☐	☐
Toiminnan tulee korvata osa kokopäivähoidosta / kokopäivähoidon tarpeesta	☐	☐	☐	☐
Jotain muuta, mitä?	☐	☐	☐	☐
Jotain muuta, mitä?	☐	☐	☐	☐

VII TOIMINTAMUOJEN MÄÄRITELMÄT

46. Mitkä kyselyn toimintamuotojen määritelmistä ja nimistä vastasivat kuntanne alueella käytettyjä?

Määritelmä vastaa järjestäjän käyttämää	Määritelmä vastaa järjestäjän käyttämää				Kunta	Seurakunta	Järjestö	Yksityinen
	Kunta	Seurakunta	Järjestö	Yksityinen	Käytämme toiminnasta toista nimeä	Käytämme toiminnasta toista nimeä	Käytämme toiminnasta toista nimeä	Käytämme toiminnasta toista nimeä
ASUKASPUISTO = Tarjoaa valvottua aamu- ja ilta-päivätoimintaa koululaisille. Lisäksi asukaspuistot ovat alle kouluikäisten lasten ja perheiden kohtaamispaikkoja, jossa on mahdollista osallistua ohjattuun toimintaan sisällä ja ulkona. Vanhemmat sekä muut aikuiset osallistuvat toiminnan suunnitteluun ja toteutukseen	☐	☐	☐	☐	_____	_____	_____	_____
AVOIN PÄIVÄKOTI / AVOIN (PÄIVÄ)KERHO = Lapset osallistuvat toimintaan oman aikuisen	☐	☐	☐	☐	_____	_____	_____	_____

kanssa. Toiminta voi olla kohdennettu tietyille ikäryhmälle. Avoimet päiväkodit voivat toimia tavallisten päiväkotien yhteydessä omina ryhmään. Toiminta on useimmiten maksutonta.

KERHO = Kerhotoiminnassa voi painottaa tiettyä osa-aluetta ja se on useimmiten maksullista. Toiminta noudattelee yleensä koulujen toiminta-aikoja. Kerhoihin lapset osallistuvat yksin.

PÄIVÄKERHO = Seurakuntien päiväkerhot ovat kirkon toimintaa 3-6-vuotiaiden lasten parissa. Päiväkerhossa tuetaan lapsen kokonaisvaltaista kasvua. Päiväkerhossa toimitaan lasten, vanhempien ja työntekijöiden välisessä kumppanuudessa.

LAPSIPARKKI = Lapsiparkkiin vanhemmat voivat jättää lapsen tilapäisesti hoitoon muutamaksi tunniksi. Toiminta on usein maksullista. Lapsiparkki voi toimia joka päivä tai vain muutamana päivänä viikossa.

LEIKKIPUISTO / LEIKKIKENTTÄ = Leikkipuistoissa järjestetään ohjattua toimintaa kaikenikäisille lapsille. Lapsi voi osallistua toimintaan vanhemman kans-

[] [] [] []

[] [] [] []

[] [] [] []

[] [] [] []

sa tai ilman vanhempaa. Toiminnanaikana lapsilla on mahdollisuus joko ilmaiseen tai maksulliseen välipalaan tai lapset voivat syödä omia eväitään.

PERHEKAHVILA = Kaikille lapsiperheille tarkoitettua toimintaa.

Jotkut perhekahvilat syntyvät vanhempien omasta aloitteesta ja toimivat vapaaehtoisvoimin. Kahvilassa tarjotaan vanhemmille tukea ja tietoa (esim. vanhempien toiveiden mukaisia asiantuntijoita) sekä toimintamahdollisuuksia. Lapsilla on samaan aikaan mahdollisuus sosiaalisiin kontakteihin muiden ikäistensä kanssa. Perhekahvilat toimivat useimmiten kerran viikossa.

[] [] [] []

PERHEKERHO = Avoimia kerhoja joihin koko perhe voi osallistua. Kahvilassa tarjotaan vanhemmille tukea ja tietoa (esim. vanhempien toiveiden mukaisia asiantuntijoita) sekä toimintamahdollisuuksia. Lapsilla on samaan aikaan mahdollisuus sosiaalisiin kontakteihin muiden ikäistensä kanssa. Perhekerhoja voidaan järjestää useamman kerran viikossa.

[] [] [] []

PERHERYHMÄ = Ovat suljettuja ryhmiä pienten lasten heille, jotka kaipaavat eri

[] [] [] []

tukea arkeensa. Osallistu tulevat toimintaan useimpi jonkin ammatillisen tahon (neuvola, sosiaalityöntekijä tms.) saattamina. Aikuiset lapset osallistuvat toimintaan yhdessä. Tavoitteena on vanhempien lapsiperheiden liittyvissä käytännöissä ja tiedoissa sekä ryhmän vanhempien verkoston luomisessa.

PERHEKESKUS = Toiminta on tarkoitettu kaikille lapsiperheille. Lähtökohdaksi on, että toiminta alkaa jo neuvolassa ensimmäistä lasta odottaessa ja jatkuu lapsen kasvaessa muissa peruspalveluissa. Työ on ennalta ehkäisevää, varhaista tukea tarjoavaa ja perhelähtöistä. Perhekeskuksen toimintamalli perustuu kumppanuuteen. Se kokoaa alueella olevat perheiden palvelut toimijaverkostoksi.

PUISTOTÄTI = Puistotähtitoiminta on pääsääntöisesti yksityistä päivähoitoa muutaman tunnin päivässä. Puistotädit voivat itse valita keitä he ottavat mukaan lapsiryhmäänsä. Toiminta on tarkoitettu lähinnä alle 4-vuotiaille ja lapsi osallistuu toimintaan yksin.

[] [] [] []

[] [] [] []

VIII MUUTA HUOMIOITAVAA

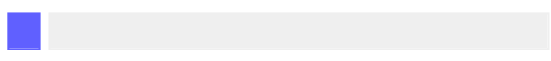
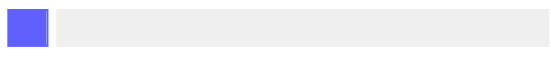

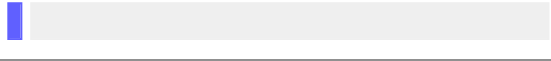

47. Mitä muuta haluat sanoa avoimiin varhaiskasvatuspalveluihin liittyen?

Kyselyyn vastanneet kunnat aakkosjärjestyksessä

Alajärvi	Jyväskylän mlk	Lapua
Alastaro	Jämijärvi	Laukaa
Alavieska	Jämsänkoski	Lavia
Alavus	Järvenpää	Lempäälä
Artjärvi	Kaarina	Lemu
Asikkala	Kajaani	Lieto
Askainen	Kalajoki	Liminka
Askola	Kangasala	Lumijoki
Dragsfjärd	Kannonkoski	Luoto
Eno	Karjalohja	Luvia
Espoo	Karstula	Maalahti
Eurajoki	Karttula	Maaninka
Evijärvi	Kaskinen	Merikarvia
Haapajärvi	Kaustinen	Mikkeli
Halikko	Kemi	Muonio
Halsua	Kempele	Muurame
Hankasalmi	Kerava	Myrskylä
Harjavalta	Kerimäki	Mäntyharju
Hattula	Kestilä	Nastola
Hauho	Kiikala	Nivala
Haukipudas	Kiikoinen	Noormarkku
Heinola	Kiiminki	Nurmes
Heinävesi	Kirkkonummi	Nurmijärvi
Helsinki	Kisko	Oravainen
Himanka	Kokemäki	Orimattila
Hirvensalmi	Kokkola	Oripää
Hollola	Konnevesi	Oulu
Honkajoki	Kontiolahti	Oulunsalo
Huittinen	Korppoo	Outokumpu
Humppila	Kotka	Parainen
Hyrnsalmi	Kouvola	Parikkala
Hyvinkää	Kuhmo	Pedersöre
Hämeenkoski	Kuopio	Pello
Hämeenkyrö	Kurikka	Perho
Ikaalinen	Kuru	Pernaja
Ilomantsi	Kustavi	Pertunmaa
Imatra	Kuusankoski	Petäjavesi
Iniö	Kälviä	Pieksämäki
Isokyrö	Kärkölä	Pihtipudas
Jaala	Kärsämäki	Piikkiö
Janakkala	Köyliö	Piippola
Joensuu	Lahti	Pirkkala
Joroinen	Laihia	Pomarkku
Joutseno	Laitila	Porvoo
Juankoski	Lappajärvi	Posio
Jurva	Lappeenranta	Pudasjärvi
Juva	Lappi	Pulkkila

Puolanka	Vampula
Pyhäjoki	Vantaa
Pyhäjärvi	Vesanto
Pyhäranta	Vihanti
Raahe	Viitasaari
Raisio	Vilppula
Rantasalmi	Vimpeli
Rauma	Vähäkyrö
Rautalampi	Ylihärmä
Rautjärvi	Yli-Ii
Renko	Yläne
Riihimäki	Äetsä
Rovaniemi	Ähtäri
Ruokolahti	Äänekoski
Ruovesi	
Rusko	
Rääkkylä	
Saarijärvi	
Sauvo	
Savonlinna	
Seinäjoki	
Sipoo	
Sodankylä	
Soini	
Sotkamo	
Suomenniemi	
Suomusjärvi	
Suonenjoki	
Sysmä	
Säkylä	
Särkisalo	
Taivalkoski	
Taivassalo	
Tampere	
Tervo	
Tervola	
Toholampi	
Toivakka	
Tornio	
Turku	
Tuusula	
Tyrnävä	
Töysä	
Ullava	
Urjala	
Utajärvi	
Uurainen	
Uusikaarlepyy	
Uusikaupunki	
Vaasa	
Valkeakoski	

Vastaajan toiminimike tai virkanimike

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	Sosiaalijohtaja / Perusturvajohtaja	6	3 %					
2.	Päivähoidonjohtaja / Päivähoidon ohjaaja	109	53 %					
3.	Päiväkodinjohtaja	13	6 %					
4.	Perhepäivähoidonohjaaja	16	8 %					
5.	Kasvatustoimenjohtaja	1	0 %					
6.	Sivistystoimenjohtaja / koulutoimenjohtaja	2	1 %					
7.	Vastaava lastenohjaaja	3	2 %					
8.	Jokin muu, mikä?	56	27 %					
	Yhteensä	206	100 %					

Vastanneiden kuntien lukumäärä suhteessa kaikkiin Manner-Suomen saman kokoiisiin kuntiin

Vastanneet kunnat yhteensä/ kuntakoko	Vastanneiden kuntien lukumäärä	Manner-Suomessa kuntia	Vastanneiden kuntien osuus %
Yhteensä	206	400	52
yli 75 000	8	10	80
10 000 – 75 000	56	87	64
alle 10 000	142	303	47

LIITE 6**Vastausprosentit lääneittäin suhteessa läänin kuntamäärään**

Läänit	Vastanneiden kuntien lukumäärä	Kuntien määrä läänissä	Vastanneiden kuntien osuus %
Yhteensä	206	400	52
Etelä-Suomi	39	86	45
Länsi-Suomi	91	189	48
Itä-Suomi	31	57	54
Oulu	30	47	64
Lappi	15	21	71

LIITE 7**Vastausprosentit osaamiskeskuksittain suhteessa osaamiskeskusten kuntamääriin**

Osaamiskeskus	Vastanneiden kuntien lukumäärä	Kuntien määrä osaamiskeskuksen alueella	Vastanneiden kuntien osuus %
FSKC	6	37	16
ISO	31	66	47
SOCOM	11	24	46
Pikassos Oy	35	70	50
Koske	15	28	54
Sosiaalitalo Oy	7	20	35
SONet BOTNIA	28	58	48
Poske	32	59	54
Verso	14	22	64
SOCCA	4	3	75
Oy Vasso Ab	23	54	43

Avointen varhaiskasvatustalvelujen toimintamuotojen määritelmien vastaavuusmaininnat sekä toiminnasta käytetyt muut nimikkeet

Toiminta/ nimike	Toiminnan määritelmä vastasi kunnan alueella käytettyä	Muita toiminnasta käytettyjä nimikkeitä
Asukaspuisto (Invånarpark):	Yhteensä 22 mainintaa, joista <ul style="list-style-type: none"> • kunnat 11 • seurakunnat 5 • järjestöt 4 • yksityiset 2 	Yhteensä 16 muuta nimeä, joista Kunnat 9: koululaisten aamu- ja/ tai iltapäiväkerho/-toiminta (morgon och eftermiddagsvård/ eftermiddagsverksamhet) 5, leikkipuisto 2, avoin päiväkerho Seurakunnat 4: (koululaisten)iltapäiväkerho/ -toiminta Järjestöt 3: koululaisten aamu- ja iltapäiväkerho/ -toiminta (eftermiddagsverksamhet) 3 Yksityiset: -
Avoin päiväkerho/ Avoin (päivä)kerho (Öppet daghem/ Öppen (dag)klubb):	Yhteensä 105 mainintaa, joista <ul style="list-style-type: none"> • kunnat 49 • seurakunnat 46 • järjestöt 7 • yksityiset 3 	Yhteensä 8 muuta nimeä, joista Kunnat 5: avoin aamutoiminta 1, perhetupa 1, avoin varhaiskasvatustoiminta/ perheiden kohtaamispaikka 1, koululaisten aamu- ja/ tai iltapäivätoiminta 2 Seurakunnat 2: föräldra-barn -grupp (1), mor och barn -grupp (1) Järjestöt 1: perhekahvila 1 Yksityiset: -
Kerho (Klubb):	Yhteensä 169 mainintaa, joista <ul style="list-style-type: none"> • kunnat 69 • seurakunnat 47 • järjestöt 46 • yksityiset 7 	Yhteensä 9 muuta nimeä, joista Kunnat 1: kiertävä päiväkerho 1 Seurakunnat 1: pyhäkoulu 1 Järjestöt 6: leikkikoulu 2, (koululaisten) aamu- ja iltapäivätoiminta 2, pesiskoulu 1, 4H:n nuorisotyö 1, kuvataidekoulu 1 Yksityiset 1: englannin kielinen leikkikoulu 1
Päiväkerho (Dagklubb):	Yhteensä 168 mainintaa, joista <ul style="list-style-type: none"> • kunnat 9 • seurakunnat 155 • järjestöt 4 • yksityiset 0 	Yhteensä 1 muu nimitys Kunnat: - Seurakunnat: - Järjestöt 1: leikkikoulu 1 a. Yksityiset: -
Lapsiparkki (Barnpark):	Yhteensä 61 mainintaa, joista <ul style="list-style-type: none"> • kunnat 29 • seurakunnat 10 • järjestöt 19 • yksityiset 3 	Yhteensä 5 muuta nimeä, joista Kunnat 3: tilapäinen päivähoito/ tilapäishoito 2, perhetuvan kerhopäivä 1 Seurakunnat 1: hoitopalvelu 1 Järjestöt 1: ryhmähoito 1 Yksityiset: -
Leikkipuisto/ Leikkikenttä (Lekpark/ Lekplats):	Yhteensä 68 mainintaa, joista <ul style="list-style-type: none"> • kunnat 36 • seurakunnat 11 • järjestöt 21 • yksityiset 0 	Yhteensä 3 muuta nimeä, joista Kunnat 3: (koululaisten)päiväleiri 2, perhepuisto 1 Seurakunnat: - Järjestöt: - Yksityiset: -
Perhekahvila (Familjecafe):	Yhteensä 130 mainintaa, joista	Yhteensä 6 muuta nimeä, joista

	<ul style="list-style-type: none"> • kunnat 24 • seurakunnat 24 • järjestöt 76 • yksityiset 6 	<p>Kunnat 3: äiti-lapsi –piiri 1, perhepiiri 1, tenavatupa 1, em. toiminta sisältyy avoimeen toimintaan</p> <p>Seurakunnat 2: perhekerho 1, mammakerho 1</p> <p>Järjestöt: -</p> <p>Yksityiset 1: äiti-lapsi –kerho 1</p>
Perhekerho (Familjeklubb):	<p>Yhteensä 164 mainintaa, joista</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnat 22 • seurakunnat 116 • järjestöt 25 • yksityiset 1 	<p>Yhteensä 5 muuta nimeä, joista</p> <p>Kunnat 3: perhekammari 1, avoin kerhopäivä 1, ryhmäneuvola 1</p> <p>Seurakunnat: -</p> <p>Järjestöt 2: lapsiperheiden kohtaamispaikka 1, vertaisryhmät (esim. adoptio, monikko) 1</p> <p>Yksityiset: -</p>
Perheryhmä (Familjegrupp):	<p>Yhteensä 63 mainintaa, joista</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnat 37 • seurakunnat 12 • järjestöt 13 • yksityiset 1 	<p>Yhteensä 5 muuta nimeä, joista</p> <p>Kunnat 2: yksikön nimellä oleva kerho 1, yksinhuoltajaperheet 1</p> <p>Seurakunnat 3: naistenpiiri 1, Toimiva perhe 1, perheleiripäivä 1</p> <p>Järjestöt: -</p> <p>Yksityiset: -</p>
Perhekeskus (Familjecentral):	<p>Yhteensä 23 mainintaa, joista</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnat 15 • seurakunnat 3 • järjestöt 5 • yksityiset 0 	<p>Ei muita nimityksiä käytössä</p>
Puistotädit (Parktant):	<p>Yhteensä 21 mainintaa, joista</p> <ul style="list-style-type: none"> • kunnat 10 • seurakunnat 5 • järjestöt 5 • yksityiset 1 	<p>Yhteensä 2 muuta nimeä, jotka</p> <p>Kunnat 1: leikkipuistotoiminta 1</p> <p>Seurakunnat 1: kesän päiväleirit</p> <p>Järjestöt: -</p> <p>Yksityiset: -</p>

LIITE 9

**Syyt, miksi kunta ei itse järjestä avoimia varhaiskasvatuspalveluja
(kuntakoko 10 000–75 000 asukasta)**

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	Palveluja tuottavat muut tahot	7	13 %					
2.	Palvelulle ei ole riittävästi kysyntää	1	2 %					
3.	Palvelulle ei ole tiloja	3	5 %					
4.	Palvelun tuottaminen on kallista	2	4 %					
5.	Jokin muu syy, mikä?	4	7 %					
	Kyselyyn vastanneita kuntia	56						

LIITE 10

**Syyt, miksi kunta ei itse järjestä avoimia varhaiskasvatuspalveluja
(kuntakoko alle 10 000 asukasta)**

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	Palveluja tuottavat muut tahot	64	45 %					
2.	Palvelulle ei ole riittävästi kysyntää	16	11 %					
3.	Palvelulle ei ole tiloja	6	4 %					
4.	Palvelun tuottaminen on kallista	18	13 %					
5.	Jokin muu syy, mikä?	20	14 %					
	Kyselyyn vastanneita kuntia	142						

LIITE 11

Avointen varhaiskasvatuspalvelujen järjestäminen alle kouluikäisille lapsille tai lapsille ja aikuisille kunnan alueella

	Kunta	Seurakunta	Järjestö	Yksityinen	Jokin muu	Yhteistyössä	Yhteensä
	N / %	N / %	N / %	N / %	N / %	N / %	N / 100%
Asukaspuisto	16 / 62	5 / 21	4 / 17	0 / 0	0 / 0	0 / 0	24
Avoin päiväkotiki / - (päivä) kerho	46 / 42	48 / 44	10 / 9	1 / 1	1 / 1	3 / 3	109
Kerho	64 / 32	53 / 26	61 / 30	8 / 4	10 / 5	7 / 3	203
Päiväkerho	2 / 1	188 / 94	6 / 3	0 / 0	1 / 1	2 / 1	199
Lapsiparkki	25 / 39	11 / 17	22 / 35	2 / 3	2 / 3	2 / 3	64
Leikkipuisto / - kenttä	38 / 55	9 / 13	20 / 29	1 / 1	1 / 1	1 / 1	70
Perhekahvila	9 / 6	18 / 13	94 / 66	4 / 3	9 / 6	8 / 6	142
Perhekerho	18 / 10	129 / 71	23 / 12	4 / 2	3 / 2	5 / 3	182
Perheryhmä	31 / 54	10 / 17	10 / 17	1 / 2	3 / 5	3 / 5	58
Perhekeskus	9 / 56	0 / 0	2 / 13	0 / 0	0 / 0	5 / 31	16
Puistotäti	5 / 36	0 / 0	4 / 28	5 / 36	0 / 0	0 / 0	14

LIITE 12

Avointen varhaiskasvatuspalvelujen toiminta lasten iän mukaan

	Alle 3- vuotiaille	3-5 - vuotiaille	Esikoulu- laisille	Alle kou- luikäisille	Koulu- laisille	Kaikille	Yhteensä
	N / %	N / %	N / %	N / %	N / %	N / %	N / 100%
Asukaspuisto	2 / 7	2 / 7	5 / 17	3 / 10	13 / 43	5 / 17	30
Avoin päiväkotiki / - (päivä) kerho	23 / 21	24 / 22	2 / 2	43 / 39	4 / 4	13 / 12	109
Kerho	18 / 8	61 / 26	34 / 15	36 / 16	74 / 32	8 / 3	231
Päiväkerho	10 / 4	173 / 74	26 / 11	19 / 8	7 / 8	0 / 0	235
Lapsiparkki	15 / 21	15 / 21	2 / 3	29 / 41	5 / 7	5 / 7	71
Leikkipuisto / - kenttä	6 / 5	18 / 17	10 / 10	29 / 28	26 / 25	16 / 15	105
Perhekahvila	23 / 15	20 / 13	6 / 4	42 / 27	4 / 3	58 / 38	153
Perhekerho	34 / 18	25 / 13	5 / 3	63 / 34	0 / 0	59 / 32	153
Perheryhmä	12 / 24	3 / 6	1 / 2	18 / 35	2 / 4	15 / 29	51
Perhekeskus	3 / 15	2 / 10	0 / 0	6 / 30	1 / 5	8 / 40	20
Puistotäti	4 / 24	5 / 29	1 / 6	7 / 41	0 / 0	0 / 0	17

Avointen varhaiskasvatuspalvelujen tarpeellisuus

	Vastaus	Mainintojen lukumäärä	Prosentti	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	Tukee lasten varhaiskasvatusta	314	26 %					
2.	Tukee lasten sosiaalista kehitystä	310	25 %					
3.	Vaihtoehto kokonaja /tai osapäivähoidolle	106	8 %					
4.	Vanhempien mahdollisuus aikuiskontakteihin	264	22 %					
5.	Mahdollistaa vanhempien tuen saannin	122	10 %					
6.	Vastaa vanhempien toiveeseen tilapäisen hoidon järjestämisestä	66	5 %					
7.	Jokin muu, mikä?	50	4 %					
	Yhteensä	1232	100 %					

**Avointen varhaiskasvatuspalvelujen tavoitteet
(jokainen järjestävä taho merkitsi 3 tärkeintä tavoitetta)**

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	Tukee lasten varhaiskasvatusta	276	21 %					
2.	Toimia vaihtoehtona lasten koko- ja / tai osapäivähoidolle	88	6 %					
3.	Tarjota lasten tilapäistä päivähoitoa	48	3 %					
4.	Mahdollistaa lasten keskinäisen toiminnan, leikin ja kontaktit	304	23 %					
5.	Mahdollistaa vanhempien / aikuisten / asiakkaiden vertaistuen ja aikuiskontaktit	228	17 %					
6.	Mahdollistaa vanhemmille / aikuisille ammattilaisten antaman tuen	78	6 %					
7.	Tarjota alueen perhepäivähoitajille kohtaamispaikka	27	2 %					
8.	Tarjota paikka lasten ja vanhempien yhteiselle toiminnalle	139	10 %					
9.	Tarjota koululaisille valvottua aamu- ja / tai iltapäivätoimintaa	78	6 %					
10.	Tarjota koululaisille kesällä tai lomaaikoina toimintaa	49	4 %					
11.	Tarjota kesäaikana alueen lapsille maksuton ateria	0	0 %					
12.	Jokin muu, mikä?	26	2 %					
	Yhteensä	1341	100 %					

Avointen varhaiskasvatuspalvelujen määrän riittävyys kunnan alueella

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	Palveluja on riittävästi	94	46 %					
2.	Palveluja on liikaa	0	0 %					
3.	Palveluja on riittämättömästi	109	54 %					
	Yhteensä	203	100 %					

Avointen varhaiskasvatuspalvelujen määrän kehittyminen tulevaisuudessa

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	Palveluja lisätään	92	45 %					
2.	Palvelut säilyvät määrällisesti ennallaan	106	52 %					
3.	Palveluja vähennetään	6	3 %					
	Yhteensä	204	100 %					

Vertaisryhmätoiminnan muodot

	Vastaus	Mainintojen lukumäärä	Prosentti	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	Äitiryhmiä	66	19 %					
2.	Isäryhmiä	25	7 %					
3.	Perheryhmiä (suljettu ryhmä)	57	16 %					
4.	Vanhempi-lapsi -ryhmiä	155	44 %					
5.	Isovanhempi-lapsi -ryhmiä	12	4 %					
6.	Jotain muuta, mitä?	35	10 %					
	Yhteensä	350	100 %					

Vanhempien/ aikuisten mahdollisuus saada avoimissa varhaiskasvatustalveissa tukea lasten hoitoon ja kasvatukseen tai vanhemmuuteen

	Kunta N	Seurakunta N	Järjestö N	Yksityinen N
Asukaspuisto	9	4	4	0
Avoin päiväkot / - (päivä) kerho	44	39	9	2
Kerho	46	38	18	3
Päiväkerho	8	137	4	0
Lapsiparkki	17	6	12	1
Leikkipuisto/ - kenttä	16	5	5	0
Perhekahvila	13	16	78	5
Perhekerho	19	119	24	2
Perheryhmä	28	9	10	1
Perhekeskus	9	1	3	0
Puistotäti	4	0	0	2

LIITE 19

Asiakkailta perityn maksun peruste avointen varhaiskasvatuspalvelujen käyttämisestä

	Tunti	Kerta	Kiinteä kk- maksu	Luku- / toi- mintakausi N	Maksuton	Yhteensä
	N / %	N / %	N / %	/ %	N / %	N / 100%
Asukaspuisto	1 / 5	1 / 5	10 / 53	0 / 0	7 / 37	19
Avoin päiväko- ti / (päivä) ker- ho	3 / 4	7 / 9	3 / 4	7 / 9	55 / 74	75
Kerho	7 / 4	26 / 17	41 / 26	38 / 24	45 / 29	157
Päiväkerho	0 / 0	2 / 1	15 / 9	50 / 31	97 / 59	164
Lapsiparkki	20 / 45	13 / 29	1 / 2	1 / 2	10 / 22	45
Leikki puisto / - kenttä	1 / 2	10 / 21	3 / 6	3 / 6	32 / 65	49
Perhekahvila	0 / 0	1 / 1	0 / 0	0 / 0	90 / 99	91
Perhekerho	0 / 0	2 / 2	0 / 0	1 / 1	114 / 97	117
Perheryhmä	0 / 0	1 / 3	0 / 0	1 / 3	32 / 94	34
Perhekeskus	0	0	0	0	9 / 100	9
Puistotäti	3 / 27	4 / 37	3 / 27	0 / 0	1 / 9	11

LIITE 20

Ruokailun järjestäminen avoimen varhaiskasvatustoiminnan aikana

	Omat eväät	Välipala maksuton / sisältyy toi- mintakausi- maksuun	Lounas maksuton / sisältyy toi- mintakausi- maksuun	Ruoka erik- seen mak- sullinen	Toiminnan aikana ei ruokailla	Jokin muu, mikä?	Yhteensä
	N / %	N / %	N / %	N / %	N / %	N / %	N / 100%
Asukaspuisto	5 / 22	10 / 44	1 / 4	1 / 4	4 / 17	2 / 9	23
Avoin päivä- koti / (päi- vä)kerho	40 / 44	9 / 10	2 / 2	8 / 9	17 / 19	14 / 16	90
Kerho	58 / 39	42 / 29	10 / 7	1 / 1	30 / 20	6 / 4	147
Päiväkerho	144 / 84	7 / 4	0 / 0	1 / 1	14 / 8	6 / 3	172
Lapsiparkki	22 / 49	4 / 9	6 / 13	0 / 0	12 / 27	1 / 2	45
Leikki puisto / - kenttä	38 / 71	3 / 6	3 / 6	0 / 0	6 / 11	3 / 6	53
Perhekahvila	35 / 29	8 / 7	2 / 2	14 / 12	28 / 23	32 / 27	119
Perhekerho	39 / 27	24 / 16	3 / 2	13 / 9	33 / 22	35 / 24	147
Perheryhmä	7 / 16	5 / 11	8 / 18	1 / 2	15 / 33	9 / 20	45
Perhekeskus	5 / 45	0 / 0	0 / 0	0 / 0	5 / 45	1 / 10	11
Puistotäti	3 / 27	0 / 0	1 / 9	0 / 0	6 / 55	1 / 9	11

LIITE 21

Avointen varhaiskasvatuspalvelujen tarjonta ympäri vuoden, koulujen toiminta-aikoina ja/tai kesällä järjestävän tahon mukaan

	Ympäri vuoden	Koulujen toiminta- aikoina	Kesällä	Yhteensä
	N / %	N / %	N / %	N / %
Kunta	35	73	31	
Seurakunta	24	142	47	
Järjestö	33	92	40	
Yksityinen	8	10	1	
Yhteensä	135 / 24	317 / 55	119 / 21	571 / 100

LIITE 22

Avointen varhaiskasvatuspalvelujen tarjonta toiminnan mukaan

	Ympäri vuoden	Koulujen toiminta- aikoina	Kesällä	Yhteensä
	N / %	N / %	N / %	N / 100%
Asukaspuisto	7 / 35	13 / 65	0 / 0	20
Avoin päiväkotikoti / (päivä) kerho	10 / 13	68 / 86	1 / 1	79
Kerho	12 / 8	114 / 80	17 / 12	143
Päiväkerho	6 / 3	169 / 92	9 / 5	184
Lapsiparkki	18 / 41	23 / 52	3 / 7	44
Leikkipuisto/ -kenttä	13 / 22	2 / 3	45 / 75	60
Perhekahvila	29 / 27	76 / 70	3 / 3	108
Perhekerho	11 / 8	126 / 89	5 / 3	142
Perheryhmä	10 / 25	30 / 75	0 / 0	40
Perhekeskus	9 / 60	4 / 27	2 / 13	15
Puistotäti	2 / 20	5 / 50	3 / 30	10

Avointen varhaiskasvatuspalvelujen järjestämisen tiheys

	Joka arkipäi- vä	3-4 kertaa viikossa	1-2 kertaa viikossa	Viikonloppuina	1-2 kertaa kuukaudessa	Yhteensä
	N / %	N / %	N / %	N %	N / %	N /100%
Asukaspuisto	19 / 90	0 / 0	1 / 5	1 / 5	0 / 0	21
Avoin päiväkot / (päivä) kerho	15 / 18	13 / 16	46 / 56	1 / 1	7 / 9	82
Kerho	43 / 28	26 / 17	78 / 51	2 / 1	4 / 3	153
Päiväkerho	17 / 9	30 / 17	129 / 73	0 / 0	1 / 1	177
Lapsiparkki	9 / 20	3 / 7	21 / 48	1 / 2	10 / 23	44
Leikkipuisto/ - kenttä	33 / 75	5 / 12	4 / 9	1 / 2	1 / 2	44
Perhekahvila	4 / 4	3 / 3	90 / 81	0 / 0	14 / 12	111
Perhekerho	8 / 6	6 / 4	106 / 74	2 / 1	21 / 15	143
Perheryhmä	1 / 2	2 / 5	23 / 54	1 / 2	16 / 37	43
Perhekeskus	9 / 69	3 / 23	1 / 8	0 / 0	0 / 0	13
Puistotäti	6 / 67	2 / 22	1 / 11	0 / 0	0 / 0	9

Avoimista varhaiskasvatuspalveluista tiedottaminen

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	Lehdissä	362	18 %					
2.	Netissä / www- sivuilla	297	14 %					
3.	Kunnan toimipis- teissä	296	14 %					
4.	Seurakunnan toimipisteissä	239	11 %					
5.	Järjestön toimi- pisteissä	120	6 %					
6.	Yksityisten toi- mipisteissä	28	1 %					
7.	Avointen palve- lujen toimi- pisteissä	127	6 %					
8.	Yleisillä ilmoitus- tauluilla	183	9 %					
9.	Yhteisessä tie- dotteessa	176	9 %					
10.	Palvelun omassa tiedotteessa	196	10 %					
11.	Jollakin muulla tavalla	37	2 %					
	Yhteensä	2061	100 %					

LIITE 25

Järjestävät tahot, jotka ovat tehneet tai joilla on tekeillä avointen varhaiskasvatuspalvelujen varhaiskasvatussuunnitelma

	Kunta N	Seurakunta N	Järjestö N	Yksityinen N
Asukaspuisto	10	3	1	0
Avoin päiväkot / (päivä) kerho	36	9	2	0
Kerho	33	12	15	2
Päiväkerho	6	61	2	0
Lapsiparkki	9	1	1	0
Leikkipuisto/ -kenttä	14	1	1	0
Perhekahvila	5	5	9	0
Perhekerho	6	32	3	0
Perheryhmä	6	1	1	0
Perhekeskus	5	0	1	0
Puistotäti	5	0	0	0
Jokin muu, mikä?	10	8	1	
Yhteensä	145	133	37	2

LIITE 26

Avointen varhaiskasvatuspalvelujen henkilöstölle tehdyt täydennyskoulutussuunnitelmat

	Kyllä N / %	Ei N / %	Tekeillä N / %	Yhteensä N / 100%
Kunta	50 / 44	55 / 49	8 / 7	113
Seurakunta	78 / 57	53 / 39	6 / 4	137
Järjestö	11 / 16	54 / 80	3 / 4	68
Yksityinen	1 / 11	7 / 78	1 / 11	9

LIITE 27

Avoiimiin varhaiskasvatuspalveluihin kohdennetun täydennyskoulutuksen määrä

	Riittävästi N / %	Kohtuullisesti N / %	Riittämättömästi N / %	Ei lainkaan N / %	Yhteensä N / 100%
Kunta	28 / 26	50 / 46	22 / 20	8 / 8	108
Seurakunta	62 / 45	64 / 46	13 / 9	0 / 0	139
Järjestö	11 / 15	43 / 61	9 / 13	8 / 11	71
Yksityinen	1 / 14	2 / 29	0 / 0	4 / 57	7

Avointen varhaiskasvatuspalvelujen henkilöstön täydennyskoulutustarpeiden aihealueet

	N	%
1. Erityinen tuki	84	29 %
Erityislapset	59	
Varhainen puuttuminen	16	
Lastensuojelu	5	
Maahanmuuttajat	4	
2. Vuorovaikutus	84	29 %
Vanhempien, aikuisten ja perheen kohtaaminen ja tukeminen	38	
Vuorovaikutustaidot	22	
Yhteistyö vanhempien kanssa ja kasvatuskumppanuus	15	
Vertaistoiminta	5	
Verkostotyö	4	
3. Lapsen kasvu, kehitys, oppiminen ja pedagogiikka	75	25 %
Lapsen kasvu, kehitys ja oppimisen tukeminen	15	
Varhaiskasvatuspedagogiikka ja kasvatuksen sisällöt	30	
Taideaineet	19	
Uskontokasvatus	10	
Didaktiikka	1	
4. Toiminnan suunnittelu, toteutus, arviointi ja kehittäminen	22	7 %
Toiminnan suunnittelu, toteutus, arviointi ja kehittäminen	19	
Toiminnan havainnointi, dokumentointi, lasten portfoliot	3	
5. Muut	31	10 %
Työssä jaksaminen	7	
Perhetyö	6	
Lainsäädäntö	4	
Lapsiperheiden etuudet	4	
Varhaiskasvatuksen tutkinnot	4	
Turvallisuus	2	
Ensiapu	2	
Atk-aidot	2	
Yhteensä	296	100 %

Eriyisen tuen tarpeen huomaaminen

	Vastaus	Mainintojen lukumäärä	Prosentti	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	Riittävästi	119	35 %					
2.	Kohtuullisesti	174	52 %					
3.	Riittämättömästi	40	12 %					
4.	Ei lainkaan	4	1 %					
	Yhteensä	337	100 %					

Lapsen ja/tai perheen tukitoimiin ohjaaminen

	Vastaus	Mainintojen lukumäärä	Prosentti	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	Riittävästi	119	37 %					
2.	Kohtuullisesti	157	49 %					
3.	Riittämättömästi	42	13 %					
4.	Ei lainkaan	4	1 %					
	Yhteensä	322	100 %					

LIITE 31

Erityisen tuen tarpeen huomioiminen toiminnan suunnittelussa

	Vastaus	Mainintojen lukumäärä	Prosentti	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	Riittävästi	78	37 %					
2.	Kohtuullisesti	58	28 %					
3.	Riittämättömästi	68	33 %					
4.	Ei lainkaan	4	2 %					
	Yhteensä	208	100 %					

LIITE 32

Avoimia varhaiskasvatuspalveluja järjestävien tahojen tekemä yhteistyö

	Kunta N / %	Seurakunta N / %	Järjestö N / %	Yksityinen N / %	Yhteensä N / %
Päivähoito	114	155	79	12	360
Esiopetus	79	111	43	5	238
Koulu	84	114	58	8	264
Lastenneuvola	101	98	49	6	254
Kasvatus- ja / tai perheneuvola	78	55	16	3	152
Sosiaalityö	91	65	32	7	195
Kotipalvelu	50	15	12	4	81
Nuorisotoimi	58	64	55	4	181
Järjestö	72	80	36	6	194
Seurakunta	104	32	65	9	210
Yksityinen	22	22	14	2	60

Avoimia varhaiskasvatuspalveluja järjestävien tahojen keskinäinen yhteistyö

	Vastaus	Lukumäärä	Prosentti	20 %	40 %	60 %	80 %	100 %
1.	Yhteiset toiminnan linjaukset ja periaatteet	62	6 %					
2.	Yhteinen koulutus	72	7 %					
3.	Yhteinen toiminnan suunnittelu	81	8 %					
4.	Yhteinen toiminnan toteutus	118	12 %					
5.	Yhteinen toiminnan arviointi	39	4 %					
6.	Yhteinen kehittämis-toiminta	68	7 %					
7.	Toiminnan esittely	65	7 %					
8.	Toiminnasta tiedottaminen	123	14 %					
9.	Asiantuntijoiden luennot	87	9 %					
10.	Yhteisten tilojen käyttö	119	12 %					
11.	Tilojen vuokraus	47	5 %					
12.	Materiaalien lainaus	54	6 %					
13.	Jotain muuta, mitä?	27	3 %					
	Yhteensä	962	100 %					

Seudullisen yhteistyön muodot

	Kunta N / %	Seurakunta N / %	Järjestö N / %	Yksityinen N / %
Yhteinen koulutus / seminaarit	58 / 28	90 / 29	54 / 29	4 / 20
Yhteiset tapaamiset	62 / 30	95 / 31	55 / 29	4 / 20
Toiminnan suunnittelu	21 / 10	48 / 16	29 / 15	5 / 25
Yhteinen toiminta	29 / 14	52 / 17	37 / 20	4 / 20
Seudullista yhteistyötä ei ole	29 / 14	14 / 4	7 / 4	3 / 15
Jotakin muuta, mitä?	8 / 4	8 / 3	6 / 3	0 / 0
Yhteensä	207 / 100	307 / 100	188 / 100	20 / 100

Tilastot ja seuranta

	Kunta N / %	Seurakunta N / %	Järjestö N / %	Yksityinen N / %
Palveluja käyttävien lasten määrä	109 / 15	154 / 15	102 / 17	9 / 17
Palveluja käyttävien aikuisten määrä	60 / 9	127 / 12	87 / 15	3 / 6
Samanaikaisten lasten lukumäärä keskimäärin	66 / 9	97 / 9	55 / 9	6 / 12
Käyntikerrat yhteensä	91 / 13	122 / 12	79 / 13	5 / 9
Eri asuinalueiden käyttäjämäärät	28 / 4	46 / 4	20 / 3	1 / 2
Käyttökertojen kokonaismäärä kk / vuosi	72 / 10	98 / 9	57 / 10	6 / 12
Erityistä tukea tarvitsevien lasten määrä	36 / 5	18 / 2	5 / 1	2 / 4
Ryhmien lukumäärä	63 / 9	130 / 12	55 / 9	6 / 12
Ruokailijoiden määrä	23 / 3	20 / 2	10 / 2	4 / 8
Lasten ikä	68 / 10	111 / 11	49 / 8	3 / 6
Kustannukset	83 / 12	121 / 12	74 / 12	6 / 12
Joku muu, mikä	6 / 1	2 / 0	5 / 1	0 / 0
Yhteensä	705 / 100	1046 / 100	598 / 100	51 / 100

Palautteen kerääminen toimijatahoittain eriteltyinä

	Kunta N / %	Seurakunta N / %	Järjestö N / %	Yksityinen N / %
Lapsilta	52 / 24	52 / 22	36 / 27	3 / 33
Aikuisasiakkailta	78 / 36	84 / 37	56 / 43	3 / 33
Yhteistyökumppaneilta	18 / 8	25 / 11	11 / 8	1 / 11
Henkilökunnalta	65 / 30	66 / 29	28 / 21	2 / 23
Joltain muulta taholta, keneltä?	4 / 2	2 / 1	1 / 1	0 / 0
Yhteensä	217 / 100	229 / 100	132 / 100	9 / 100

Avointen varhaiskasvatuspalvelujen nimikkeet ja toiminnan sisällöt

	Asukas- puisto	Avoin päivä- koti/ Avoin päiväkerho	Kerho	Päiväkerho	Lapsi- parkki	Leikkipuisto	Perhekahvila	Perheker- ho	Perhe- ryhmä	Perhekeskus	Puistotäti
Pääjärjestäjätaho: kunta seurakunta järjestö yksityinen	kunnat 11 srk:t 5 järjestöt 4 yksityiset	kunnat 49 srk:t 46 järjestöt 7 yksityiset 3	kunnat 69 srk:t 47 järjestöt 46 yksityiset	kunnat 9 srk:t 155 järjestöt 4 yksityiset	kunnat 29 srk:t 10 järjestöt 19 yksityiset 3	kunnat 36 srk:t 11 järjestöt 21 yksityiset 0	kunnat 24 srk:t 24 järjestöt 76 yksityiset 6	kunnat 22 srk:t 116 järjestöt 25 yksityiset 1	kunnat 37 srk:t 12 järjestöt 13 yksityiset 1	kunnat 15 srk:t 3 järjestöt 5 yksityiset	kunnat 10 srk:t 5 järjestöt 5 yksityiset
Toiminta suunnattu vain lap- sille: kyllä ei	kaikki tahot mainitsevat, että toimin- ta on pää- osin koulu- laisille	kyllä (kunnassa myös koulul- aamu-/iltapv- toimintaa	kyllä	kyllä	kyllä	kyllä					kyllä
Toiminta suunnattu vain van- hemmille: kyllä ei									(kyllä)	kyllä	
Toiminta suunnattu yhteisesti lapsille + vanhemmille: kyllä ei	kyllä, myös perheiden kohtaamis- paikkoja	kyllä				kyllä	kyllä	kyllä	kyllä	kyllä	
Toiminnan ensisijainen tavoite/ tarkoitus?	ASIAA ON PERUS- TELTU VAIN JÄR- JESTÄ- VÄN TAHON NÄKÖ- KULMAS- TA	kunnat: tukee lasten varhaiskasva- tusta tukee lasten sosiaalista kehitystä, mahdollistaa lasten keski- näisen toi- minnan, leikin	srk:t: tukee lasten var- haiskasvatusta tukee lasten sosiaalista kehi- tystä. mah- dollistaa lasten keskinäisen toiminnan, lei- kin ja kontaktit	järjestöt: tukee lasten sosiaalista kehitystä vanhempien mahdollisuus aikuiskon- takteihin tukee lasten varhaiskas-	yksityiset: tukee lasten sosiaalista kehitystä, mahdollis- taa lasten keskinäisen toiminnan, leikin ja kontaktit tukee lasten						

		ja kontaktit vaihtoehto koko- ja/tai osapäivähoidolle	vanhempien mahdollisuus aikuiskontaktteihin, vertaistukeen	vatusta	varhaiskasvatusta vanhempien mahdollisuus aikuiskontaktteihin ja vertaistukeen						
Toiminnan ohjaus: <i>ohjattu toiminta omaehtoista toimintaa</i>	mahdollisuus osallistua ohjattuun toimintaan vanhemmille myös omaehtoista toimintaa	ohjattua ja omaehtoista toimintaa	ohjattua toimintaa (pääsääntöisesti)	ohjattua toimintaa (pääsääntöisesti)	ohjattua toimintaa	ohjattua toimintaa	ohjattua ja omaehtoista toimintaa (voivat syntyä vanhempien omasta aloitteesta) tukea perheil- le lapsille kontakteja	ohjattua ja omaehtoista toimintaa (perheet osallistuvat, ns. avoimia kerhoja) vanhemmille tukea lapsille kontakteja ja toimintaa	ohjattua toimintaa (suljettuja ryhmiä, perheiden tukemista)	ohjattua toimintaa (pääsääntöisesti), ennalta ehkäisevää työtä, kumppanuuteen perustuvaa	ohjattua toimintaa
Lasten ikä: <i>1-3v 3-5v 6v koulul ei ikärajaa</i>	koululaiset mutta myös alle kouluikäiset	alle kouluikäiset (ei eskarit)	alle kouluikäiset kerhoja on myös koululaisille	eniten 3-5-vuotiaille	alle kouluikäisille (pääasiassa)	alle kouluikäisille	alle kouluikäiset (vanhempi- neen)	alle kouluikäiset	alle kouluikäisille (pienien lasten perheille tarkoitettua toimintaa)	pääasiassa alle kouluikäiset (vanhempi- neen), mutta myös vanhempiä lapsia	usein alle 4-vuotiaille lapsille
Kuinka usein järjestetään: <i>arkipäivisin 3-4 krt/vko 1-2 krt/vko vkonloppuisin 1-2 krt/kk</i>	yleensä arkipäivisin	yleensä 1-2 kertaa viikossa myös 3-4 kertaa viikossa tai joka arkipäivä	yleensä 1-2 kertaa viikossa joskus myös joka arkipäivä tai 3-4 kertaa viikossa	yleensä 1-2 kertaa viikossa	useimmiten 1-2 kertaa viikossa joskus myös joka arkipäivä tai vain 1-2 kertaa kuukaudessa	useimmiten joka arkipäivä	yleensä 1-2 kertaa viikossa	yleensä 1-2 kertaa viikossa	yleensä 1-2 kertaa viikossa tai vain 1-2 kertaa kuukaudessa	useimmiten joka arkipäivä myös 3-4 kertaa viikossa	yleensä joka arkipäivä joskus 3-4 kertaa viikossa
Koska järjestetään:	koulujen toiminta-	yleensä koulujen toimin-	yleensä koulujen toiminta-aikoina	yleensä koulujen toimin-	koulujen toiminta-	yleensä kesällä	pääosin koulujen toimin-	pääosin koulujen	pääosin koulujen	useimmiten ympäri vuo-	kaikki mahdollisia

<i>ympäri vuoden koulujen toiminta-aikoina koulujen loma-aikoina</i>	aikana joskus ympäri vuoden	ta-aikoina		ta-aikoina	aikoina ja ympäri vuoden	joskus myös ympäri vuoden	ta-aikoina myös ympäri vuoden	toiminta-aikoina myös ympäri vuoden	toiminta-aikoina myös ympäri vuoden	den myös muita vaihtoehtoja olemassa	(koulujen toiminta-aikoina, ympäri vuoden)
Henkilöstö- mitoitus: <i>kyllä ei</i>	KYSYTTY VAIN JÄRJESTÄVÄN TAHON OSALTA	kunta: 64% EI	srk: 49% KYLLÄ 46% EI	järjestö: 92% EI	yksityinen: 64% EI						
Kelpoisuus- vaatimukset: <i>vaaditaanko vk-tutkinto</i>	harvat kunnat vaativat ja vielä harvemmat seurakunnat	kunnissa vaaditaan aika usein	kunnat vaativat aika usein, srk:t harvemmin, järjestöt ja yksityiset harvoin	seurakunnat vaativat	kunnat vaativat useimmin kuin mikään muu taho			seurakunnat vaativat kunnat joskus	kunnat vaativat joskus muut todella harvoin	kunnat vaativat silloin tällöin	ei juurikaan vaadita
Asiakas- maksu: <i>maksuton maksullinen omakustanteinen</i>	pääsääntöisesti kiinteä kk-maksu myös maksutonta toimintaa	yleensä maksutonta	vaihtelee: maksutonta/ kuukausimaksu/ toimintakausimaksu/ kertamaksu	pääsääntöisesti maksutonta myös luku- tai toimintakausimaksua	vaihtelee: tuntimaksu/ kertamaksu/ maksuton	pääosin maksutonta	maksutonta	maksutonta	maksutonta	maksutonta	vaihtelee: kertamaksu/ tuntimaksu/ kiinteämaksu harvoin maksutonta
Ruokailu: <i>maksuton maksullinen omat eväät ei ruokailua</i>	yleensä maksuton tai sisältyy toimintamaksuun myös omia eväitä tai ei ruokailla	yleensä omat eväät joissakin ei ruokailua lainkaan	vaihtelee: omat eväät/ maksuton välipala (tai se sisältyy toimintamaksuun)/ ei ruokailua lainkaan	yleensä omat eväät	useimmiten omat eväät tai ei ruokailua lainkaan	yleensä omat eväät	vaihtelee: omat eväät/ ei ruokailua, joskus myös erikseen maksullista	vaihtelee: omat eväät/ ei ruokailua/ mahdollisuus ostaa	yleensä ei ruokailua joissakin omat eväät tai sisältyy toimintamaksuun (jos sellainen on)	omat eväät tai ei ruokailua lainkaan	yleensä ei ruokailua joskus omat eväät

- 2008: 1 Yhteenveto työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen rahoitusta koskevan lain vaikutuksista. (Vain verkossa)
ISBN 978-952-00-2510-6 (PDF)
- 2 Pandemic Influenza Preparedness. Joint Self-Assessment Report. (Vain verkossa)
ISBN 978-952-00-2516-8 (PDF)
- 3 Terveydenhuollon työsuojelun valvontahankkeen loppuraportti.
ISBN 978-952-00-2517-5 (nid.)
ISBN 978-952-00-2518-2 (PDF)
- 4 Miten potilasturvallisuutta edistetään? Kysely terveydenhuollon toimintayksiköille ja vanhainkodeille. (Vain verkossa)
ISBN 978-952-00-2519-9 (PDF)
- 5 Kansallisen terveydenhuollon hankkeen seurantarayhmän loppuraportti. Vuosien 2002-2007 toiminta. (Moniste)
ISBN 978-952-00-2531-1 (nid.)
ISBN 978-952-00-2532-8 (PDF)
- 6 Sosiaalialan kehittämishanke 2003-2007. Loppuraportti. Salme Kallinen-Kräkin (toim.).
ISBN 978-952-00-2535-9 (nid.)
ISBN 978-952-00-2536-6 (PDF)
- 7 Mikko Wennberg, Olli Oosi, Kaisa Alavuotunki, Sirpa Juutinen, Henrik Pekkala. Sosiaalialan kehittämishankkeen tavoitteiden saavuttamisen arviointi. Sosiaalialan kehittämishankkeen loppuarviointi. Osaraportti 2.
ISBN 978-952-00-2537-3 (nid.)
ISBN 978-952-00-2538-0 (PDF)
- 8 Slutrapport. Tillsynsprojekt för arbetarskyddet inom hälsovården.
ISBN 978-952-00-2539-7 (nid.)
ISBN 978-952-00-2540-3 (PDF)
- 9 Työurat pitenevät. Veto-ohjelman indikaattorit II.
ISBN 978-952-00-2541-0 (nid.)
ISBN 978-952-00-2542-7 (PDF)
- 10 Teoriasta toimivaksi käytännöksi. Mini-intervention jalkauttaminen terveyskeskuksiin ja työterveyshuoltoon. Kaija-Liisa Seppä (toim.).
ISBN 978-952-00-2543-4 (nid.)
ISBN 978-952-00-2544-1 (PDF)
- 11 Sosiaali- ja terveysministeriön toimintasuunnitelma vuodelle 2008. (Vain verkossa)
ISBN 978-952-00-2545-8 (PDF)
- 12 Perhekeskustoiminnan kehittäminen. Perhe-hankkeen loppuraportti.
ISBN 978-952-00-2546-5 (nid.)
ISBN 978-952-00-2547-2 (PDF)
- 13 Pysytään työssä. Vaikeavammaisten henkilöiden työssä pysymisen tukeminen.
ISBN 978-952-00-2548-9 (nid.)
ISBN 978-952-00-2549-6 (PDF)

- 14 Kirsi Alila, Tuija Portell. Leikkitoiminnasta avoimeen varhaiskasvatukseen. Avointen varhaiskasvatuspalvelujen nykytila ja kehittämistarpeet 2007. (Moniste)
ISBN 978-952-00-2552-6 (nid.)
ISBN 978-952-00-2553-3 (PDF)